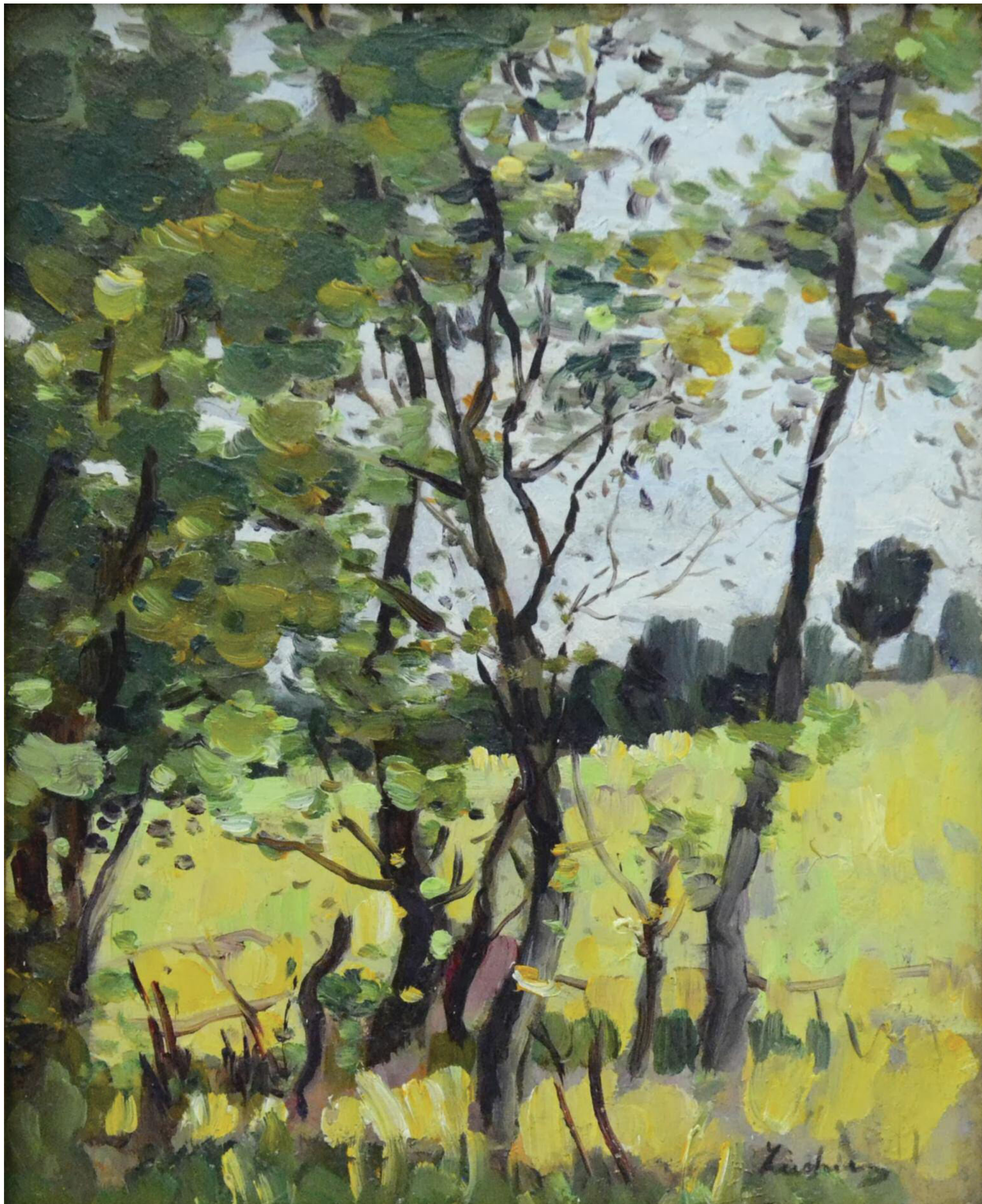
ARGEȘ

Revistă de cultură fondată în 1966 ● Serie nouă

■ Anul XVII (LII) ■ Nr. 3 (429) ■ Martie 2018 ■ 4 lei ■

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului Pitești
Centrul Cultural Pitești

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Ștefan Luchian - Lunca de la Poduri

Mihai Barbu

Dare de seamă despre Balta Albă, la 170 de ani de la... Vizita zugravului franţez

Mătuşa noastră, Aurica Simescu, ne-a povestit că toate pozele alea de epocă în care apare toată familia, în costume de baie, erau făcute în două locuri: la Balta Albă şi la Câineni Băi. Bunicul şi cei trei feciori ai lui apar la bustul gol, într-o apă ce le ajunge doar până-n dreptul buricului. Mamaia şi prietenele ei erau în costume care mai ofereau soarelui doar mici porţiuni spre a fi bronzate. Ne-am uitat, împreună cu vărul nostru, Puiu Simescu, pe o hartă detaliată a locurilor. Până la Balta Albă erau vreo 20 de km, pornind de la Râmnic, pe drumul ce ducea la Brăila. Treci, urmând DJ 22, prin Râmnicelu, Boldu şi dai, inevitabil, de Balta Albă. Ca să ajungi la băi, virezi la dreapta şi peste alţi patru kilometri ajungi la destinaţie. Cu gândul la locurile unde bunicii, când erau la vârsta noastră de azi, se bălăceau în baltă, mi-am adus aminte de povestirea lui Vasile Alecsandri (publicată în 1847 şi dedicată d-lui I. Bălăceanu) intitulată chiar aşa: „Balta Albă”. Am ajuns şi noi, cu alte mijloace de locomoţie, la locul acţiunii după fix 170 de ani.

„Pe marginea unei bălţi late zării deodată un soi de târg ce nu era târg, un soi de bâlci ce nu era bâlci; o adunătură estraordinară, o înşirare neregulată de corturi, de căsuţi de scânduri, de vizunii făcute din rogojini, de braşovence, de cai, de boi, de oamini”.

Am văzut şi noi locul magic unde “Orbii câştiga vederile, surzii auzul, ologii picioarele, bătrânii puterile”.

„Într-o sară din luna trecută eram adunaţi mai mulţi prietini, toţi lungiţi pe divanuri, după obiceiul oriental şi înarmaţi cu ciubuce mari, carele producea o atmosferă de fum vrednică de sala selamlicului unui paşă. Afară cerul era învălit de nori vineţi, care se spărgea deasupra Iaşului, cu gând de a-l spăla de glod şi de păcate; dar în zadar ei îşi vărsa sudorile!... Eforia nu încuvinţase proiectul lor”. Această simandicoasă adunare moldavă ascultă fascinată povestea unui tânăr zugrav franţez care, pentru întâia dată, ieşise din ţara lui spre a face un voiaj în Orient. Franţuzul se crede un nou Columb care habar n-avea că Europa cuprinde şi o Moldavie şi o Valahie. Pictorul cere voie asistenţei să istorisească partea cea mai curioasă a călătoriei sale. Omul ia un vapor din Viena cu gând de-a coborî Dunărea pân' la Marea Neagră „fără a se opri nicăire”. Pe vapor lumea vorbea de valah, Valahia şi în neştiinţa lui, vrednică de veacul de aur, călătorul franţez nu înţelegea ce însemnau acele enigme. “Îmi închipuiam Valahia ca un soi de pustiu vânturat de cârduri de feare sălbatice şi de oamini pribeji ca în sânul Africii”. Curiozitatea îl face să coboare la Brăila şi să dea, nas în nas, cu ditamai consulul francez care îl invită la dânsul acasă. Acolo toată lumea vorbea cu mare entuziasm de o baltă făcătoare de minuni ce se descoperise în Valahia, de vreo câţiva ani, şi care se numea Balta Albă. „Peste zece mii de oameni se găsea acum împrejurul acelei bălţi şi se lecuia, văzând cu ochii, de tot soiul de patimi. În acel izvor de tămăduire orbii câştiga vederile, surzii auzul, ologii picioarele, bătrânii puterile”. La auzul unei asemenea minuni, călătorul îl roagă pe d. consul să-i înlesnească, neaparat, ajungerea la Balta Albă. Zis şi făcut. Apare un arnăut care vine cu o căruţă trasă de patru cai mici, numai oasele şi pelea, şi cu „un om sălbatic, bărbos, strenţăros şi înarmat cu un harapnic lung de un stânjin”. Plecarea căruţei a fost ca la cursele de azi ale Formulei unu. Francezul acuză şocul şi se trezeşte făcând o tumbă neaşteptată, finalizată cu o aterizare atipică: cu capul „direct pe pave”. („De când sunt nu mi-am închipuit o alergare aşa de infernală!”) La ceasurile zece din noapte, francezul ajunge pe malurile unei bălţi late, „care steclea ca o tablă de argint la razele lunii”.

Împărăţia contrastelor celor mai originale: luxul şi sărăcia, durerea şi veselia, ideile nouă şi ideile vechi

Străinul îşi închipuia Balta Albă ca pe o staţiune de talia Marienbad-ului, a Ems-ului sau a Baden-Baden-ului („Am înţeles, nu trebuie să repeţi, că nu sunt surd!”, zicea un banc din epocă...). Când colo, el a sosit „într-un loc cu bordeie acoperite cu stuh coronate cu cuiburi de cocostârci”. Cumpenele de fântâni „asemenea unor gâturi de cucoare urieşe”, ciocănitul berzelor şi urletul câinilor completează peisajul. După vreun ceas de preumblare nocturnă, păzindu-se de câinii ce-l înconjurau din toate părţile, străinul observă o caleaşcă cu tineri ce vorbeau franţuzeşte. Aleargă după ea. Francezul crede că are de-a face cu nişte compatrioţi dar, când colo, ei erau doar nişte bonjurişti dela Iaşi. Le cere ajutorul pentru că nu are unde înnopta şi un bonjurist strigă după un străjer („o matahală naltă groasă, spătoasă, bărboasă, fioroasă”) care, în lipsă de altceva mai bun, îl cazează chiar la el acasă. „Uşa fiind prea jios şi fruntea mea prea sus, amândouă s-au ciocnit ca două bile de biliard”. Gazda îi oferă străinului o casă, un pat, un aşternut şi pleacă, mai departe, în misiune. Dimineaţa, la opt ceasuri, era „un vuiet înfricoşat, într-o hărhălaie infernală de sunete, de clopote de cai, de pocnete de bice şi de răcnite de oamini. Vro triizeci de trăsuri de toată forma: brişte, braşvance, carete, caleşte, toate înhămate cu câte patru, şase şi opt cai şi toate îndreptându-se, în fuga mare, cătră o baltă ce steclea departe la razele soarelui”. Şi, deodată, minunea: „Pe marginea unei bălţi late zării deodată un soi de târg ce nu era târg, un soi de bâlci ce nu era bâlci; o adunătură estraordinară, o înşirare neregulată de corturi, de căsuţi de scânduri, de vizunii făcute din rogojini, de braşovence, de cai, de boi, de oamini”. Democraţia era maximă: „unde bogatul trăgea ciubuc, se clătina în vânt o şatră de ţoluri rupte, în care săracul se pârlea la soare”. Trupuri de oameni, bogaţi şi săraci, deopotrivă, erau lungite, goale, pe marginea drumului şi „mânjite cu glod din cap până-n picioare”. Ei se ungea cu glodul din baltă ca cu alifia cea mai vindecătoare. Francezul îşi face curaj şi intră în baltă, vreo două sute de paşi, călcând într-un glod negru şi unsuros, în care se afundă, până în genunchi, la fiecare pas. Bărbaţi şi femei îşi împart balta, frăţeşte. Minunile se ţin lanţ: o damă de la Moldova, care de doi ani nu se putea sluji nicidecum de mâna sa cea dreaptă, „după ce au luat vreo triizeci de băi, au făcut astăzi cruce cu mâna cu care pătimea”. Doi surzi şi-au recăştigat auzul. Un ficior plin de răni pe tot trupul s-au vindecat prin întrebuinţarea glodului acestei bălţi. Francezul se întâlneşte cu bonjuriştii, plini de glod, în baltă. Ei îi descriu Balta drept „împărăţia contrastelor celor mai originale; aici luxul şi sărăcia, durerea şi veselia, ideile nouă şi ideile vechi, costumele Evropei şi costiumele româneşti, toate sunt unite la un loc, sunt mestecate la un loc şi produc un efect neînchipuit atât ochilor cât şi mintei”.

Viitorimea are de rezolvat „acest problem”

De mâncat, bonjuriştii şi franţuzul mânâncă la un om al locului. Casa lui era la fel de mică precum a străjerului dar ospitalitatea lui se dovedeşte invers proporţională cu mărimea meschină a locuinţei. El întinse „pe gios” o rogojină, puse la mijloc o măsuţă rotundă cu picioarele scurte, aruncă pe dânsa patru şervete şi patru linguri de lemn şi îşi îndeamnă oaspeţii să se aşeze turceşte în jurul ei. A bătut din palme şi trei slugi au intrat pe rând în scenă: unul a adus pâine albă, altul un castron de borş iar cel de-al treilea câteva butelci de Bordeaux. Tinerii mănâncă din castron “cu frăţie orientală”. După borş, feciorii au adus multe alte bucate pe care francezul nu a putut să le numească dar care i-au plăcut foarte mult. Masa s-a întins până la ceasurile cinci ale după amiezei. Lautarii ţigani, stimulaţi de dărnicia bonjuriştilor, s-au întrecut pe sine. Dansurile care s-au încins, toasturile repetate la adresa Franţei au făcut din masa orientală, una de neuitat. Până la orele 8 ale serii vreo triizeci de persoane, dame şi cavaleri, plus o altă bandă de ţigani au făcut o plimbare romantică pe o plută cu grinzi numită, ne se ştie din ce pricini, vapor. Ziua s-a încheiat cu un bal de 200 de persoane, adunate într-o sală mare intitulată „Casino”. Lume bună, o soţietate cu totul evropienească. După două ore, franţuzul s-a urcat într-o brişcă jidovească şi porni spre Galaţi. Străinul stă la Balta Albă 24 de ore şi a pleacă total nelămurit. „E Valahia o parte a lumii civilizate sau ea este o provinţie sălbatică?” El le cere amicilor săi moldoveni să-i tălmăcească „acest problem”. (După cum vedeţi, în acea vreme problemele erau de genul masculin. De când cu emanciparea femeii, problemele au devenit, inevitabil, de genul feminin...)

Despre nămol. Ce ştim noi, azi, şi ce nu ştia, ieri, zugravul franţez

Nămolurile terapeutice se împart în trei mari categorii: sapropelice, minerale şi provenite din turbă. În ţara noastră, nămolurile sapropelice sunt cele mai întâlnite, existând peste 60 de surse naturale: pe litoral (Techirghiol-ul e cel mai mare rezervor din Europa), Câmpia Română (Lacul Sărat, Baltă Albă, Amara) şi în Transilvania (Ocnele Sibiului, Ocnele Mari, Sovata). În apa acestor lacuri, de-a lungul mai multor ere geologice, s-au sedimentat vegetale şi animale şi, astfel, a apărut nămolul de azi. Nămolurile sapropelice sunt depuneri din nămol, cu conţinut preponderent organic şi un mic adaus de substanţe minerale care se formează, în principal, în bazinele de apă dulce. Ele pot avea diferite culori: măslinii, maronii, gri, roz sau negre. Au hidratare şi capacitate calorică ridicate, iar soluţia sapropelică este slab mineralizată. Nămolirile sapropelice se extrag din lacurile zonelor de tundră şi de pădure. În funcţie de conţinut, există nămoluri sapropelice de alge şi zoogene, de humus şi turbă, argiloase şi calcaroase.

Baia rece de nămol te salvează de formol!

Efectul terapeutic al nămolului asupra organismului se obţine prin acţiunea celor trei factori: caloric, mecanic şi fizic. Intensitatea acestui efect depinde nu numai de starea iniţială a organismului unei persoane bolnave ci şi de proprietăţile fizico-chimice ale nămolurile de diverse tipuri. Nămolurile terapeutice încălzite menţin căldura timp îndelungat şi o transmit corpului. Asupra

(continuare în p. 31)

reportaj

Sufletul în Sânul lui Avraam iar trupul în sânul Pământului

(Sergiu I. Nicolaescu – scriitor: 27 ianuarie 1942 – 3 martie 2008)

Din gândirea Domnului Dumnezeu şi din întruparea binecuvântată, la 27 ianuarie 1942, la Foleştii Vâlcii, avea să se nască pruncuţul Sergiu din Familia Ion Nicolaescu.

De la Horezul cel frumos, unde a absolvit Liceul Teoretic, va ajunge în Iaşii Moldovei, unde cu sârguinţă va absolvi Facultatea de Filologie în anul 1964, însuşindu-şi tainele scrisului românesc.

Făcând cale întoarsă spre plaiurile natale, din anul 1965, s-a oprit la Piteşti şi a rămas până în ziua plecării în Împărăţia Luminii, la început de an 2018, după o jumătate de veac întru vieţuire argeşeană.

După 7 ani, în 1972, ajunge Redactor Şef al Revistei Literare *Argeş*, până în anul 1990, vreme de 18 ani, fiind cel mai longeviv gospodar literar-artistic al renumitei reviste argeşene, o performanţă în peisajul culturii româneşti.

O parte din scrisul său matematic l-am citit. Am înţeles volumul cunoştinţelor sale în domeniul lingvistic şi filologic. Iar când vedem şi citim cărţile tipărite după anul 1990, în oglinda sufletului nostru se aşază chipul de cristal al scriitorului-critic, Sergiu I. Nicolaescu.

La drept vorbind, totdeauna m-am sfiit şi am admirat pe oamenii de ştiinţă, pe cărturarii adevăraţi, pe scriitorii cu harismă, pe toţi harnicii scriitori. Iar pe o mare parte dintre ei, i-am îndemnat să publice cărţi cu tot scrisul de sertar şi ceea ce s-a publicat în reviste şi ziare!

O vreme, m-am bucurat că scriitorul Sergiu I. Nicolaescu *m-a găzduit* în paginile Revistei Argeş, pe care o gospodărea cu scrisul său, cu o discreţie intelectuală mai rar întâlnită, drept dovadă că a avut bucuria dar şi responsabilitatea de a răspunde ca Redactor Şef, aproape două decenii.

Cu acest cărturar m-am înţeles de la început, fără formule de protocol. L-am citit pe dinafară şi pe dinlăuntru, fără mare greutate. Blândeţea lui şi cuvântul aşezat în pagina scrisului, dar şi în relaţiile cu oamenii, erau florile sufletului său cu amiros de iasomie.

Toate cărţile sale au un conţinut solar şi sunt atinse de căldura ineditului. Cum să tălmăcim în cartea **Solidaritatea poeziei româneşti, Istoria unui motiv literar**, din 1997?

Ca un fel de punct arhimedic, putem considera cartea **Literatura română văzută de la Piteşti. Eseuri de geografie literară**, apărută în anul 1999! Credeţi că nu putea pune titlul cărţii şi *Literatura română văzută de la Vâlcea?*

Strict matematic: laconicul titlu de carte **Local şi naţional**, apărut în anul 2000! Iar ca să vedem preocupările de bază ale autorului, a tipărit cartea **Introducere în istoria culturii româneşti**, tipărită în anul 2001. Mare bogăţie în scriitura acestui harnic campion al culturii româneşti, nerisipind cuvintele, ci adunându-le *bob cu bob numărat*, cu o mare responsabilitate cărturărească.

Ca oarecând Nichifor Crainic, în **Nostalgia Paradisului**, Sergiu I. Nicolaescu dă la lumina tiparului, **Nostalgia universalităţii**, în anul 2002, o retrospectivă în spaţiu şi timp a publicisticii din România.

Nimeni nu are nici o îndoială despre sentimentele şi cultura religioasă a răbdătorului scriitor. Cu grija cea mare de a nu-i scăpa nimic, a scos o carte intitulată sugestiv: **Rugăciunile poeţilor. Antologie de poezie religioasă**, pentru care a primit Premiul Filialei Piteşti a Uniunii Scriitorilor din România!

Cine doreşte să cunoască aria de cultură şi civilizaţie, trebuie să citească o altă carte fundamentală a publicistului Sergiu I. Nicolaescu, **Cultură şi civilizaţie românească – texte fundamentale**, apărută în anul 2004. Este o abordare în genul literar a cărturarului argeşean, cărturar de elită, aşa cum va rămâne pentru literatura românească.

Şi parcă, pentru a nu mai rămâne nimic de *plivit şi cosit* prin grădina literaturii, apare o nouă carte, în două volume, în anii 2008-2009! Un adevărat palmares editorial: **Incursiuni în istoria presei româneşti**! Putem spune, fără tăgadă, că avem de a face cu un campion al scrisului strict, măsurat şi condensat la maxim. Strict cu sine, strict cu ceilalţi! Strict cu adevărul în literatură! Ca o cunună a scrisului său, în Editura Ordessos, a Muzeului Judeţean Argeş, Piteşti, apare volumul **Dicţionar subiectiv de literatură Argeş**. Titlul abracadabrant, în stilul lui Sergiu I. Nicolaescu! Aproape 230 de subiecţi literari ai scrisului românesc de ieri, de azi şi poate de mâine, într-un volum echilibrat, între coperţile căruia te simţi confortabil, pecetluit de scrisul strict şi la obiect al maestrului Nicolaescu.

Desigur, cineva grijuliu şi iubitor de cultură rostită şi scrisă, va scoate la lumină tot ce a mai rămas în penumbră şi nu a văzut lumina tiparului. Poate nu îndrăznesc să spun prea mult, dacă, cineva cu suflet mare ar pune la cale şi s-ar îngriji de retipărirea operei lui Sergiu I. Nicolaescu – pentru că are operă – într-o **Integrală Sergiu I. Nicolaescu**!

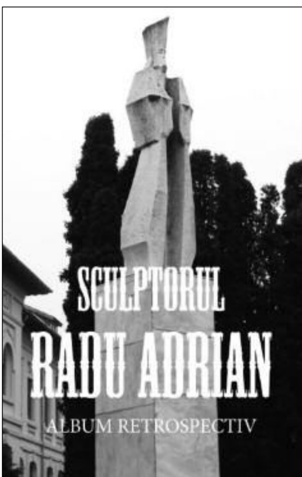
Aceasta ar cinsti şi mai mult munca de o viaţă, osârdia literară a scriitorului şi profesorului universitar, cel care, despre co-vâlceanul său, poetul Petre Tănăsoaica, nu a scris, din motive obiective, ca să nu se considere laude vâlcene, în spaţii argeşene, arătând încă odată modestia exemplară a celui care, şi în *căsuţa cea din urmă*, stătea ca un Sfinx neadormit!

† CALINIC,
ARHIEPISCOP AL ARGEŞULUI ŞI MUSCELULUI
Casa Scriitorului
Oieşti Pământeni – Argeş
10 martie 2018

Carte nouă

RADU ADRIAN – *Album retrospectiv*

(Editura *Antim Ivireanul,* Râmnicu Vâlcea, 2017)

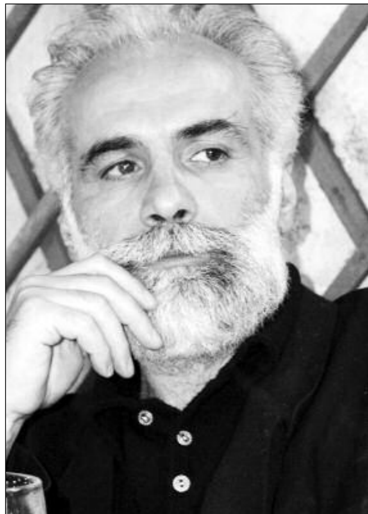

Radu Adrian este cunoscut sculptor bucureştean care a locuit şi a creat o mare parte din viaţă la Câmpulung Muscel, după ce a descoperit la începutul anilor 70 calcarul numulitic de la Albeştii de Muscel. A avut atelier la Câmpulung unde a sculptat în piatră, marmură, ghips, lemn, metal. A fost profesor la Şcoala Populară de Artă din Piteşti, iar în anii 2000 a fost conferenţiar la Universitatea din Piteşti. Recent i-a apărut *Albumul retrospectiv*, cu un text român-englez cules din enciclopedia *Personalităţi române şi faptele lor 1950-2010*. Din acest text, reproducem din articolul lui Corneliu Ostahie *Radu Adrian – un „pietrar" cu operă şi doctorat*: „Radu Adrian este autorul a 28 de sculpturi monumentale în piatră, marmură şi bronz, amplasate în parcuri şi spaţii publice din opt localităţi din ţară. Dintre acestea, unele sunt de o importanţă civică indiscutabilă: Basorelieful de la Mausoleul Mateiaş închinat eroilor din Războiul de Reîntregire Naţională, 1916-1918, Câmpulung Muscel (1984-1985, piatră), Monumentul lui Dinicu Golescu, Câmpulung Muscel (1994, marmură), Bustul regelui Carol I de la Şcoala Normală din Câmpulung Muscel (2005, bronz) şi Troiţa Învăţătorilor Eroi de la aceeaşi Şcoală Normală".

Radu Adrian a participat în ultimii 45 de ani la numeroase tabere de sculptură din ţară, lăsând peste tot lucrări monumentale, de la Măgura Buzăului până la Babadag, Oarba de Mureş, Drăgăşani, Râmnicu Vâlcea, Miroşi şi Piteşti, aici având mai multe lucrări. A avut nenumărate expoziţii personale şi a participat la multe altele colective. Dar, Radu Adrian este un artist plastic total, lucrând în piatră, lemn, bronz, sculptură mică de interior sau monumentală, de exterior, dar este şi creator de mozaic, de pictură în ulei, acuarelă, pastel, frescă, vitralii. Despre toate acestea dă seamă albumul de faţă, fiind reproduse lucrările sale, de la cele de început până la bustul lui Eminescu care va fi amplasat în vara aceasta în faţa Centrului de Cultură şi Arte din Curtea de Argeş. **(DAD)**

Gânduri prieteneşti lui Marian Drăghici, la aniversară

Când iese pentru prima dată în faţa cuiva, poate părea un bărbat falnic deghizat într-un uncheş, care tocmai a ieşit, după muţi ani, din sătucul său ars de sore şi secat de oameni, având în ochi o mirare stăpânită. Sau un înţelept flămând după revelaţii hinduse, rătăcit într-un oraş bântuit de nepăsare şi nevoi.

Paradoxal, şi într-un caz, şi în celălalt, lumina feţei nu se revarsă din frumoasa-i barbă colilie, ci din ochii, când jucăuşi, când umbriţi de gânduri doar de ei ştiute, ochi care au văzut ceea ce numai unora li se arată. Adică, o altă lumină, lină şi încet, ca o cuminecătură, ca o împărtăşanie sub bolţi înalte.

Aceste rânduri nu se vor (şi nici nu pot fi) nişte însemnări poetice, pentru că poet de-adevăratelea este el, Marian Drăghici, prieten al meu, tot de-adevăratelea.

Cu Marian la un păhăruţ, în orice loc cu pretenţii de crâşmă sau de local simandicos (cu preţuri ce-ţi intră în os), timpul se scurge îmbogăţit de tăceri sau de cuvinte fericite de însoţirea cu adevărata prietenie. E bucuria mea, prea rară din păcate, când uit că în zadar aş încerca să-l ajung din urmă şi cu vârsta, şi cu poezia.

Ceea ce am înţeles însă, din cărţile sale, este că şi lunetistul, şi negresa, şi caracalul sighişoara sa, şi motanul faustic, şi păhăruţul sunt păcăleli frumoase, pe care ni le întinde ca să nu vedem, să nu ne sperie de moarte pasărea neagră, care caută în ceruri somnul cu perna pe faţă, îngerul care vesteşte sfârşitul. Căci numai el ştie, în felul lui singular, să aţâţe focul poeziei, suflând în jarul ei adeseori sărac, aproape stins, de mărăcini scoşi din piele şi cuvinte.

LIVIU CAPŞA

Gheorghe Grigurcu

„Se întîmplă și așa ceva”

■ Timiditatea ar putea fi un obstacol al rugăciunii. Convenționala grandoare a divinului în manieră antropomorfică, imaginea copleșitoare a Pantocratorului nu împiedică oare comunicarea intimă, factor esențial al legăturii omului cu Creatorul? Grila inhibițiilor sociale i se opune reflex (v. Gabriel Marcel, Martin Buber).

■ „Unde ne face El să tremurăm cel mai mult din respect temător: în adîncul Cerurilor, sau undeva mai aproape de noi decît suntem noi înșine?” (Monseniorul Ghika).

■ A iubi oameni, animale, plante înseamnă a iubi viața. A iubi unele obiecte neînsuflețite înseamnă a iubi și mai profund viața.

■ „Din punctul de vedere al deplinei noastre responsabilități cred că filosofii existențialiști au dreptate. Scuza «împrejurările mi-au fost potrivnice» nu e invocată decît de cei slabi și nehotărîți. Pentru o personalitate puternică – dintre acelea cărora Alain le spunea firi de crocodil: Goethe, Descartes, Stendhal, Spinoza – împrejurările sunt mai curînd ceea ce istoricul Arnold Toynbee numește *chalenge*, o provocare, un imbold. (...) Biruința nu-i obligatorie. Obligatorie e lupta. Să nu te predai din prima clipă, ca social-democrații germani în iulie 1932. Capra d-lui Seguin, în nuvela lui Alphonse Daudet, a mîncat-o lupul; dar *în zori*, după ce ea luptase toată noaptea. Asta e singura noastră datorie sfîntă: de ne este dat să cădem, să fie-n zori” (N. Steinhardt).

■ Contrar așteptărilor senectutea poate include dezadaptarea la lume, cum o insurgență surdă împotriva acesteia. De ajuns, pare a spune ființa exasperată de îndelungatul joc mundan. Întors, după mai multe zile, dintr-o călătorie, o zi, ba chiar două-trei, începi mai nou a te simți atît de anapoda, înstrăinat pînă și „acasă”. O schiță de apatrid.

■ A. E.: „Incapacitatea de adaptare, colega, e un factor congenital. Așa încît, rogu-te, nu fii grobian cu o ambianță sau cu alta, învinovățindu-le în exces”.

■ A. E.: „Iubirea? Un egoism generos, nu-i așa?”.

■ „Trăiește de 20 de ani cu crocodilul de 200 kg. în casă. Muhammad Iwan, în vîrstă de 41 de ani, din Indonezia, îi face baie și îi perie dinții lui Kojek: soția și cei doi copii ai lor nu se tem deloc de animal. (...) Vin turiști din Europa, America și Australia să-l vadă” (**Click**, 2018).

■ Norii: fantome ale rîurilor, lacurilor, mărilor care au fost cîndva, adăstînd cu sapiențială răbdare să se scufunde în rîurile, lacurile, mările care mai dăinuie încă.

■ Un poet își poate strînge aripile pentru un moment sau pentru perioade mai îndelungate sau pînă la sfîrșitul vieții. Să nu-i cerem socoteală, așa cum nu-i cerem unei păsări.

■ Starea de rugăciune îți îngăduie să treci de la simțămîntul de contingență la simțămîntul de Destin, prin regăsirea ființei în fibra sa cea mai profundă.

■ A nu crede în mister înseamnă în ultimă instanță a nu crede în tine însuți.

■ Realizatorul vastei ediții Liviu Rebreanu, despre obstacolele întîmpinate după 1989 în întreprinderea în care s-a angajat. E vorba acum, crede d-sa, de supralicitarea subiectivă a unor demnitari care-și întorc cu dezinvoltură spatele fenomenului cultural, uitînd „de unde au plecat și, mai grav, că-s trecători chiar și în cărțile de telefon”. Altminteri zis pierzînd din vedere faptul că „miniștri, deputați și funcționari au mai fost și vor mai fi, dar scriitori de talia lui Rebreanu nu prea. (...) Mi s-a făcut lehamite în zilele cînd am fost nevoit să-i agrăiesc – cum se mai zice – pentru a le capta bunăvoința. Predică-n pustiu. Pe un prim-ministru ca Radu Vasile îl interesa de o mie de ori mai mult soarta versurilor ce le merda între două ședințe de guvern, decît să aplece urechea la relatarea mea privind halul îngrozitor în care se află marile ediții ale patrimoniului național; Ion Caramitru – actor talentat, dar pus peste noapte să-și oficieze slujba în catedrala tuturor iubitorilor de frumos – scriitori, muzicieni, pictori, interpreți ai artei din variile ei domenii – s-a dovedit un țîrcovnic, contestat pînă și de cei din breasla domniei sale”. Dacă un ministru de finanțe controversat, Decebal-Traian Remeș, s-a arătat mai receptiv „spre cinstea lui și spre deosebire de multe cadavre vii ce uită să răspundă la epistole, din motive de paralizie progresivă a degetelor ministeriale”, alții completează rubrica decepțiilor. „După Caramitru a venit Răzvan Theodorescu. L-aș insulta comparîndu-l cu predecesorul său. Numai că îl întrece în surzenie. Are un dar înnăscut să nu audă ce s-ar cuveni. (...) Lipsit de umor, l-a deranjat tonul hazos al scrisorii ce i-am adresat-o în «Adevărul literar și artistic» (nr. 644 din 26 nov. 2002). Dar nu tonul folosit de mine trebuia reținut, ci catastrofa din domeniul patrimoniului literar românesc. Ce-ar fi vrut? Să mă duc la el cu căciula în mînă: «Să trăiți și blagosloviți, Preafericite!», pentru că între timp i s-o fi năzărit că-i mai mare peste popi? Și pe mine mă deranjează cînd îl văd umblînd ca vodă prin lobodă, mimîndu-l, în intonație și gestică, pe Tudor Vianu! O iau ca o joacă de copil și atîta tot” (Niculae Gheran).

■ Locurile comune, aidoma unor fructe care se coc lent. Viziunile, fructe misterioase care apar în real coapte deja.

■ Stînd pe banca pe care mă opresc de regulă la marginea pădurii, am fost surprins să văd azi o veveriță. Mișcîndu-se cu o nemaipomenită agilitate între crengi, părea ea însăși o creangă elastică, ușor clătinată de vînt, după cum coada ei stufoasă, de un maroniu cu nuanțe de cenușă, amestecată cu frunzele rămase-n umbră, dădea impresia a fi o parte a frunzișului. Animalitatea vegetală și vegetația animală, într-o idilică simbioză.

■ Nu o dată ai mai multă încredere în ce n-ai făcut decît în ce ai făcut. Golul poate fi un aliat de nădejde.

■ „Noul ministru al Educației a spus că legea nu reglementează folosirea ghilimelelor. Ar trebui organizată o sesiune extraordinară a Parlamentului pentru a dezbate folosirea semnelor de punctuație. Vă dați seama ce intetresant ar fi?” (**Dilema veche**, 2018).

■ X face caz de credință pentru că nu poate dărui nimic. Trucajul impotenței mistice, stare egoistă, avară.

■ „Este cît se poate de serios! O echipă internațională mixtă de cercetători au realizat un raport amplu pentru Academia Națională de Științe din SUA. Conform datelor, omenirea mai are de trăit exact 182 de ani. Începînd cu anul 2200 trebuie să fi găsit deja o altă planetă pe care să o populăm. Conform cercetătorilor specialiști în astrobiologie, geofizică, geneticienilor, astrofizicienilor, chimiștilor și fizicienilor de talie internațională, temperaturile de pe Terra vor fi insuportabile pînă în 2200. Umanitatea nu va putea supraviețui unor temperaturi de peste 55 de grade Celsius, care ard pielea de pe noi. La acest fenomen ireversibil se adaugă un impact cu un asteroid (n.r. conform unui calcul al probabilităților, șansele sunt extrem de mari ca acest lucru să se întîmple în următorii 12 ani), suprapopularea, consumarea resurselor planetare, criza energetică și un război nuclear. La scenariul apocaliptic elaborat de oamenii de știință contribuie și Inteligența Artificială care va ajunge să «dezactiveze» întreg sistemul de autoconservare al ființei umane. Dacă aceste calcule sunt corecte, înseamnă că strănepoții noștri vor fi primii oameni care vor coloniza noua Terra. Și asta pentru că părăsirea Pămîntului trebuie făcută pînă în 2400” (**Click**, 2018).

■ Aidoma unei iederi urcîndu-și tristețea după-amiezii de azi pe zidul infinit al spațiului, atins deja de paragină.

■ Pus în parantezele oglinzii, cum un factor din această pricină de-acum neglijabil în planul realului.

■ Stridiile își pot schimba genul, depinzînd de necesitatea momentului.

■ Trufia ostentativă, notoria aroganță a lui X nu poate să nu arunce o umbră asupra scrisului său, întrucît acesta nu se află în vid, ci în spațiul nostru existențial. Ființa auctorială este în fapt inseparabilă de operă, fiind un suprapersonaj al acesteia, de factură genetică, un ADN moral al său. Vrînd-nevrînd cititorul are în vedere în cutele conștiinței și imaginea dezagreabilă a autorului în cauză, mai cu seamă dacă se află în viață. A. E.: „Și-o face cu mîna lui!”.

■ L-a invitat la sine acasă, dar nu l-a lăsat să treacă dincolo de antreu. La despărțire au mulțumit, impecabil protocolar, unul altuia.

■ În opoziție cu opinia multă vreme în vigoare, cercetătorii au stabilit că pisica a fost domesticită înaintea cîinelui. Săpăturile arheologice au scos la iveală faptul că, în zorii istoriei, oamenii erau nu o dată înhumați împreună cu pisica de care s-au atașat.

■ Circumspecția filistină a celui care preferă a comasa lucrurile în loc de a le diferenția, a le aduna de-a valma cu o secretă teamă de a nu le pierde. Analiza, metafora îl indispun.

■ „Există prostii bine îmbrăcate, așa cum există dobitoci foarte dichisiți” (Chamfort).

■ Se întîmplă și așa ceva: socializarea îți fortifică egoismul, pe cînd solitudinea te poate face să fii capabil de o grijă mai mare față de Celălalt decît de tine însuți. În raza ei, empatia sporește.

■ Referințele culturale de care faci uz în comentarii: balize trebuitoare înaintării în apele marine.

■ „Într-un Top 10 al celor mai mari venituri obținute din cărți anul trecut în Marea Britanie se află un singur scriitor bărbat, Haruki Murakami, pe locul 6. Ordinea scriitoarelor îmbogățite este aceasta: Margaret Atwood, pe primul loc (veniturile din vînzări, stimulate și de succesul seriei de televiziune ***The Handmaid's Tale*** bazate pe romanul ei, s-au ridicat la 2,8 milioane de lire), urmată de Helen Dunmore, Sarah Perry, Naomi Alberman, Elena Ferrante (puțin peste un milion de lire), Ali Smith, Zadie Smith, Maggie O' Farrell și Arundhati Roy. Dintre aceste scriitoare, doar jumătate sunt traduse în română, că altfel veniturile lor s-ar fi dublat. Cel puțin” (**Dilema veche**, 2018).

■ Moment negru. Poți supraviețui doar amînînd, renunțînd, strîngînd dur din dinți, printr-un stoicism care în unele momente poate deveni euforizant aidoma unui pahar de vin. Dar numai după un lung exercițiu: o recompensă a caznei la care te-ai supus.

■ „Un cunoscător, un expert, unul care își cunoaște domeniul, o știință însă care nu poate fi comunicată, dar norocul e că nici nu pare să-i fie necesară cuiva” (Kafka).

■ Unii își disimulează cu grijă defectele. X și le etalează cu pedanterie.

■ Solitudinea, indisociabilă de o tensiune morală aparte. Golul produs de absența relațiilor sociale reclamă o adaptare precum cea la deșertul saharian ori la pustiul polar. Unii solitari devin monahi, alții se îndărătnicesc în postura de exploratori.

Se întîmplă și așa ceva: socializarea îți fortifică egoismul, pe cînd solitudinea te poate face să fii capabil de o grijă mai mare față de Celălalt decît de tine însuți. În raza ei, empatia sporește.

■ „Eu, oricum, am fost întotdeauna aproape de cosmopolitismul intelectual, anticomunist, dar și antilegionar, al lui Marino. I-am fost «prieten de idei», cum am mai spus, dar «prieten pur și simplu» era o exagerare necrologică. Nu atît marea lui susceptibilitate și irascibilitate, cît intoleranța lui (fie și în numele unei toleranțe teoretice), ca și incapacitatea lui de a accepta orice fel de critică, de oriunde ar fi venit și oricît de bine intenționaătă ar fi aceasta, m-au ținut la o oarecare distanță de el. A contribuit și megalomania lui (de sorginte macedonskiană? mai degrabă genetică temperamentală): o megalomanie intransigentă și răzbunătoare (secretînd încontinuu otravă, psihologic vorbind, împotriva celor pe care-i considera dușmani). El, nu lipsit de finețe psihologică, a perceput această distanță și m-a caracterizat (binevoitor) ca avînd o natură de «diplomat». În ce mă privește, nu pot să neg că a trebuit să folosesc nu puțină «diplomație» pentru a menține relația de prietenie intelectuală cu el (a trebuit să renunț la nuanțe cînd eram de acord cu el, a trebuit să pun surdină dezacordurilor mele, sau să nu le exprim deloc). Personalitate autoritară, el făcea un dialog real imposibil” (Matei Călinescu).

■ Te afli și acum, adolescent neverosimil întîrziat, la liziera unei păduri enorme, neștiind dacă vei putea pătrunde într-însa. Dilemă: dezavantajul sau, Doamne, avantajul unei vîrste pururi „necoapte”?

■ Beneficiul unui autor solitar față de unul „socializat” este că primul dispune de imaginea sa ca de un bun propriu, indiferent de împrejurarea că ea ar putea căpăta o răsfrîngere publică fără vreo intervenție din partea acestuia. Aidoma unui fenomen de expansiune în sînul naturii.

■ „Cei străini de filosofie au toate șansele să nu-și dea seama că de fapt singura preocupare a celor care i se dăruiesc cu adevărat este trecerea în moarte și starea care îi urmează” (Socrate).

■ Adularea exclude intimitatea. Inclusiv, fapt de o incomensurabilă gravitate, adularea lui Dumnezeu.

■ Întîmpinarea Domnului e numită în tradiția populară și Ziua Ursului sau Stretenia. Se spune că această zi reprezintă cumpăna dintre anotimpul rece și cel cald, strămoșii vorbind despre schimbarea vremii în funcție de modul în care se comportă ursul. Dacă sălbăticiunea își vede umbra, ea se sperie și intră din nou în bîrlog, semn că iarna se va prelungi cu încă șase săptămîni. Dacă cerul este înnorat, ursul nu-și vede umbra. În consecință, animalul părăsește bîrlogul, anticipînd astfel apropierea primăverii.

■ A lua masa, a dormi, a aerisi o odaie, mici mistere care nu se dezvăluie din pudoare ființelor participante la ele, astfel cum de pildă un om n-ar putea ieși în pielea goală pe stradă. Misterele unui protocol care le îngăduie conviețuirea decentă cu noi. Îngeri domestici.

aforisme

Nicolae Oprea

Cronica literară

Poetul în oglinda criticii literare

Rari sunt poeţii din generaţia optzecistă preocupaţi de reflectarea creaţiei lor în oglinda criticii literare. Trebuie să dispui de oarece pragmatism pentru a urmări curenta recepţie critică a fiecărei cărţi şi, mai cu seamă, să ai un dram de încredere în actul critic ca atare (adesea contestat din orgoliu). Printre cei încrezători se prenumără, după toate indiciile, ploieşteanul Ioan Vintilă Fintiş, a cărui operă poetică – însumând 22 de volume – este pusă în relief într-o culegere integrală de *Repere critice*: *Poezia lui Ioan Vintilă Fintiş*, Ediţie îngrijită de Gabriel Cojocaru, Ed. Grinta, Cluj-Napoca, 2018. Antologia de texte critice se deschide cu prefaţa evocatoare a lui Lucian Vasilescu având ca punct de referinţă debutul confratelui, cu un titlu uşor encomiastic: *Prinţul Ţărilor de Jos* (caligrafiat neglijent pe pagina de gardă). A doua deschidere, propriu-zisă, a *reperelor* este indicată prin cele trei *motto*-uri de evaluare autentică după: Al. Cistelecan, Nicolae Oprea, Gheorghe Grigurcu.

Aproape inedită este opinia lui Al. Cistelecan care datează din 1982 – cu nouă ani înaintea debutului editorial al poetului -, preluată, cred, dintr-un răspuns la „Poşta redacţiei" din revista *Familia*: „Întoarcerea la orfism şi la mitologia sacră vă împinge la reactualizarea unor procedee primare ale lirismului, mai vizibilă fiind o supralicitare a procedeelor comparative (...) Nu e de plâns funcţionalitatea lor atâta vreme cât nu devin mecanice, dar cum poemele dovedesc destulă forţă spre a ieşi din sfera simplei analogii şi comparaţii şi a trece în registrul metaforei propriu-zise, miza tehnicilor simple pare o slăbiciune". Gheorghe Grigurcu remarca în 1996: „Stihurile poetului Ioan Vintilă Fintiş exprimă o melancolie fixată în consemnări lapidare, al cărei merit e că nu se revarsă, ci se păstrează în propria substanţă, ca şi cum spaţiul ar înfricoşa-o". În ce priveşte opinia mea, apare în prefaţa volumului *Amintiri de pe malul celălalt*, unul dintre cele mai bune volume ale momentului, pe care l-am publicat în Editura Calende (aparţinând revistei omonime) în 1994, lector fiind poetul intransigent Miron Cordun. Nu mi-am schimbat-o în mod semnificativ opinia şi o preiau fără reducţia din motto, cu adăugirile ulterioare (îndreptând şi mulţimea greşelilor de tipar).

Deşi s-a format în climatul cenaclurilor literare din anii '80 (trecând meteoric şi prin cenaclul „Liviu Rebreanu" din Piteşti, pe când lucra ca inginer la Petrochimie), Ioan Vintilă Fintiş (n. 1954) a fost plasat, prin forţa împrejurărilor nefaste din anii comunismului, la periferia propriei generaţii, ilustrând cazul tipic al scriitorilor excluşi din toate eşaloanele, situaţi între *momentele* care jalonează cronologia unei literaturi. El nu poate fi considerat, cu alte cuvinte, nici şaizecist, nici optezecist şi cu atât mai puţin nouăzecist, chiar dacă debutează în 1991. Este poet, pur şi simplu. Pecetea timpului de formare se resimţea, totuşi, în primul volum, căci modelul metaforic părea desprins din instrumentarul poeticii nichita-stănesciene. Direcţia în care a va evolua, benefic, poetul era sugerată doar de înclinaţia către pietate şi iconografie. Desolidarizându-se de majoritatea congenerilor săi, poetul născut în Finta dâmboviţeană se înscrie pe orbita poeţilor de tip orfic, fascinaţi de realitatea primordială, de temeiurile originare. Pe urmele orficilor, poetul contemporan crede în metempsihoză ca act purificator şi percepe Timpul ca principiu necreat, dar ordonator, aflat la obârşia tuturor lucrurilor. Sfidând poetica optzecistă tensionată de turnura ludic-ironică, Ioan Vintilă Fintiş se cantonează în spaţiul consacrat al intimităţii eului, unde vecinătatea cu îngerii („S-au abătut peste mine îngerii") şi însingurarea întru pietate creştină îl fac să implore aievea harul divin. Sensul evoluţiei poeziei lui Fintiş, anunţat în *Amintiri de pe malul celălalt*, se continuă în grupajul *Hierofania*, care exprimă aceeaşi dramă a creatorului apăsat de singurătate şi obsedat de miracolul nevăditului. Poetul reiterează cu obstinaţie experienţa cunoaşterii poetice înţeleasă ca posibilitate de a transcende condiţia efemeră prin tatonarea dumnezeirii atotcreatoare. În accepţie inedită, *Poemul care plânge* reconstituie procesul iniţierii şi al apropierii de divin. Poetul simulează, în acest cadru, singurătatea biblică a psalmistului, pe filieră argheziană. Ca la Arghezi, religiozitatea este, mai degrabă, de ordin etic şi estetic, sugerând nevoia permanentă a fiinţei de a se autodepăşi şi de a se smulge din imperiul necesităţii.

Volumul de debut din 1991, *Singurătatea supremă*, este bine întâmpinat de cronicarii literari în exerciţiu. Precum Vasile Spiridon: „Ioan Vintilă Fintiş integrează o realitate interioară poemului fără să facă nici un fel de concesii sentimentalismului. Aflat între transcendenţa goală şi o umanitate care îşi trăieşte visul cu inocenţă, eul poetic, cu marca sa aparent impersonală, se simte solitar, respins, dar în acelaşi timp incapabil de a asimila vreo ordine între cele date." Sau Iulian Boldea: „Ghicim în autor o natură retractilă, un meditativ elegiac, cu o irepresibilă tendinţă spre claustrarea în propriile trăiri, fără vreun expres elan spre expunerea propriilor afecte. De aceea, gesticulaţia e reţinută, iar emisia lirică moderată până la sobrietate, într-o partitură poetică degajată de sentimentalism, deşi pusă sub emblema sentimentului, orchestrată totuşi din perspectiva unei estetici calofile." Cronicarul de la *Vatra* revine şi asupra celui de-al doilea volum, *Obiecte după frig* din 1993: „Spaţiul conturat de poet în acest volum e dominat de sugestii picturale, cu un desen spiritualizat până la asceză cromatică şi figurativă." La a treia carte, din 1994, Mircea Bârsilă remarcă „ o surprinzătoare maturizare poetică", adăugând: „Aproape „anacronic" prin scrupulozitatea sa, în ceea ce priveşte gradul de finisare a poemului, Fintiş se dovedeşte a fi unul dintre puţinii poeţi de expresie elegiacă ai generaţiei sale." Ştefan Ion Ghilimescu va considera *Dealul* din 1996 „reflexul artistic al unei fireşti mutaţii a dilemei scrisului lui Ioan Vintilă Fintiş, dintr-un topos neconcludent, în orizontul spaţial al inconştientului, marcat de figura matricială a dealului." Dumitru Augustin Doman distinge motivele ordonatoare din *Hierofania* – volum apărut în două ediţii (1997, 2006): „Muntele, vedenia, liniştea, lumina, norul, îngerul, umbrele, lacrimile – iată elementele care alcătuiesc, în sintagme curajoase, inedite, *Hierofania* lui I.V.F." Iar antologia de autor care încheie ciclul poetic al primului deceniu post-comunist, *Obiecte după frig*, este astfel văzută de Dan Silviu Boerescu în prefaţă: „Imaginarul acestei poezii este voit nespectaculos, dacă prin spectaculos înţelegem o vestimentaţie barocă a cuvântului. Atras de o simbolistică a solitudinii, Fintiş abordează un registru grav, cu inflexiuni sacralizante, până la limita unei stranii litanii. El caută să comunice elemente ale unui ritual, în care poetul îşi asumă rolul de oficiant, nu doar pe cele de contemplator."

Despre cele şapte volume din anii '90 - dintre 1991-1999, incluzând şi antologia – au mai scris, în tonalităţi afirmative: Ioan Moldovan, Romulus Bucur, Radu Cange, Miruna Mureşan, Victor Sterom, Gheorghe Mocuţa, Constantin Miu, Mihai Antonescu, Victoria Milescu, Niculina Oprea, Nina Vasile, Liviu Comşia, Lucian Gruia ş.a. O consecinţă a faptului că timbrul poetic nu s-a modificat radical în volumele apărute după anul 2000 - începând cu *Ceremonii de iarnă* din 2012, apoi: *Porţile, Dealul, Icoana din apă, Făptura căzută din mit* etc.- este rarefierea comentariilor semnate de critici literari, să le spunem, profesionişti. De reţinut, ca excepţie, opinia lui Ion Bălu: „Prin *Făptura căzută din mit*, Ioan Vintilă Fintiş readuce filosofarea în poezie, spre a reliefa o nuanţă a condiţiei umane. Structura de rezistenţă a poemului se sprijină pe enunţul metric: *te locuieşte absenţa*, stanţat cu sens ideatic, formă flexionară şi funcţie gramaticală, într-o terţină cu rol de refren". Volumele din urmă – dintr-un interval de 17 ani – au fost comentate cu precădere de poeţi cu deprinderi critice sau de confraţi ploieşteni ai lui Ioan Vintilă Fintiş. Poate fi şi un semn al omogenităţii discursului sau al identităţii poetice recunoscute. Doar cel mai fidel comentator al poeziei lui Fintiş, Ştefan Ion Ghilimescu, închide cercul recepţiei critice prin intermediul postfeţei la volumul *Radiaţia cubului* din 2017, unde conchide. „Ioan Vintilă Fintiş şi-a consolidat în ultimii ani statutul original de creator anticanonic şi complet diferit în cadrul generaţiei sale, raliată aproape automat opzecismului". Ajuns la vârsta bilanţului, autorul celor 22 de culegeri poetice (cu antologii cu tot), recuperând timpul pierdut la porţile editurilor din anii '80, încheie simbolic antologia de texte critice cu grupajul de consemnări evocatoare publicate în *SLAST* din 1983, (semnate de: Cleopatra Lorinţiu, Dan Ciachir, Radu Felix), care trimit la anii tinereţii scriitorului în formare şi afirmare.

Biblioraftul cronicarului:

Daniel Cristea-Enache, *Convorbiri cu Nicolae Manolescu*, Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 2017;

Cassian Maria Spiridon, *Eminescu, ziarist politic*, Ed. junimea, Iaşi, 2018; *Duşmanii societăţii sau Când pacienţii pun stăpânire pe ospiciu*, Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 2017;

Călin Vlasie, *Opera poetică*, prefaţă de Ion Bogdan Lefter, Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 2018;

Calistrat Costin, *Ce-ar mai fi de spus,* Ed. Ateneul Scriitorilor, Bacău, 2018;

Octavian Doclin, *Răsaduri, poeme*, prefaţă de Ion Pop, Ed. Gardian, Timişoara, 2017;

Horia Gârbea, *Poeme cu înger*, Editura Neuma, Cluj-Napoca, 2018

Nicolae Sârbu, *Muza nu urcă la etajul trei, poeme*, Ed. Limes, Floreşti-Cluj, 2017;

Mircea Teculescu, *Venus de februarie*, Ed. Culturală Libra, Bucureşti, 2016;

Florin Logreşteanu, *Parfum de carte*, roman, Ed. Eikon, Bucureşti, 2017;

Nicolae Stan, *Agonia lui Constantin*, roman, Cuv. îns. Ioan Holban, Ed. Junimea, Iaşi, 2017;

Aurora Dumitrescu, *Bipolara*, Ed. Tracus Arte, Bucureşti, 2016;

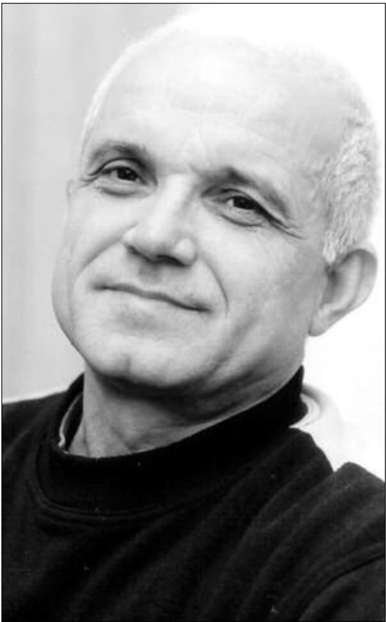
Mihai Epure, *Dor de Sakura*, Ed. Destine, Bucureşti, 2017;

Ion C. Ştefan, *Călătorie în lumea cărţilor /Critică literară*, Ed. Arefeana, Bucureşti, 2017;

Ion Trancău, *Miracol grigurcian*, Ed. Pim, Iaşi, 2017

cronici

Liviu Ioan Stoiciu

Mai scrieți de mână? Eu scriu poeme numai de mână

Scriu și azi de mână — numai poeme (și mici notații). De douăzeci de ani (de prin 1997) scriu / am scris jurnalul, proza, teatrul, eseistica, publicistica la computer / laptop. Am trecut pe computer imediat ce a devenit accesibil (adică am găsit bani să-l cumpăr) datorită fiului, specializat în IT (el a terminat dreptul, dar n-a profesat nici o clipă; a făcut afaceri cu componente de computere, apoi cu programe IT; de zece ani a renunțat și la IT). Fiul a insistat să scriu pe computerul meu, eu fiind din fire mai conservator — consideram că textele culese pe computer vor dispărea în neant: și nu o dată am pățit asta, să pierd pentru totdeauna texte pe computer, motiv să scot, inițial, pe imprimantă toate textele culese pe PC. O proastă investiție să adun maldăre de hârtii cu textele mele imprimate, culese pe computer, azi mi-ar fi fost folositoare dacă le-aș fi avut culese pe computer (mai ales cele culese pe computer străin, la redacția ziarului *Cotidianul*). Am stocat doar o parte din textele culese la PC pe dischete, dischete bune azi de aruncat la gunoi, dispărând aparatura de redare a ceea ce a fost depozitat pe ele. Mai apoi am stocat texte și poze pe „discuri compact", celebrele CD-uri, ieșite deja și ele din uz (depășite; azi sunt folosite memorii USB tip stick, unele de sute de GB). Apropo, până la Revoluție m-am chinuit să înregistrez pe bandă magnetică în principal emisiuni în care eram pomenit de la Radio Europa Liberă (post interzis, greu de ascultat), avem casetofon bun „Elektronika — 302" să le redea. În timp, atunci, imediat după Revoluție, Cassette Tape Recorder a început să agațe banda magnetică. Azi, casetofonul e piesă de muzeu la mine acasă. Lasă că am cumpărat alt radiocasetofon și vechile benzi magnetice refuză să redea ce am mai înregistrat pe ele, probabil că s-au șters sau „descărcat", adică nu-mi mai folosesc la nimic, le țin tot ca piese de muzeu. E adevărat, multe din emisiunile literare ale lui Virgil Ierunca și ale Monicăi Lovinescu au apărut în formă de cărți... Până să am computerul meu (Personal Computer — PC) IBM, scriam la invidiatele computere Macintosh (incompatibile cu programul IBM) de la redacția ziarului *Cotidianul*, din 1991, n-am salvat nimic pentru „arhiva" mea (majoritatea textelor mele publicate aici erau culese de operatoare-culegătoare special plătite pentru asta; n-aveam ideea stocării lor pe dischetă, le luam doar imprimate pe hârtie), așa se face că stau cu sute de articole politice și literare imprimate în sertar, dacă le-aș fi avut culese pe computer, aș fi putut să le public într-o carte tip „cărămidă" la editura lui Aurel Ștefanachi, Tipo Moldova — el mi le-a cerut, „pentru posteritate". Cu titlu de curiozitate, n-ar fi arătat rău într-o carte toate aceste articole de ziar și reviste, dar n-am avut nici chef, nici putere să le reculeg pe PC după foile imprimate (nu le-am găsit un rost, m-am iluzionat că la bătrânețe aș putea să fiu interesat de ele; cum am anunțat că nu mai scot nici o carte, textele mele publicistice vor muri și ele în sertar, nici o pagubă). Păcat, totuși, textele mele din ziare / reviste sunt o componentă importantă din viață, mi-am risipit tinerețea scriindu-le (le mai scriu și azi, e adevărat; chiar, numai dacă aș aduna textele apărute în revista *Argeș* aș scoate o cărțulie de atitudine!). Numai dacă mă gândesc la textele rubricilor mele ținute la nu mai țin minte câte reviste literare, multe dispărute (de la *Contrapunct* la *Acum*, revistă condusă de Stelian Tănase sau la revista monarhistă *Cuget*, condusă de Teodor Hossu-Longin, sau la *Phoenix* a lui Horia Gârbea, sau *Euromuseum*, să mă refer doar la cele ce apăreau în București, care-mi vin în minte) în majoritate texte eseistice, de interes pentru istoria literară, și mă apucă dorul de ducă; poate ar merita să le recuperez într-o zi, să le adun într-o carte care să rămână în manuscris...).

Spuneam că mai scriu de mână doar versuri — le scriu cu î din i, cum am scris de mână de când mă știu (la computer, am mai făcut caz, scriu numai cu î din a). Scriu natural cu î din i de mână și scriu la fel de natural la computer / laptop cu î din a (având corectură automată, mereu îmi sublinia computerul în roșu când scriam cu î din i, așa că am renunțat; scriu cu î din a și computerul mă lasă în pace, nu mă mai stresează cu sublinierea roșie). Repet, numai poemele le mai scriu de mână — și nu-mi e ușor când trebuie să le predau la o revistă sau să le public într-o carte, trebuie să le corectez-definitivez și apoi trebuie să găsesc timp și energie să le culeg pe computer / laptop și să le trimit pe e-mail. Comod ar fi să renunț să mai scriu de mână și versurile (cum nu mai scriu de mână nici proza sau textele pentru rubrici sau jurnalul și tot așa), dar nu pot, e o legătură între inimă și mâna dreaptă cu care scriu-de-mână mai directă, parcă (e drept, tot cu mâna dreaptă scriu și la PC, ajutat și de mâna stângă pe taste). Scriu, când „mă apucă", poemul de mână, îl las la... răcit și revin asupra lui în aceeași zi și-l transcriu de mână „pe curat", după ce-l corectez-definitivez. Adică: iau o foaie velină A 4, o îndoi și scriu pe o jumătate din ea, pe o parte și pe alta, dacă am ce să scriu (apoi, pe cealaltă jumătate de filă, ruptă de cealaltă jumătate, transcriu poemul). E un tabiet liber, nu mă împiedic de nimic, scriu pentru sertar; dacă n-am „inspirație", las câteva rânduri scrise și abandonez, subliniind în jurnalul meu separat că am mai ratat un poem, nu e nici o nenorocire, poate data viitoare voi fi mai „inspirat" (mă judec singur, nu cer părerea nimănui, poemele zac în sertar „în așteptare", „tânjind").

S-a demonstrat că atunci când scrii de mână folosești „creativ" ambele emisfere cerebrale!

Totuși, am făcut o excepție, am scris experimental direct pe computer / laptop un poem la trei luni (pentru o rubrică pe ultima pagină, intitulată „La zi" dintr-o revistă care apare de patru-cinci ani la Buzău, trimestrial, condusă de Marin Ifrim, *Cartelul metaforelor*), s-au adunat 18 poeme nescrise de mână. Nu știu ce să cred, nu văd nici o diferență, în afara faptului că scriu mai *sobru* direct pe PC (la gândul că poemul apare public imediat ce a fost scris; că nu e un poem de sertar, bun de revizuit).

23 februarie 2018. BV

S-a demonstrat că atunci când scrii de mână folosești „creativ" ambele emisfere cerebrale!

Poemul de colecție

Spiridon Popescu

Comentarea unei sentințe

Precis că Dumnezeu fu mituit,
De nu vru El deloc, deloc să vadă
Că Soarele-i un criminal nenorocit
Care-a ucis atâția oameni de zăpadă
Și, prin urmare,
În loc să-i dea ani grei de-nchisoare,
Cum merita cu vârf și-ndesat,
Îl declară nevinovat.

Pronunțarea sentinței mă lăsă mut:
În vecii-vecilor n-aș fi crezut
Că-n Cer
Judecățile sunt făcute la fel
Ca pe la noi.

Doamne, nici nu-mi vine să mă gândesc
Cum va arăta Judecata de-Apoi!...

Constantin Voinescu

Like gramatica

Crama argeșeană *de vinuri*

■ Nu asta e cartea – scrie cineva, pe facebook, despre care ***am făcut vorbire***. De fapt ***a făcut scriere***, nu ***vorbire***, dacă tot ne dăm în bărcile fandoselilor lexicale. Venind din limbajul juridic, unde, într-un context de tipul ***legea face vorbire despre***..., există măcar o justificare de tradiție, expresia a pătruns în limbajul comun și a fost preluată de cei ce vor să epateze și prin vorbe. ***Am operat o schimbare*** esențială – zice altcineva. De ce ***să operezi*** schimbări, când poți ***să schimbi***, pur și simplu, de ce ***să faci vorbire***, când poți, la fel de simplu și de românește, ***să vorbești***? Mai ales că în jurul termenului *vorbă* (slavonul dvorîba) se organizează o mulțime de locuțiuni și expresii sugestive. Zice Creangă: Vorba, portul și apucăturile bătrânești nu li mai venea la socoteală.

■ Cineva ***le cere scuze*** prietenilor săi pentru că a lipsit câteva zile de pe facebook, frustrându-i, astfel, de obișnuitele postări. Un prieten refuză ***să-i dea scuzele***, socotind că nu poartă nicio vină pentru absența semnalată, pe care chiar și-ar fi dorit-o ceva mai lungă. ***A cere*** (latinescul quaerere) poartă sensul de a pretinde ceva de la prieteni, în situația dată – *scuze*. Ținând la logica exprimării, preopinentul are dreptate, cel vinovat de ceva ***le prezintă scuze*** celorlalți, nu ei – lui, așa că, îndreptat ca gândire, enunțul ar fi trebuit să sune așa: *Vă rog* ***să primiți scuzele mele!*** Dacă nu toți lingviștii socotesc această rostire o greșeală, cu logicienii însă, nu te poți pune. Zice Hogaș: Privirea d-voastră... mă face să bănuiesc că v-am jignit cu ceva; de e vro greșeală la mijloc, vă rog să primiți scuzele mele.

■ Să cadă un declarat iubitor de muzică simfonică pradă unei banale confuzii paronimice între ***virtuos*** și ***virtuoz***, încât să formuleze enunțul *Horia Mihail este un* ***virtuos*** *al pianului*, îmi pare neverosimil. Prin sălile de concerte rătăcesc și dintre cei despre care Șăineanu zicea, definind un anglicism, că fac pe nobilii, fără a avea talentul și mijloacele, iar Scriban, găsindu-i originea, ne amintește că, în dreptul studenților nenobili, la Cambridge, se scria *sine nobilitate*, de unde abrevierea *snob*, cu înțelesul de azi. Latinescul *virtuosus*, a ajuns la francezi *vertueux*, iar la noi *virtuos*, desemnându-l pe cel care respectă și realizează în mod consecvent deziderate etice; înzestrat cu multe virtuți; care denotă virtute. Cu etimon italienesc (virtuoso), dar și franțuzesc (virtuose), *virtuoz* definește persoana care stăpânește în mod desăvârșit tehnica unui instrument muzical sau, prin generalizare, tehnica unei arte. Doar DLRC, în 1955, și DN, în 1986, consemnează pentru *virtuos* și al doilea sens. Zice Negruzzi: Traiul lor tihnit, patriarhal și virtuos adună lângă ei pe pribegii lor frați.

■ Într-o emisiune televizată, un bun prieten al lui Bachus își deapănă nostalgic amintirile despre o faimoasă ***cramă*** argeșeană ***de vinuri***. Ca și în cazul ***omletei***, care nu poate fi decât *de ouă*, a ***mujdeiului***, care nu poate fi decât *de usturoi* sau a ***limonadei*** – *de lămâie*, ***crama de vinuri*** cade în același păcat, al nedoritului pleonasm. *Cramă*, pătruns în limba română prin intermediul sârbescului *krama*, din germanul *Kram*, poartă înțelesul de clădire la o vie, unde se tescuiesc strugurii, se prepară vinul și se depozitează uneltele de lucru, conținând deci termenul ***vin*** în definiție. Mai târziu a dobândit și sensul de local în care se consumă băuturi alcoolice, preparate culinare etc., într-un cadru rustic. Zice Ioana Radu: De-aș mai duce-o pân´ la toamnă,/ Să mă duc din cramă-n cramă,/ Să beau vin, să mănc pastramă, leliță Ioană!

■ Prin Carpați, întâi vor fi hălăduit *păstorii* – latinescul pastor(ius) –, vorbă ce ar fi trebuit să evolueze fonetic, dacă n-ar fi fost sedusă de alți termeni, la ***păstore*** (poetic, nu?). Nici *păcurar* (latinescul pecorarius) nu stă departe de poezie, mai ales în forma sa *picurar* (aromână, meglenoromână), dar rivalitatea cu omonimul *păcurar*, muncitorul care scoate sau vinde păcură, l-a făcut să piardă în fața lui *cioban* (çoban), un turcism, ca și prozaicul *kașkaval*. Cu etimon necunoscut și greu de așezat în timp este *baci*, spre deosebire de *oier*, derivat pe teren românesc de la *oaie* (latinescul ovis). *Staulul* e tot o moștenire latinească – sta(b)ulum, concurat mai târziu de albanezul *strungă* (Shtrungë), de sârbescul *târlă* (trlo), dar și de *stână*, alt termen cu etimon necunoscut, precum *brânză, zer, urdă. Capra* are obârșii latinești, dar heteronimul *țap* se trage dinspre albanezul cap, cjap, spre deosebire de *berbec*, venind din latină: berbex, împreună cu *miel* (agnellus) și *ied* (haedus). *Laptele* (lac,-tis), *cașul* (caseum) și *turma* sunt tot de la romani. Doar *măgarul* (nelipsit între oi) vine, în această formă, de la albanezi, trecând, în drum spre noi, și pe la bulgari. Zice Caragiale: Uite, vezi! ăsta e cusurul lui – e măgar!...

Zice Creangă: Vorba, portul și apucăturile bătrânești nu li mai venea la socoteală.

litere

„ACTUL CRITIC ESTE UNUL SINGUR ȘI REPREZINTĂ CONȘTIINȚA DE SINE A LITERATURII”

Dumitru Augustin Doman
în dialog cu
Vasile Spiridon

Deși numărul aparițiilor de cărți slabe va fi întotdeauna mai mare decât al celor bune, prefer să scriu despre ultimele dintre ele. Vreau să am și eu satisfacțiile mele de lectură și încerc o mare bucurie atunci când citesc și scriu despre volumele unor autori care nu uzitează de felurite strategii pentru a forța mâna criticilor, deși ei clamează cu profundă afectare că scriu dintr-o necesitate interioară.

Dumitru Augustin Doman: – *Dragă Vasile Spiridon, îngăduie-mi să încep dialogul nostru cu o întrebare naivă. Vulgarizând, cam știm cum apare un poet la adolescență sau la prima tinerețe ca din spuma Mării Mediterana: e îndrăgostit, are talent nativ, scrie poezii de dor și jale, într-o grădină, lâng-o tulpină, amărâtă turturea... Citește în cenacluri, pe urmă, își face în timp cultură și devine poet mare, sau nu. Dar, un critic cum apare, cum ne trezim noi cu el în paginile gazetelor literare sau cu cărți pe piață? Nu trebuie să-mi răspunzi cu un eseu despre începuturile criticilor, de la Maiorescu, până la Răzvan Voncu. Poți să te referi strict la tine.*

Vasile Spiridon: – Nu mă voi referi nici măcar la mine, ci la situația criticului când dă de o biată/beată turturea. El apare, fără spume la gură, din „Marea Serenității” (sintagmă a lui Geo Dumitrescu), se duce în acea grădină, lângă tulpină, și o ia calm la întrebări pe amărâta turturea, ca să afle de ce cântă ea așa, de dor și jale. Dacă motivele îngânate i se par întemeiate, nu trebuie să o aline și să o îndemne să tacă, cel mai bine fiind să o lase să moară pre limba ei frumoasă. Însă, dacă își dă seama că plângăcioasa se chinuie în a se preface, pentru a fi compătimită prin vorbe bune de scris, trebuie să o certe și să o lase în plata Domnului, știind că o va putea opri cineva din cabotinism doar dacă i-ar suci gâtul.

D.A.D.: – *Cioran își notează la un moment dat: „Dacă aș fi critic, n-aș vorbi niciodată despre un scriitor ale cărui merite ar fi evidente”. Cum interpretezi?*

V.S.: – Mi se pare că Emil Cioran maiorescianizează puțin aici, deoarece știm că marele critic nu mai vedea rostul criticii literare după ce o cultură va fi intrat pe făgașul normal al dezvoltării sale. Meritele evidente tot critica le face cunoscute, la fel ca și neajunsurile, într-o dreaptă cumpănire.

D.A.D.: – *Dar, până la urmă, după atâta studiat și cercetat, ai aflat ce este de fapt critica literară? Și la ce folosește ea?*

V.S.: – Caracterul profilatic sau de diagnoză (astăzi este mai des folosit cuvântul „expertiză”) al criticii literare nu folosește la nimic grafomanilor și pensionarilor ce și-au descoperit anumite veleități literare. Ei vor scrie netulburat înainte și, cu cât un critic le spune să se ocupe de altceva în afara scrisului, cu atât ei se înverșunează mai mult în a scrie și în a se crede neînțeleși. Este motivul pentru care evit să fac o critică asanatoare (cum se apucase să întreprindă nu demult, în chip lăudabil, Alex Ștefănescu) și mă interesează doar cărțile despre care merită scris. Deși numărul aparițiilor de cărți slabe va fi întotdeauna mai mare decât al celor bune, prefer să scriu despre ultimele dintre ele. Vreau să am și eu satisfacțiile mele de lectură și încerc o mare bucurie atunci când citesc și scriu despre volumele unor autori care nu uzitează de felurite strategii pentru a forța mâna criticilor, deși ei clamează cu profundă afectare că scriu dintr-o necesitate interioară.

D.A.D.: – *Într-o perioadă, în anii ‘70–’80 ai secolului trecut, în care noi înșine am mai trăit, se făcea, ostentativ și polemic, o diferențiere între critica în general și critica, vezi bine, universitară. Tu ești și critic, dar și universitar! Cum împaci „schizofrenia” aceasta?*

V.S.: – O împac la modul paranoic, spunând că actul critic este unul singur și reprezintă conștiința de sine a literaturii. Critica, fie universitară sau nu, trebuie să se fundamenteze pe principii și metode adecvate textului, iar criticului i se cere pregătire interdisciplinară (estetică, filosofie, teorie a literaturii) și instrumentar tehnic adus la zi. Lui îi revine sarcina de a demonstra că literatura se poate nu numai citi, dar și studia cu plăcere sporită atât în aula, cât și în agora.

D.A.D.: – *Se zice, pe ici, pe colo, prin cercurile cele mai înalte ale literaturii noastre contemporane, că generația ‘60 în poezie și proză a fost impusă de criticii șaizeciști: Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Gabriel Dimisianu, Lucian Raicu, Valeriu Cristea... Tu tot scrii despre optzeciști. Ești tu unul dintre criticii optzeciști care încearcă să impună optzeciștii?*

V.S.: – Optezeciștii, câți au rămas fideli literaturii, nu mai trebuie impuși în niciun fel la ora actuală. Au făcut această faptă bună, atunci când era necesar, tot criticii șaizeciști, urmați îndeaproape de congenerii lor. În ceea ce mă privește, debutul meu întârziat mă duce înspre promoția ‘90. Apoi, eu nu scriu din interesul pentru o agendă generaționistă, deși este adevărat că majoritatea comentariilor mele la scrierile lor se raportează.

D.A.D.: – *Dar există un grup de critici optzeciști care să contracareze (?!) criticii șaizeciști?*

V.S.: – Desigur, dacă ar fi să ne gândim doar la ceea ce scrie Mircea Cărtărescu în *Postmodernismul românesc*, unde găsim răspunsul întreg la întrebare.

D.A.D.: – *Până la urmă, ce este aceea o generație literară? Aici chiar poți s-o iei de la Maiorescu încoace.*

V.S.: – Lăsând la o parte dorința de individualizare creatoare, ce tinde să destrame spiritul generaționist, este dificil să aduni sub aceeași umbrelă, oricât de adăpostitoare ar fi ea, o jumătate de secol de literatură, cu scriitori extrem de diverși, în contexte social-politice schimbătoare, de la ultimul moment suprarealist, 1945–1947, până la mizerabilism, să spunem. Este adevărat că, în pofida diferențelor de vârstă, scriitorii sunt supuși influențelor sociale, culturale, psihologice ale acelorași evenimente și dispun de un univers asemănător de trăiri. Însă ei resimt altfel un același dat istoric și se află într-o non-simultaneitate contemporană. Relațiile dintre ei sunt caracterizate prin hetero-temporalitate, prin trăirea în timpuri diferite ale aceluiași prezent. De aceea, contemporaneitatea lor nu presupune o coincidență efectivă, ci succesivitate temporală: generații simultane nu trăiesc în prezent, ci în prezenturi și au percepții diferite asupra trecuturilor lor.

D.A.D.: – *Poeții și prozatorii optzeciști susțin schimbarea paradigmei generației ‘60. E valabilă chestiunea și la critici? Nicolae Manolescu spunea undeva (citez din memorie) că o critică e impresionistă sau nu e. Criticii optzeciști se conformează sau au devenit structuraliști, textualiști, critici cu metodă, vezi bine?*

V.S.: – Conjugarea adecvată a metodelor în funcție de specificul operei interpretate este cu mult mai eficientă decât practicarea exclusivismului metodologic și de aceea mizez pe actul critic de tip impresionist. Însă trebuie să conced că, dacă un critic impresionist e un fel de „poet” al criticii, care se lasă în voia intuițiilor, a „impresiilor” de lectură, ignorând sau chiar repudiind abstractizările teoriilor, criticul înzestrat cu sistem capătă o anumită autonomie atât față de operele examinate, cât și față de timpul său. Criticii optzeciști și-au dat seama că era necesară asimilarea etapelor „metodologiste” și închegarea unei „noi alianțe” cu fluența „impresionistă” a limbajului critic. „Noua critică” a reprezentat pentru ei deschiderea întârziată a cercetării înspre cele mai recente orientări metodologice. S-a simțit nevoia investigației cu un instrumentar variat, folosit din perspective complementare, cu postarea într-o viziune interdisciplinară, capabilă ca, odată cu textele propriu-zise, să cuprindă contextele extraliterare (socio-culturale, psiho-istorice, politice, instituționale, de evoluție a mentalităților, de receptare). Numai că, din păcate, într-o societate de tip totalitar nu se putea merge prea departe pe această cale.

D.A.D.: – *Generația poetică ‘80 s-a coagulat și prin sentimentul prieteniei, dar mai ales prin acela al prieteniei literare. Este valabilă ideea și pentru generația critică optzecistă?*

V.S.: – Este valabilă, dar mai puțin vizibilă, din cauză că, din punct de vedere numeric, sunt mai puțini critici decât poeți sau prozatori, ca și în situația celorlalte generații. În general, criticii sunt mai scumpi la vedere, dar și mai ponderați în exhibarea orgoliului auctorial.

interviu

D.A.D.: – *Al. Cistelecan spune că are un top 10 al poeților optzeciști, dar – din motive binecuvântate, zic eu – nu-l face public. Tu ai un top 10 al prozatorilor optzeciști? Din motive binecuvântate, poți să-l faci public!*

V.S.: – Deci accepți ca, din motive binecuvântate, Al. Cistelecan să nu facă public topul poeților optzeciști, iar pe mine mă pui să-l divulg. Păi, dacă avizatul (cel mai avizat) comentator de poezie de la noi nu deconspiră nimic, de ce aș face-o eu, care nu mă bucur de autoritatea lui pentru domeniul prozei? Știe el ce știe. Am un top, dar numai pentru nouă prozatori, al zecelea loc rămânând liber pentru a-l ocupa toți cei care se consideră reușiți fără loc (cum se spunea consolator pe vremea comunismului despre cei care nu luau un examen de admitere, deși obținuseră și ei o notă de cinci, acolo). Desigur, în eventualitatea în care ar fi afectați de neincluderea în topul meu – ceea ce ar fi măgulitor pentru mine.

D.A.D.: – *Aș vrea să ne vorbești de marile avantaje ale unui critic literar, dar și de nevinovatele inconveniente. Fac o paranteză: am făcut box la 16 ani, dar m-am ratat în mai puțin de doi ani. În schimb, știu toate tainele acestui sport și am vrut să mă fac critic de box la un cotidian de sport. Redactorul-șef m-a atenționat: „Vezi, poți să spui de unul de la categoria supergrea că e un boxer slab și când te va întâlni pe stradă își va dovedi contrariul!” Există ceva similitudini între critica de box și cea literară?*

V.S.: – Nefericitule Augustin, dacă ai început boxul la 16 ani și te-ai ratat în mai puțin de doi ani, înseamnă că venise timpul să te maturizezi, adică să-ți serbezi majoratul și să nu mai iei pumni în cap aiurea (deși cred că ți s-au mai dat în viață niscaiva pumni în ceafă și că ai mai fost băgat în corzi cu lovituri sub centură). Și eu am fost amator de box, dar numai din postura microbistului căruia îi place deviza „filantropică” potrivit căreia în viață este mai bine să dai decât să primești (sau să încasezi). Ducând mai departe avertismentul redactorului-șef prin câteva analogii, spun că în critică, la fel ca în box, ai de a face cu mai multe categorii de *sparring-partner*. Sunt de acord cu toate denumirile date categoriilor de greutate, inclusiv cu acelea de „semi-muscă”, „semi-ușoară” și „semi-grea”, dar mi se pare nepotrivit să spunem „mijlocie mică”. Cei care au inventat o astfel de categorie nu s-au gândit că așa ceva nu poate să existe, la fel ca și, să spunem, categoria „extremist de centru”, pentru a prelua sintagma ce dă titlul rubricii lui Radu Cosașu. Dar deținătorul ei este scriitor și îi acceptăm semantica. Dacă ar trebui să evaluez scriitorii bazându-mă pe criteriile existente în box, aș introduce la categoria „muscă” scriitorimea efemeră (cu atât mai mult pe semi-muște; auzi ce categorie!), așa cum categoria „cocoș” aș afecta-o celor care mă asaltează cu cărți și așteaptă să scriu despre ele până la al treilea cântat deșteptător pentru tagma criticilor, dar nu și pentru ei, care nu se mai deșteaptă niciodată. Categoria „ușoară” ar fi aceea care nu ar pune probleme în comentariu și cu atât mai puțin „semi-ușoara”. Cred că mi-ar plăcea cel mai mult să scriu despre scriitorii de la categoria... „pană”.

D.A.D.: – *Cum vezi teoria cu centrele culturale? Bacău, orașul unde trăiești, e un centru cultural? De ce nu ai activa la București, unde ești în jurii ale USR sau membru în comisii de doctorat.*

V.S.: – În orașul lui Bacovia (pentru a folosi limbajul de lemn, inclusiv din transmisiunile sportive) sunt venetic de la Piatra-Neamț și m-a legat de această urbe în primul rând profesia pe care o exersez, indiferent dacă ar fi fost centru cultural sau nu. Dar, dacă există aici universitate (în sens generic, deoarece funcționează două), vreo câteva reviste literare (dintre care una de prim-nivel național – „Ateneu”), teatru, filarmonică, un Centru „George Apostu”, înseamnă că se îndreaptă spre o asemenea recunoaștere. Nu voi putea spune că Bacăul va avea pe deplin acest statut decât în momentul în care voi păși cu bilet de intrare în Casa memorială „Vasile Alecsandri”, care părăginește de câteva decenii. Văzând eforturile și intențiile edililor din marile orașe, precum Iași, autoritățile admnistrative locale visau acum câțiva ani la o capitală culturală europeană pentru urbea lor. Asta numai în visele lor edilice și idilice. Acum un an, orașul în care s-a născut autorul Chirițelor a fost capitala tineretului din România și am citit, cu acel prilej, multe lozinci juvenile scrise cu vopsea de diferite culori pe astfalt. Am călcat în picioare de nenumărate ori, deoarece era presărată de-a lungul trotuarului din centrul orașului, una plină de tâlc și frumoasă ce spunea că „Bacăul visează”. Într-adevăr, Bacăul visează! Poate visa la orice, dar nu la a fi capitală culturală europeană. Pentru mine a fost un vis frumos perioada studenției bucureștene, când am avut profesori de excepție, și intru emoționat de fiecare dată în holul Facultății de Litere. Nu activez la București pentru că soarta a făcut să-ți scriu acum din Bacău, însă această localizare nu mă împotmolește în vreun complex de provincial. Cu atât mai mult cu cât nu sunt deloc sedentar. Anul trecut, exact pe vremea aceasta, la mijlocul lui martie, în cinci zile am avut treabă (colocviu, comisii de Gradul I și de doctorat) în următoarele localități: Câmpina, Constanța, București, Alba-Iulia, Târgu-Neamț și Iași. Fie și pentru faptul că am trecut și prin capitală, nu m-am simțit un provincial. Când m-am întâlnit prima dată cu prietenul nostru comun Liviu Ioan Stoiciu, la Colocviile naționale de poezie de la Piatra-Neamț, pe 20.10.1993 (îl rog pe LIS să verifice data în jurnalul său, deoarece eu nu sunt pasionat de astfel de consemnări), și-a exprimat mirarea că nu locuiesc în București, așa cum își închipuia. Se lăsase înșelat de faptul că, pe lângă rubrica permanentă de la „Ateneu” (pe care o dețin și acum), publicam atunci la „Luceafărul” și, sporadic, la „România literară”. Prin urmare, nu prea contează unde îți este domiciliul fix.

D.A.D.: – *Prietenul nostru Adrian Alui Gheorghe spune, într-un asemenea interviu pe care i l-am luat, că: „Românul s-a născut poet și e pe cale să moară critic”. Interpretează, eventual dă-i o replică usturătoare!*

V.S.: – Eu cred că românul s-a născut poet și moare analfabet (nu este chiar așa, dar nu am găsit altă rimă). Puțini români s-au născut poeți, restul sunt făcuți. Ei, uite că eu m-am făcut (nu născut) critic și vreau să mor poet. Acum lucrez la un poem pe care nu știu dacă îl voi duce la capăt. Revenind la prima întrebare a ta, am ajuns și eu în postura de amărâtă turturea care vrea să cânte de jale, deoarece și-a așezat neinspirat cuibul lângă un mall și este deranjată mereu de efectele sonore ale societății de consum. Cum sunt afon și nu pot cânta convingător „Păsărică, mută-ți cuibul și te du!”, iată acele cuvinte-cheie ale poemului „Mall Street” și pe care le vei publica în paginile revistei „Argeș” doar dacă vei crede de cuviință (cred că ar merge măcar la rubrica „Poșta redacției”, dacă nu au loc în cadrul acestei convorbiri). Ele constituie debutul meu absolut în poezie și prima tentativă de a muri poet:

„Mall Street
Poem mallegoric
în si de mall major,
mallegretto mallto vivace

Motto: *«Exegi mallumentum»*

Republica Mallgașcă, mallatru, nămall, le mall du siècle, arta bene malliendi, du mall en pire, malleșeală, ciclul Mallipilor, Sergiu Mallagamba, generația postmalldernistă, Malloch, malligarhie, mallgul, malltronerie, malltratat, mallpraxis, mallentendu, victimă mallaterală, malliftă, malldovean, domall, mallac, malluscă, animall, mallatec, mallfăie, pară mallăiață, mallformație, paracetamall, malldamin, malladia lui Malltzheimer, corul Malldrigal, dacă e mall, mall să fie! Non malltam, sed malltum”.

Sper că te-am convins cu aceste jocuri de cuvinte-cheie ale amplului poem în lucru, pe care l-am început după ce ți-am citit această întrebare. Mi-am spus că, dacă Ana Blandiana a scris poemul *Totul*, eu de ce nu aș putea face la fel cu Mall-ul, care e... totul în viața multor români de astăzi? Deh, cusur de veleitar. Ce bine ar fi ca singura diferență dintre noi să fie legată doar de confruntarea cu cenzura, din partea ei, și cu autocenzura, din partea mea! Această formă incipientă o pot oferi lui Adrian Alui Gheorghe, pentru a termina poemul cum se cuvine. El, care nu va muri critic.

D.A.D.: – *Cu o lună în urmă, ai împlinit 60 de ani (hm! nu se vede!). La mulți ani! Cum se simte criticul la 60 de ani? Dar profesorul universitar? Poți povesti, e între noi, realizatorii și cititorii revistei!*

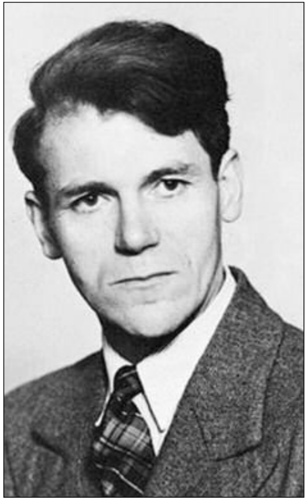
V.S.: – Ba nu! Vreau să audă toată lumea ofurile confesiunii mele. Mulțumesc, Augustine, pentru compliment și pentru urare! Nici din parte-mi nu se văd cei 12 luștri, pe care nu știu cât de bine i-am lustruit. Prietenul nostru Nicolae Oprea, care ține evidența certificatelor de naștere și de deces la rubrica din „România literară”, a consemnat cu exactitate în calendar data mea de naștere (deși nu e chiar 14 februarie, dar noi vorbim numai pe bază de documente). Câteodată, din neatenție, mai omoară el câte un scriitor, alteori îl mai ține în viață prin respirație/inspirație artificială (glumesc, desigur), dar acum constat cu regret că, în privința mea, a nimerit-o cu datarea. Stau și mă uit ca mâța în calendarul celei mai prestigioase reviste (care va împlini, și ea, în curând, 10 luștri), nu prea îmi vine să cred și gândul mă duce la versul lui A.E. Baconski din *Fluxul memoriei*: „Ani rătăciți, eu nu v-am trăit!” (poetul avea pe atunci doar jumătatea vârstei mele de acum). Dacă stau strâmb și judec drept, trebuie să spun că i-am trăit mai mult citind cărțile altora și scriind despre ele decât să le scriu pe ale mele. Nu știu dacă am făcut bine sau rău (s-au adunat, în 30 de ani, aproape o mie de texte). Având dubii în posibila trăire a unei fericite vieți de apoi, cred că toate cărțile și toate mizele se joacă pe pământ, iar nu sub el. Rareori se extinde posteritatea la mai mult de perimetrul locului de odihnă (orice ai face, orice ai spune....). Poate să dureze pomenirea 25 de ani, atât cât îți este garantat din partea administrației cimitirelor locul de... veci și venitul la cap cu colivă a cuiva foarte credincios din familie, la onomastică sau la comemorare (garanție: maximum șapte ani). Este motivul pentru care nu m-am înfundat în biblioteci și arhive, ca să șterg colbul de pe cronice bătrâne (deși aș fi avut stofă pentru o astfel de activitate), în intenția de a scrie, neștiut de nimeni, tomuri monumentale. Am preferat să mă mișc printre scriitorii contemporani, să particip la întruniri literare, pentru a lua pulsul actualității și sper să nu fi omorât timpul. Mă simt foarte bine în lumea literaților, deoarece mi se pare la fel de fascinantă ca lumea teatrului. Mai puțin bine mă simt în ultimii ani în sala de curs, unde mă încearcă un regret. Cu cât am învățat să spun din ce în ce mai bine, de-a lungul a 30 de ani, frumoasa poveste a literaturii române, cu atât am avut parte de promoții de studenți din ce în ce mai puțin receptive în a o asculta (și nu neapărat din vina lor, ci a spiritului timpului). Nu aș fi adus vorba dacă aș fi crezut că numai eu mă aflu în situația aceasta. Sunt convins că toți colegii congeneri din țară mă pot susține în această afirmație. Dar mă opresc aici cu totul din vorbărie, pentru a mai lăsa ceva de spus și la centenar. Pe curând!

Mă simt foarte bine în lumea literaților, deoarece mi se pare la fel de fascinantă ca lumea teatrului. Mai puțin bine mă simt în ultimii ani în sala de curs, unde mă încearcă un regret. Cu cât am învățat să spun din ce în ce mai bine, de-a lungul a 30 de ani, frumoasa poveste a literaturii române, cu atât am avut parte de promoții de studenți din ce în ce mai puțin receptive în a o asculta (și nu neapărat din vina lor, ci a spiritului timpului).

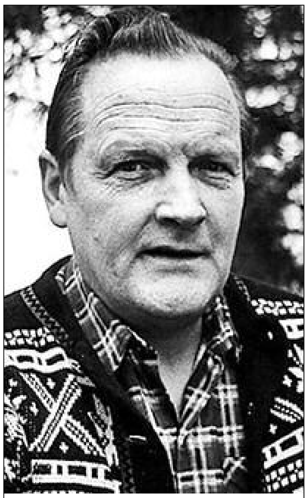
Din poezia lumii

POEȚI DIN NORVEGIA

În traducerea lui LEO BUTNARU

Olav H. HAUGE

Hans BØRLI

Gunvor HOFMO

Olav H. HAUGE (1908 – 1994)

Bătrânul poet încearcă să devină și el modernist

Se hotărî și el să încerce
aceste noi picioroange.
Urcă pe ele,
pășind precaut, precum cocostârcul.
Și dintr-o dată – minune! –
spor de clarviziune, perspectivă!
Reuși să numere oile din țarcul vecinului.

Oglinda

Când eram tânăr,
mă admiram pe mine însumi,
privindu-mă în gemulețul fierăriei.
Inima se privea
în oglinda Lui Dumnezeu.
Și ea acoperită de funingine.

În momentul hotărâtor

În șir de ani tu ai tot stat gârbovit peste cărți,
adunând cu mult mai multe cunoștințe,
decât ți-ar fi trebuit chiar în câteva vieți.
Însă în momentul hotărâtor îți vor fi necesare
foarte puține din ele, acest puțin
inima cunoscându-l dintotdeauna.
În Egipt zeul înțelepciunii
are cap de pasăre.

A venit timpul

Rachetele urcă brusc
cu botul spre cer
coborând pe lună sau pe Marte.
A venit timpul,
a venit timpul
să ducem otrava noastră și în stele.

Traversez Cercul Polar

Cineva din tren arată spre un turn din munți, spunând:
Noi traversăm Cercul Polar!
La început nu se simte nicio diferență,
priveliștile par a fi aceleași.
Eu unul nu i-aș acorda pic de importanță acestui eveniment minor,
dacă eu însumi n-aș di traversat deja a șaptezecea frontieră.

Hans BØRLI (1918 – 1989)

Rugă

Izbăvește-mă, Doamne, de bătrânețe.
Nu vreau ca în fața oglinzii
prin ruinele chipului meu
să caut visul tinereții.
Vreau ca visul
să moară în zbor,
ca o pasăre sălbatică în ghearele vulturului
în aerul geros al înălțimii.

Sub cer

Să nu credeți cumva
că eu aș fi crescut în sărăcie!
Peste creștetul meu
totdeauna a fost cerul deschis,
mi-am trăit veacul
în vecinătatea Pleiadelor
în prietenie strânsă cu vântul. Îmi sunt cunoscute
și tăinuitele poteci ale furnicilor
de printre frântele fire de iarbă
și luminiscentele căi ale dorului,
unde prin colbul stelar
s-a imprimat talpa lui Dumnezeu.
Eu sunt om.
Am pătruns măreția a ceea ce înseamnă
să fii infinit de mic.

Cioara

Pe leasă, o cioară udă în ploaie
e mai bună decât zece îngeri din împărăția cerului.

Jelanie

În umbra verde
de cealaltă parte a cuvintelor surii ca piatra
stă îngenuncheat un tigru mut
cu funingine pe pleoape
și privește la Soare.

* * *

A fi om e o boală.
Vindecarea este imposibilă
și toate eforturile noastre se rezumă la
a căuta substanțe potolitoare de dureri.

Vântul

În lume mai există încă păduri, deocamdată mai există.
Și iarbă mătăsoasă.
Și vântul zărilor.

Nu încerca să înțelegi
limba vântului,
în caz contrar îl vei molipsi de tine.
Adevărurile omenești sunt țesute din minciuni,
nu le pune în gura vântului.

Eu nu cred

Eu nu cred că în prima dimineață
Dumnezeu să fi spus: *Să se facă lumină.*
Puterea care stăpânește universuri
nu folosește cuvinte omenești.
Când bezna îți va încleșta gâtlejul
și Jupiter va transforma în pustiu
eternii lui ghețari chiar în inima ta,
tu nu-ți vei aminti decât de ceea ce
așa și n-a fost să spui.

Vuietul mării

Adânc în inima mea terestră
aud îndepărtatul vuiet puternic al mării.
Exact la fel se aude și el
în ușorul foșnet
aș rogozului pe
muntoasele pante pustii.

Gunvor HOFMO (1921 – 1995)

Prietenie distrusă

Unde se prăpăstiră adâncul și înălțimea?
Pleacă în hudițele tale, zâmbind satisfăcut,
râzi de tine,
înghițindu-ți scârba.
Să știi: ochii prigoniților întru Hristos
privesc cu totul altfel,
duioșia ta a fost ucisă
de rațiune.
Cerul apăsător, zăpada gri și cimitirul...

Dimineață

Clepsidra geamului
se umple cu apa curată
a luminii clare.
Astfel se trezi
singurătatea.

* * *

Halate albe
intră în odaie
ies din ea,
ba șterg praful, ba aduc o floare.
Pentru noi – nici tu vară,
nici vele în gura golfului, –
albul ger al iernii,
oameni de zăpadă mișună
prin amurgirea noastră.

Noiembrie

Aceste zile
au degetele în zăpadă,
iar sub unghii – murdărie.
Sub negrele unghii ale lui noiembrie
e multă necurățenie cotidiană:
cu mici castele de subterane
pe gâturile lungi,
ele – însoțite de
fugari fără adăpost...

Orașul

Năluca orașului
mai trăiește-n ceață
unde caută gândul
uitatelor ulicioare.
Brazi foșnitori,
asemeni unor hornuri de sobe,
vălătucesc fum verde
peste-acoperișul lumii.

Copacii din aleea spitalului

Ei se furișară încoace
din păduri,
din liniștea
mlaștinilor primăvăratice,
pe unde vântul trist
mângâie lichenii umezi,
și ei înconjurară casa noastră
cu cordonul lor de polițiști.
Iar noi, în neputință rușinoasă,
ne predăm –
criminali de când lumea,
amarul zilelor noastre
îl depunem în mâinile lor.

Casa

Această casă
se oglindește-n apă.
Cine ar fi ea – fetișcană
sau bătrână sadea?
Vântul nu răspunde, dar,
răvășind arborii din preajmă,
își spune:
„Parcă asta ar fi important,
odată ce noi ne cunoaștem atât de bine,
încât să adormim îmbrățișate?...”

* * *

Nu atingeți tăblia de la ușă!
Renunțați.
Omul abia a intrat, pașii lui
măsoară liniștea odăilor,
singurătatea lui se infiltră
în zgârieturile pereților,
deloc luminoasele sale gânduri
se zbat,
se lovesc de
sticla geamului pătată de muște.

* * *

Nu mă plâng. Nu.
Fără grabă,
precum un pocal – cu vin de viață lungă
ziua se umple cu
goliciunea existenței.

* * *

Trecerea e închisă,
și mie nu-mi mai este dat
să mă-ntorc în viitorul
rămas în urma mea.
Pe ulițele copilăriei,
străine și cunoscute până la suferință,
mari mașini
se-nfig în viață,
întorcând-o pe dos.
Ademeniți de stârv
îngeri negri rotesc
de-asupra lui.

Nopți albe

Multe, multe au fost, nopțile albe,
însă acestea...
Arborii,
strângându-și crengile răcoroase,
îmi veghează liniștea,
iar păsările adormite
îmi divulgă visele
cu sonora lor tăcere.
Pe stânci spumegă
lumina strălucitoare
care
de obicei se numește
dimineață.

traduceri

proză de **Marian Ilea**

Nordul lui Ilea

ZEPPELIN-UL PITICULUI

1. Era 24 aprilie, orele 11 şi 34 de minute. Sofian s-a oprit din mersu-i şontîc la etajul doi, în scara G a blocului Florin din Baia-Sprie. Ieşea în oraş. În parcarea din faţa scării îl aştepta Smart-ul. De doi ani şi jumătate îi tăiaseră piciorul stîng, deasupra genunchiului. I se înnegrise degetul mare. Diabetul îi împlinise şaisprezece ani. Chirurgul de la Cluj i-a spus-o verde: „Prea tîrziu, Sofiane, piciorul nu mai poate fi salvat". Iar Sofian: „Tăiaţi degetul sau talpa piciorului". Iar medicul: „Peste o lună o să vii să mai tăiem iar, că se va înnegri tot". Iar: „Măcar să-mi rămînă genunchiul". Iar: „Dacă veneai acum un an, da, acuma nu nu se mai poate, Sofiane".

A primit prin CNAS un picior rigid, fără genunchi. Un an a tot reînvăţat să meargă. Cu cîrje. Şontîc. Ieri, 23 aprilie, gata, s-a dus la chirurgul care-i tăiase piciorul, a predat piciorul fără genunchi, a mai adăugat 1500 de lei şi şi-a luat picior cu genunchi. În dimineaţa asta de 24 aprilie, deci, la orele 11 şi 34, şi-a programat inaugurarea piciorului cu genunchi. Medicul l-a învăţat abecedarul noii achiziţii. A intrat, pe neaşteptate, şi medicul cardiolog: „Domnule, uită-te la el, e Sofian. În urmă cu optşpe ani l-am operat de inimă şi încă mai trăieşte".

Uşa vecinei Eulalia s-a deschis. Sofian a bătut cu cîrja în piciorul cu genunchi. „Merele de azi au coaja de badog, Eulalia", a spus Sofian. Uşa vecinei Eulalia s-a închis.

După tăierea piciorului, Sofian şi-a vîndut vechea lui Dacie, a mai pus 4500 de lei şi şi-a cumpărat Smart-ul. Era greu de condus cu piciorul stîng fără genunchi. Sofian umbla cu greutate. Era mai comod cu celălalt picior. A pornit motorul Smart-ului. La plimbare prin Baia-Sprie. S-a oprit în faţa cofetăriei din parc. S-a uitat la vechea catedrală. Cînd era elev se juca prin părculeţ. Cădea. Se ridica. Avea acum şaizeci şi opt de ani. Sofian din Smart îl vedea pe Sofian elev în clasa a doua, jucîndu-se prin parc. Smart-ul o luase pe strada principală, oprise în faţa vechii gări a oraşului. Sofian copilul îl urmase, era deja în gară, urca în trenul de Baia-Mare. Smart-ul pornise şi el către Baia-Mare. Parcă-l deranja totuşi piciorul cu genunchi. Simţea că-i apare o bătătură pe carnea de deasupra genunchiului. Gara din Baia-Mare. În parcare. Şontîc, şontîc. Pe peron. Cînd l-au scos de sub tren era fără piciorul cu genunchi. I l-au găsit pe linia ferată de pe peronul trei. În haina costumului, autorităţile au găsit un bilet. „De singurătate", scrisese Sofian cu un pix cu pastă roşie. Sofian a fost dus la morgă. Un acar a dosit piciorul cu genunchi. Duminică avea să-l ducă la tîrgul de vechituri. Se gîndea să-l vîndă. Habar n-avea cît poate cere.

***

La orele 12 şi 53 de minute în gara din Baia-Mare, la linia trei, sosea trenul de Baia-Sprie. Rezemat de uşa compartimentului, tînărul Sofian privea pe fereastră. Se construiseră patru blocuri muncitoreşti în cartierul cu case de lîngă gară. Avea în piept un glob gălbui care-l gîdila pînă în cerul gurii. Era bucuros. Ţinea în pumnul mîinii stîngi o hîrtie de cinci lei. Biletul de intrare la cinematograful din Baia-Mare costa cincizeci de bani. La orele 14, la cinematograf începea filmul. La orele 18 şi 3 minute urca în trenul Baia Mare – Baia Sprie, tot de la linia trei. La orele 18 şi 42 de minute ajungea pe peronul gării din Baia-Sprie.

2. Era Eulalia Năftănăilă după tată. „Dacă vrei numele Năftănăilă, te iau de bărbat, Florine." Şi Florin a spus: „Bine, Eulalia". Asta a fost acum patruzeci şi ceva de ani. Eulalia lucra în atelierul de tehnică dentară din Baia-Sprie. Florin era şeful şantierului unde se construia blocul cel lung de pe strada Geometriei. Pe terasa cofetăriei din centru, Florin a zis: „Domnişoară, ce piept aveţi, domnişoară". Şi a oftat. Eulalia s-a uitat la el cu atenţie. „E natural, Florine, natural", i-a răspuns. În dimineaţa următoare, Eulalia l-a chemat pe Florin în atelierul ei. L-a întîmpinat cu ţîţele afară. „Pune mîna, pipăie şi spune-mi dacă mai e nevoie de ceva." „Nu-i nevoie, Eulalia. De nimic nu mai e trebuinţă", a îngăimat şeful de şantier. Eulalia Năftănăilă e văduvă, Florin a făcut un AVC şi s-a dus. Are acum şaizeci şi opt de ani. Locuieşte pe strada Geometriei, în blocul Florin, botezat aşa în amintirea soţului ei. De la Florin i-a rămas băiatul Florinel. S-a dus şi el, prin străinătăţi. La Liverpool a terminat facultatea de business. A stat la căminul mixt. Era gratis. În cameră a avut un coleg olog. La studente era la fel. După ce a terminat facultatea s-a însurat cu Sophie, o oloagă din Irlanda. Aşa s-a născut Patrick. „E sănătos tun, mamă Eulalia", i-a scris Florinel pe Messenger. Eulalia primea fotografii cu nepotul. „Patrick la doi ani lîngă pomul de Crăciun", „Patrick la cinci ani, la grădiniţă", „Patrick jucînd fotbal pe terenul dintre case", „Patrick cu Sophie, mama lui şi nora ta, la bazinul de înot". Sophie avea piciorul stîng mai scurt.

„Eu, cînd eram tînără, umblam uite-aşa, ca o zvîrlugă" îşi zicea Eulalia privind fotografia cu noră-sa.

În 24 aprilie, către seară, i s-a făcut somn. Avea în minte vorbele vecinului Sofian: „Merele de azi au coaja de badog".

Sofian a fost tîmplar. Sofian a fost colegul de clasă al Eulaliei la Şcoala Generală din Baia-Sprie. Mergeau împreună la ore. Treceau pe lîngă barul cu băuturi, patiserie şi suveniruri ţinut de Piticul Băii-Sprii. Venea Piticul şi le spunea: „Omul e în Paradis pe Pămînt, măi copii". Le dădea prăjituri fără să le mai ceară bani. Un pitic tăcut, cu trei fetiţe şi trei băieţi. În vis Eulalia şi le amintea pe Oana, Dina şi Crenguţa, care locuia hăpt pe creanga unui dud, îmbrăcată cu o blăniţă galbenă. Când cobora la tejghea îşi lua şi halatul cel alb.

Eulalia se uita temătoare la Sofian. Îl pîndea pe nenea Piticul. Era sigură că îşi construise un peşte mare care o să-l înghită pe Sofian în pîntecele lui şi o să-l ţină trei zile şi trei nopţi nemîncat pînă avea să-i albească toată pielea. Era sigură că peştele e submarinul Piticului, că are forma unui dinozaur, aşa că-l botezase chiar Dino.

„În clasa a şasea am mai avut visul ăsta", şi-a spus Eulalia, tot în vis. N-avea puterea să se smulgă din visuri. Piticul îşi luase o mantie fără mîneci, mîinile lui erau ca nişte aripi crescute din trup. „După nenea Piticul s-au apucat pictorii să-i închipuiască în lucrările lor pe îngerii cu aripi", susţinea, tot în vis, Eulalia.

„Cine ar fi de acord, Eulalia, să repare ceea ce-a distrus altul?" striga Piticul, arătîndu-i-l pe Sofian. „I s-au constatat toate defecţiunile", mai urla Piticul.

Eulalia visa iepele frumoase care se aflau sub autoritatea unei babe. Baba era Crenguţa, cea care locuia de mică pe creanga unui dud. Nu mai avea halatul cel alb. Nici nenea Piticul nu mai avea barul. Lîngă iepele frumoase era şi Iapa Iepelor şi, mai în depărtare, Prîslea cel Voinic, iar în mărul de lângă el merele de aur. Baba Crenguţa o ducea de mînă pe Eulalia pe o cărare către pădurea de foc, era ceaţă, îi arăta plantele pe care se dezvoltau ciuperci de culoare albă, ca o molimă ce sufoca cu gaze toxice plantele, ce se umpleau cu bube. „Asta-i lepra pămîntului, Eulalia", i-a spus baba Crenguţa în vis. Exact ca în visul de demult, când Crenguţa nu era babă. Urma ca baba Crenguţa să aleagă cele cinci plante, să pregătească extractul de nucă, să aducă oala de fiert sarmale şi ceainicul cu apa fierbînd sub presiune, să le amestece pe toate ca să facă pomada.

„N-ai uitat visul, Eulalia", i-a şoptit baba Crenguţa. „Interesant. Pomada asta omoară 'lepra pămîntului'. Nici pînă astăzi n-am reuşit s-o brevetez." „Chiar acuma o să strige nenea Piticul", îşi spunea Eulalia şi auzea din cele patru zări: „Cînd sufletele nu părăsesc trupurile îngropate, trebuie să le înalţi la ceruri cu Zeppelin-ul. Neapărat cu Zeppelin-ul. Altfel nu se poate", şi apoi hohotul de rîs ascuţit al Piticului.

Se făcuse ora şase dimineaţa. Eulalia se trezise transpirată. "Tot ca-n visul de demult", îşi spunea uluită. Se apucase de trebăluit în bucătărie. Nu se mai gîndise să caute cheia visului de demult. Pe la şapte dimineaţa îl uitase.

3. În Baia-Sprie, ploaia de primăvară o aduceau iute norii negri. Era caldă şi dura cam cît drumul unei babe de la cofetăria din centru pînă la Piaţa de alimente de lîngă Primărie.

În dimineaţa de 25 aprilie, în camera unde avea televizorul şi computerul, aşezată în fotoliu, Eulalia îşi punea sieşi multe întrebări. Apoi căuta răspunsurile. Plîngea şi se căia că în atelierul de tehnică dentară a avut o lungă perioadă atee. Cele de Sus o atrăgeau acum. Lumea era o corabie care ducea cuvintele ei la înalta judecată a cenaclului literar din oraş.

„Dacă eşti nemulţumită, poţi face recurs, vom porni altă procedură şi te asigur, Eulalia, că rezultatul va fi acelaşi", de patru ori i-a spus agentul agricol de la primărie cuvintele astea. Eulalia reclamase porumbeii. Asta după ce i-a urmărit o primăvară şi o vară, în 2013, cînd şi-a pierdut bărbatul, cînd umbla de una singură prin oraş. Porumbeii umblau doi cîte doi. În şase luni n-a văzut niciunul singur. Doar ea. Doi cîte doi, pînă ajungeau o sută. Ciuguleau tot, după ei şi iarba se ofilea. Dispărea pînă şi sămînţa de flori pusă în ghivece pe balcoanele apartamentelor blocului Florin. Trebuiau stîrpiţi. Eulalia scrisese la Primărie şi la Protecţia Consumatorului din Baia-Mare despre pericolul care paşte oraşul. În cutiile poştale se găseau săptămînal fluturaşii Eulaliei. Ajunsese un fel de poştaş. Oraşul trebuia să scape de porumbei. Cînd trecea prin parcul cu vechea catedrală, porumbeii se căcau pe capul ei. Se ferea de găinaţi. La Primărie i se spunea „nebuna porumbeilor." Şase luni a ţinut bătălia. Au cîştigat-o porumbeii.

Eulalia s-a apucat de pictat. A deschis expoziţii în holurile băncilor comerciale din Baia-Mare. Cel mai colorat tablou al ei se numea *Leana şi radiera*. I l-a cumpărat domnul Pompeiu Iulian, directorul de la BCR. Ajunsese pictoriţă amatoare de succes. În 26 aprilie, la cofetăria din Baia-Sprie avea vernisaj cu expoziţia „Spaţii închise şi frumos colorate". Le văzuse în Ciclade. A fost ultimul concediu petrecut cu Florin Năftănăilă, în anul 2012. La amiază, grecii Cicladelor închideau uşile şi ferestrele din pricina căldurii. Oraşul devenea un tablou tăcut. Peste tot, numai uşi şi ferestre viu colorate. Marea albastră la o aruncătură de băţ. În camera de hotel, Florin îşi fixase fotoliul sub instalaţia de aer condiţionat. Dar Eulalia nici nu simţea căldura amiezii, pleca în turul oraşului şi făcea schiţe.

Chiar în prima noapte după ce s-au întors din concediu, a survenit AVC-ul. Florin a căzut în baie. S-a lovit la cap. La spital a stat cu el la reanimare şi în salon. Asistentele îl masau la mîini şi la picioare. „Nu mai are mult şi se duce, doamnă." Ea îşi lipea urechea de buzele crăpate ale bărbatului. Simţea respiraţia. Auzea cum şopteşte: „Apă". „Daţi-i apă, doamnă", striga Eulalia. „E ca şi dus, doamnă." Eulalia îi lua mîna, deja rece, în mîna ei caldă, şoptindu-i: „Dacă mă auzi, mişcă degetele". Florin Năftănăilă le mişca. „Dar aude, doamna asistentă, mă aude", zicea Eulalia. „Aude pe dracu', doamnă, e gata de el, e doar un spasm". După două zile l-au dus la morgă. Eulaliei rămase fără bărbat i-a fost ruşine să mai iasă în oraş. Cam după o lună de zile s-a apucat să urmărească porumbeii. După şapte luni, a devenit pictoriţă, graţie uşilor şi ferestrelor colorate din „Ciclade".

Expoziţia era amenajată. Tablourile înşirate pe pereţii cofetăriei. Două zile de mari emoţii. La amiază trebuia să facă plăcintă cu mere şi clătite cu dulceaţă de mere. Seara şi-o va petrece pe Facebook si Badoo. Avea sute de prieteni. Bărbaţi de la cincizeci şi cinci de ani în sus. Îi alegea pe sprînceană. Le acorda prietenia. Nu mai era singură. Deschidea computerul. Citea mesajele. Răspundea. Aştepta like-uri. Îşi şi umpluse serile. Nopţile dormea că putea tăia lemne pe trupul ei. Şi brusc, ieri, uite că Sofian i-a spus în faţa uşii de la apartament: „Merele de azi au coaja de badog". Dacă ar fi avut un pistol, ar fi tras. Aşa, i-a trîntit violent uşa-n nas.

Din fotoliu a auzit bătaia în uşă. S-a dus să deschidă. Doamna Lia, fosta ei şefă de la atelierul de tehnică dentară, era foarte agitată. Eulalia a înţeles doar: „Sofian" şi „de singurătate". A trîntit imediat uşa. S-a aşezat iar în fotoliu. A plîns. Înmormîntarea va avea loc chiar în timpul vernisajului expoziţiei „Spaţii închise frumos colorate". A cuprins-o ciuda. „Sofian ar fi putut aştepta încă o zi. Îl vor îngropa în colţul ăla urît din cimitir, unde stăpîni sînt spinii şi cărarea e îngustă printre morminte uitate. Nu, n-am să merg la înmormîntare, am altceva mai bun de făcut". Intrase în bucătărie. Se apucase cu sîrg de dat merele pe răzătoare pentru plăcintă.

În 26 şi 27 aprilie, anul 2017, un Zeppelin, frumos colorat în dungi roşii şi verzi, a trecut razant pe deasupra oraşului Baia-Sprie. De două ori era să lovească turnul catedralei romano-catolice. Cîţiva băiesprieni au putut zări un pitic la cîrma obiectului zburător.

La începutul vernisajului, Zeppelin-ul a rămas ca încremenit deasupra cofetăriei oraşului. Apoi a luat-o lent către cimitir, supraveghind sicriul în care Sofian era mort. „Vai! Ce mort frumos şi tare senin, de parcă nici nu l-a făcut terci trenul", a glăsuit preotul dinaintea gropii.

4. Vernisajul a fost un eşec. A vorbit pictorul venit din Baia-Mare cu autobuzul. L-au ascultat Eulalia cu trei doamne bătrîne din oraş. A rămas neatinsă prăjitura cu mere. Din cei cinci litri de vin s-a băut un singur pahar. Ultimul drum al lui Sofian trecea pe lîngă cofetărie. Pictorul tocmai rostea: "Universul picturilor doamnei Eulalia e închis şi frumos colorat, o lume care-şi ajunge sieşi". A aplaudat doar băiatul din cofetărie. Eulalia a mulţumit frumos. Şi-a pus iar în genţi prăjiturile şi vinul şi către casă. Pe aleea care ducea la casa scării G din blocul lui Florin, a simţit vîntul care-i trecea prin haine. Parcă era dezbrăcată, ori mai degrabă parcă era îmbrăcată în haine reci de badog. A auzit clar vocea lui Sofian: „Merele de azi au coaja de badog". A scăpat din mîini genţile cu prăjiturile şi vinul. S-a întins pe iarbă. Era deja noapte.

5. Eulalia vorbea tare cu nenea Piticul: „Jur că am să-l împuşc, de cum intră în casa scării. Cu pistolul Beretta. Cele şase cartuşe în trup. Jur să ţin în cel mai mare secret această misiune, Piticule. Jur să restitui pistolul". Piticul : „Doamnă, ţi se dă pistolul Beretta, conform dorinţei tale, pentru a-l nimici pe acela care s-a nimicit deja singur. Îl vei folosi exact aşa cum ai spus. După ce vei trage cele şase gloanţe în trupul ologului, vei lua legătura cu mine pentru a-l returna. Dacă vrei să mai trăieşti, Eulalia, şi să execuţi şi alte sarcini asemănătoare, îmi vei da de ştire. Hai, semnează aici".

6. Dimineaţa, trupul doamnei Eulalia a fost descoperit chiar de agentul agricol al Primăriei din Baia-Sprie. „E nebuna porumbeilor, uf! am scăpat!", a gîngurit agentul. Îi venea să şi danseze.

Sofian a fost tîmplar. Sofian a fost colegul de clasă al Eulaliei la Şcoala Generală din Baia-Sprie. Mergeau împreună la ore. Treceau pe lîngă barul cu băuturi, patiserie şi suveniruri ţinut de Piticul Băii-Sprii. Venea Piticul şi le spunea: „Omul e în Paradis pe Pămînt, măi copii". Le dădea prăjituri fără să le mai ceară bani. Un pitic tăcut, cu trei fetiţe şi trei băieţi.

proză

Mircea Bârsilă

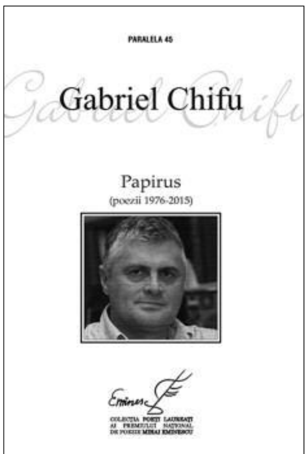
Poezia lui Gabriel Chifu. Aspecte și viziuni contestatare

Primele volume de poezii ale lui Gabriel Chifu, *Sălaş în inimă* (Editura Eminescu, 1976) şi *Realul eruptiv* (Editura Eminescu,1979), au impresionat, la vremea lor, prin prospeţimea transfigurării realului într-un discurs lipsit de zorzoane şi, respectiv, de inutile complicaţii textualiste; un discurs în care erau valorificate pe cont propriu ofertele unei auguste seninătăţi lăuntrice.

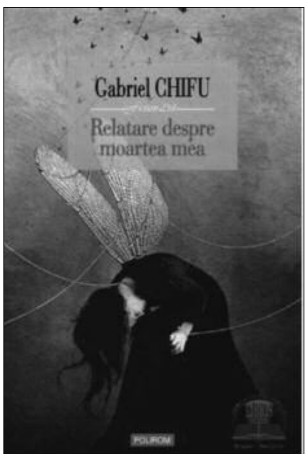
De la un volum la altul, temele abordate converg spre o biografie a eului poetic marcat de bucuria unor colosale dilatări (*,,şi iată brusc/marea se dilată, se/îndreptă spre pieptul meu, e/un moment de mare echilibru, se/aud cuvintele respirând, se/aud îngerii cum sunt arşi de/razele lunii, marea firesc,/deplin, intră în pieptul meu/ca mâna într-o mănuşă"* - ,,Pasărea aflându-şi cuibul") şi, alteori, de frisonul cognitiv al intrării, prin divizarea trupului sau prin dizolvare sa, în circuitul elementelor esenţiale ale lumii.

O anumită doză de irealitate (suprarealistă) infiltrată în realitatea obiectivă facilitează dominarea spaţiului concret de imaginaţia ce-şi impune propriile legi şi care aparţine unei fiinţe solare, *proteice*, simţindu-se îngrădită în toate aspectele datum-ului ontologic: *,,Călătoria prin regnuri, prin lumi şi interlumi/astfel începe./iată-mă divizat în chipuri fără număr,/întipărit în stelele licărinde/şi-n vaierul codrului/şi-n goluri, cu singurătăţile./un braţ al meu îl simt departe apă,/un ochi al meu îl simt departe foc,/inima mea undeva o simt pământ,/sufletul meu îl simt undeva aer./într-o parte mă revărs ca floarea de liliac în sute de mii/de făpturi mici violete/îmbătând cu mirosul meu văzduhul,/într-o parte mă prăbuşesc printre rugile care se înalţă,/iar prăbuşirea durează o viaţă două, trei,/nu are capăt..."* (,,Călătoria prin regnuri, călătoria cea mare"). Dedublarea (*,,în clipele acelea sigur anatomia mea comună/era dublată de altă anatomie invizibilă, poetică"* - ,,poem despre fericire" - în *Povestea ţării latine din Est),* multiplicarea, divizarea şi metamorfozele (*,,cauze ilogice modifică necontenit/configuraţia corpului meu./un braţ ajunge să se prelungească într-un râu îngheţat/iar celălalt braţ continuă cu nişte pavilioane fără acoperiş"* - ,,La marginea lui Dumnezeu"), revărsarea cotropitoare a fiinţei echivalentă, în fond, cu un act de înghiţire a tot ce se află în jur, aparţin, sub aspectul imaginarului şi al schemelor sale de organizare, ,,scriiturii de cucerire". Solara nevoie a ,,cuceritorului" de dominare şi de umplere cu sine a spaţiilor colosale se conjugă cu aceea a dorinţei de stăpânire a timpului. ,,Eroismul" pe care îl promovează acest tip de scriitură întemeiată pe schema ascensională a imaginarului diurn şi care incumbă o atitudine legată de arhetipul dominaţiei suverane ascunde/camuflează o atitudine de revoltă în faţa timpului cronologic şi a degradării pe care trecerea timpului o implică. Altfel spus, solaritatea eroului se sprijină pe ,,contrapunctul sugestiv al căderii": *,,totul înlăuntrul meu se petrece!/dar vulturii din orbite, nemaiavând ce vedea,/încep să mă aţintească pe mine în felul lor, înghiţindu-mă./dar simţurile toate, nemaiavând ce simţi,/încep să mă simtă pe mine în felul lor,/înghiţindu-mă. cu înverşunarea flăcării/care consumă lumânarea consumându-se."* (,,Imaginea celor două căi spre deplinătate. 2", în *Realul eruptiv*).

Volumele *Sălaş în inimă* şi *Realul eruptiv* conţin şi fragmente ce anticipează tematica de mai târziu, aceea a eşecului, a asumării tragice a destinului. Elocvente sunt, în acest sens, următoarele versuri (excepţionale) din poezia ,,ceea ce am uitat" din *Sălaş în inimă(,,din repetatele/mele încercări de a scoate/flori de cireş pe gură/nu rămân decât nişte stropi febrili de sânge/ce cad în iarbă luminând")* şi poezia ,,Dialog cu Tesla" în care ipostaza de ,,cuceritor" este umbrită de sentimentul precarităţii fiinţiale, pe care o implică individuaţia, în genere, şi de gândul fragilităţii – ,,rilkeene" – a făpturii umane: *,,Nu-mi place de tine fiindcă/ai numai doi ochi săraci/ca două false monede ce se îndoaie între dinţi,/ca două pietre jucând rol de pasăre/nu-mi place de tine fiindcă/ai numai două urechi, numai/două mâini, numai o inimă şi un sânge –/şi tot acest labirint greoi de carne şi sânge/e atât de distrus/de un simplu ghimpe de trandafir"* (,,Dialog cu Tesla", în *Realul eruptiv)*).

Începând cu *O interpretare a Purgatoriului* (Eminescu, 1982) şi cu poemul ,,Imaginea celor două căi spre deplinătate" din volumul *Realul eruptiv*, Gabriel Chifu a schimbat macazul către poezia metafizică ce conţine aluzii şi simboluri ezoterice (punctul, centrul, marginea, sufletul, trupul ca ,,sema", sfera, cercul, labirintul, şarpele ouroboros, plinul, golul, bufniţa etc), pe care le valorifică în regimul elegiilor cu o întunecată substanţă barocă. Eroica ipostază (de cuceritor) este proiectată, în cea de a doua etapă, pe fundalul contrariului său, prin asumarea unor stări interogative şi prin felurite şi surprinzătoare situări oximoronice în propria existenţă, aşa cum se deduce şi din finalul poeziei ,,Dialog cu Tesla". Viziunile în care era propusă o lume de forme în continuă schimbare/metamorfoză, un univers proteic, dinamic şi incongruent sunt urmate de experimentarea unor viziuni *distopice* iscate de confruntarea eului biografic cu o nouă identitate, mai exact cu o acută criză identitară. Proiectarea eului în illo tempore, din primele cărţi, sau într-o realitate luminoasă ce îngăduia extazul şi mania (,,am fost cel care/întunecă moartea.mestecat de *manie,* sfâşiat de extaz" - ,,vestirea eului", în *Omul neţărmurit*, 1987), s-a degradat într-o barocă augmentare a tragicului existenţial.

Mai mult, ipostaza de ,,cuceritor" este uzurpată de o nouă situare în lume, una *osirică*, ce implică divizarea propriei fiinţe efemere (*sparagmos*) şi, respectiv, obsedanta nevoie a *realcătuirii* trupului fărâmiţat: *,,în această alergare nebună/rând pe rând uşor ca o păpuşă am pierdut/braţele picioarele oasele pieptului/faţa ochii şi auzul buzele cu vorbirea/.../ cineva se apropie şi face sul/întreg spaţiul şi timpul cu mine cu inima mea -/ca un pergament al unui mesaj/nu mai interesează pe nimeni"* (,,om cu inimă", în *La marginea lui Dumnezeu*); *,,Călătoria prin regnuri, prin lumi şi interlumi/astfel începe./iată-mă divizat în chipuri fără număr,/întipărit în stelele licărinde/şi-n vaierul codrului"*(,,Călătoria prin regnuri, călătoria cea mare"). Sau: *,,chiar trupul tău e descompus (de cine? - ei, de cine?!...)/şi recompus într-o ordine aberantă./draga mea, asta e, iartă-mă că deviez."* (,,fluviu motolit", în *O interpretare a Purgatoriului*, 1982); *,,am fost cel care dezleagă ploile. nu ştiu/cum mă cheamă/şi nici nu voiesc să-mi silabisec numele.m-am rupt/ca un pământ/stâncos, cutremurat.hotarele mi le-am spulberat./(...)/ acum/doresc să mă adun.nu am/nume, nici nu voiesc să am.doresc să mă adun/(...)/ mă simt ca un creditor/care-şi adună bănuţii de pe la toţi datornicii./strâng în punga firii mele fărâmele ce le lăsasem din mine prin toate/ungherele.mă dezgrop dintr-o stea, dintr-o albină, dintr-o piatră/dintr-un cuvânt.nimic în afară."*(,,vestirea eului", în *Omul neţărmurit),*

Penumbrele vagi care însoţeau entuziasmul din anii tinereţii au ajuns, cu timpul, să întunece perspectiva luminoasă asupra lumii. Acizii unei lucidităţi exacerbate au ,,intoxicat" imaginaţia, favorizînd anarhia (revolta) existenţială: *,,eşti stins, eşti o firimitură de pustiu, eşti/centrul singurătăţii.// eşti soarele invers, care îngheaţă"* (,,soarele invers, care îngheaţă" , în *Povestea ţării latine din Est*, 1994). Sentimentul prizonieratului atât în propriul trup, cât şi într-o lume al cărei înlăuntru, resimţit ca închisoare, ca topos al confruntării cu limita, blochează chemarea spre contemplarea apolinică şi, totodată, impune apelul compensatoriu la imaginaţia eliberatoare, ce aparţine psihologiei *proiectului*.Scenariul utopic de altădată este înlocuit de utopii negative, iar senzaţiile venite în tinereţe *din afară* cedează locul celor *reflexiv-vizionare* generate de gândul finitudinii iminente.

În cuvintele poetului a pătruns culoarea neagră, cum igrasia într-un zid (*,,cum intră igrasia în zid, ori şi mai şi, cum intră ciuma,/holera/în cetatea medievală,/aşa intră culoarea neagră în aceste cuvinte./în toate cuvintele. le-a molipsit,le-a cucerit/(...)/ te cauţi, vrei să te vindeci de inexistenţă,/vrei să te găseşti astfel/pe tine însuţi, să ajungi la tine/cum ajunge porcul din basm la starea de făt-frumos"*(,,cum intră igrasia în zid", în *Bastonul de orb*, 2003), soarele s-a micşorat la fel ca într-un coşmar, marea s-a retras în cuvântul *mare*, iar frica de moarte, în spaţiul de la ,,marginea zdrenţuită a lui Dumnezeu", *s-a aşternut ca o zăpadă nouă peste frica de viaţă* (,,univers răvăşit", în *La marginea lui Dumnezeu*); *,,la pagina 101 îmi cade din inimă/un vers negru şi totul se întunecă,/se face noapte în plină zi"* (,,patru elefanţi trişti trec pe un drum pustiu", idem)

Deşi este însăşi lumina necuprinsă, Dumnezeu i se arată subiectului liric sub chipul unui munte negru, îngheţat şi mut: *,,Dumnezeu este plin de lumină.este lumina însăşi necuprinsă. şi mie de ce mi se arată Dumnezeu astfel: negru? un munte negru necuprins de piatră îngheţată. un munte într-adevăr de necuprins dar negru şi mut."* (,,micul poem al morţii. începutul lui Dumnezeu", idem).

Aşadar, contrastele se accentuează, iar dialectica viziunilor contribuie din plin la dramatizarea, în spirit cassandric, a stărilor baroce trăite de personajul liric în orizontul disputei dintre ,,irealul adevărat" şi constrângerile realului obiectiv degradat, care răneşte şi în care totul este anapoda, încât singura soluţie a salvării este dezertarea cât mai grabnică din ,,bolgiile" sale: *,,totul este anapoda în mine, totul mă răneşte aş vrea să fug din acest real care îşi ţine stelele în locul picioarelor şi inima în locul ochilor din acest real care merge în mâini şi priveşte cu ceaţa".*

Viziunile distopice ale lui Gabriel Chifu oglindesc, indiscutabil, în lumina celor din prima şi din celelalte etape ale creaţiei sale, substanţiale trăiri lirice de mare poet. Saltul de la poezia vizuală şi senzitivă la poezia vizionară s-a concretizat în texte pe tema refuzării *datum*-ului monadic al existenţei într-un trup efemer, a metamorfozelor cu valenţe contestatare, a multiplicării eului, a umilinţei ontologice şi fragilităţii fiinţei, a spaimei de iminentul sfârşit sau a creştinei speranţe în salvarea sufletului.

(fragment din volumul în lucru *Poezia optzecistă*)

studii

Dumitru Augustin Doman

Poezie postapocaliptică?

Spectacolul poeziei

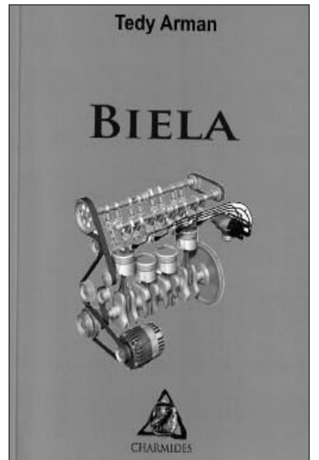
În chiar primele zile ale acestui an, a apărut o carte de poezie cu totul aparte, o carte care atrage atenția că poezia românească a ajuns într-un moment de răscruce și care propune un moment zero, ca să zicem așa: Tedy Arman – *Biela* (Charmides, 2018). Dintr-o notă bibliografică a lui Adrian Alui Gheorghe, aflăm că Tedy Arman este un tânăr originar din Dej cu studii de sculptură neîncheiate și care a descoperit „poezia concretă" în timp ce lucra ca pietrar în Germania și unde a debutat editorial cu un volum cuprinzând poeme rețete culinare, poeme listă de cumpărături, poeme bancuri etc. La un târg de carte de la Koln a fost un fel de vedetă a manifestării, iar cei de acolo l-au asimilat unui curent literar: *Kahlschlagliteratur*, adică „ceva post-apocaliptic". AAG mărturisește că l-a întâlnit pe Tedy Arman la Târgul de carte de la Ierusalim, prilej cu care Tedy Arman i-a dăruit textele din această carte pe care „editorul" le ia ca pe „o probă că gratuitatea artistică își are originea în cea mai concretă realitate. Sau că realitatea este generată de gratuitatea artei".

Cartea este prefațată de Adrian Alui Gheorghe cu textul *Să fim Poetically correct*, un adevărat poem-manifest în care e preamărită improvizația și dezavuate poeticile, modernismul, postmodernismul, dadaismul, critica de poezie prea analitică și care text începe *ex abrupto*: „Poezia s-a golit de sens./Cuvintele s-au golit de poezie./Poezia și-a pierdut utilitatea în spațiul public./Poezia l-a pierdut pe om pe drum în numele unei metaficizici lipsite de orizont..." Și mai departe, AAG propune ironic (?): „Să nu discriminăm pe cei care nu înțeleg poezia./Să nu discriminăm pe cei care se simt iritați de prezența poeziei în lume./Să fim *Poetically corect.*/Pentru ei, pentru posibilii discriminați, propune Tedy Arman aceste instalații poetice." Și ce sunt așa-zisele instalații poetice? „Sunt un limbaj universal pe care să îl înțeleagă și cei care iubesc poezia și cei care o suportă și cei care nu o iubesc, nu o suportă".

În prima parte a volumului – *Biela* – găsim poeme-instalații, ca să zicem așa, în care sunt descrise în versuri simple și la obiect părți ale motorului de mașină: blocul motor, cilindrii, chiulasa, segmenții... O notă constatatoare: elevilor de la liceele auto nu li s-ar părea plictisitoare lecțiile dacă le-ar citi aici, aerisite, sub formă de poezii. Acestea ar fi poemele concrete, utile, deși au motto-uri din poeți importanți, fără nici o legătură cu poemul propriu-zis, chestiune care dă farmec cărții. De pildă, textul *Chiulasa* („Chiulasa/se execută/prin turnare/din aliaj/de aluminiu/sau fontă aliată...") are un motto din Petre Stoica: „Stăm la o masă așternută cu amurg de coniac/printre picioarele noastre aleargă animale teribile/dar numai în zori ucidem tigrul..." Dar, „instalațiile" pomenite sunt dublate de mărturisirile mecanicului George Bucnici, din Deda. Acestea sunt adevărate poeme, de-o mare savoare precum acesta: „Voi ați făcut dragoste/ în fața unui motor în funcțiune?/Eu, da, cu grasa Marlena/de la vopsitorie,/a fost așa de rapid/că nu am avut timp/nici să îmi iau minimile precauții/să nu ne descopere careva/că putea oricine să intre/la mine în atelier,/așa din senin,//am așezat-o pe masa de montaj/alături era bancul de probe/pentru motoarele reparate/ea chițcăia,/George, George, oare e bine ce facem?//și motorul funcționa alături/în probe,/era viu, viu/și nu știu cum/mi s-a făcut rușine."

Partea a doua a volumului – *Carolina`s dreams* – universul „poetic" al lui Tedy Arman se mută în bucătărie sau în farmacia naturistă, poemele fiind de data aceasta suculente rețete de prăjitură sau rețete medicale naturiste : negresa (cu motto din Nichita Stănescu: „Întunecând întunericul, iată porțile luminii..."), brioșele, Carolina`s dreams, respectiv salvia și proprietățile sale miraculoase etc.

Cartea se încheie cu *câteva exerciții*, care sunt în fond niște poeme anecdote, ludice, de-o mare ingeniozitate, de unde cităm această *Poezie cu detergenți sau despre frumusețea femeilor triste*: „Un individ merge la băcănie:/Aveți detergenți?/Avem detergenți,/îi răspunde vânzătoarea de la băcănie/(o femeie destul de frumoasă, dacă nu ar fi/mereu tristă)./Dați-mi zece cutii!/Primește zece cutii./A doua zi vine din nou:/Aveți detergenți?/Avem detergenți./Mai dați-mi zece cutii./Primește încă zece cutii./A treia zi vine din nou:/Mai aveți detergenți?/Mai avem detergenți./Mai dați-mi zece cutii./Bine, vă dau, indiscutabil,/îi spune femeia trezită parcă brusc din/tristețea ei,/care o făcea misterioasă/ca o Giocondă de cartier,/dar dacă tot vă cunosc,/îmi permit o mică indiscreție:/ce faceți cu atâta detergent?/Fac prăjituri./Și sunt bune?/Nu."

Așadar, în epoca noastră, a vitezei, nu doar fizice, dar și a vitezei pe internet, a facebook-ului, în începutul acesta de mileniu zbuciumat și ultrapragmatic, turnul de fildeș al poetului (Tedy Arman, în cazul de față) devine atelierul auto, laboratorul de cofetărie, bucătăria sau farmacia, locurile familiare omului contemporan. Poemul concret, utilitar nu exclude jocul superior, dar grav, în definitiv. Volumul acesta pare a-și propune un duș rece pentru poeții care scriu într-o inerție instalată deja de mult timp, o trezire la o altă viață poetică, în concordanță cu o nouă realitate socială, culturală, politică. În literatura română, Eminescu a fost primul creator de limbaj poetic, rupând fluxul poeziei pe cât de populară, pe atât de industrios-naivă a celor omagiați în *Epigonii*. Peste vreo jumătate de secol, limbajul poetic a fost reînnoit de Arghezi. Ultima „revoluție" în limbajul poetic a produs-o, fără îndoială, Nichita Stănescu. Tedy Arman sugerează, la 2018, că e timpul pentru un alt moment zero. Că poezia e în stil clasic, cu metafore potop, cu hiperbole și metonimii, că e modernă sau postmodernă, cu epic, cu poantă, intertextuală, albă ca zăpada și liberă de nu se poate, de la Tedy Arman încoace, toată poezia noastră pare depășită, atitudinea autorului de față fiind una menită a pune pe gânduri o întreagă clasă poetică. În (anti)poemul manifest din prefață, Adrian Alui Gheorghe scrie: „În lături cu tristețile fabricate prost!/În lături cu miorlăiala simțurilor!/În lături cu poezia ca un muzeu al ororilor!/Audiența poeziei e mică? Hai să luăm un poet și o producță a sa:/el se plânge că nu e înțeles, că vorbește în pustiu!/Drama poeziei sale? Evanescența./Dar dacă ar scrie despre infarctul miocardic, credeți că nu ar fi câteva mii de persoane care să citească poemul despre chinurile inimii?/.../Mai putem întârzia în acest timp, care ne absoarbe cumplit din interior, doar redescoperind lumea concretă din jur./Poezia obiectelor e o șansă.../Tedy Arman ne arată o poartă care era, de fapt, trântită de perete..." Manifestul acesta e atât de pertinent, atât de empatic, încât Adrian Alui Gheorghe ar putea exclama precum Flaubert odinioară: „Tedy Arman c`est moi!

Un poet trist al secolului XXI

Viorel Birtu Pîrăianu este un poet foarte frecvent pe internet, dar nu numai, unul productiv, prolific. Am mai prezentat cu câțiva ani în urmă o carte de-a sa în această pagină. Recent, a publicat volumul *Printre gânduri desculțe* (Editura *SINGUR*, 2017). Fiind, în mod firesc, salutar, un poet cu obsesii, cu un discurs deja format, cu o formulă monocordă de cursă lungă, nu distingem noutăți în ceea ce privește poezia sa din acest nou volum. Rămâne același „cântăreț" al singurătății acute, al voluptății singurătății, al angoasei, „singur printre ruinele gândului/ în frumusețea pură a singurătății".

Poetul se dezvăluie ca unul damnat, refuzând caldul, pacea, liniștea, sau poate că toate acestea fiindu-i refuzate, uneori eul poetic fiind însuși Iisus: „am distrus credința/cu migală/cu conștiința tragică/a lucrului bine făcut/am găsit liniștea,/apoi am aruncat-o la coș/nu mai aveam nevoie de ea/lumea s-a spart în mii de culori/în tăcere..."

Lirica lui Viorel Birtu Pîrăianu mustește de elemente din recuzita expresionistă îndeosebi pe filieră bacoviană: „gânduri desculțe în parc" sau: „lumina plânge iară/curg fulgi de gânduri afară/e toamnă încă, oare/ce tristă întrebare..." sau, ca și Bacovia, pseudooptimist: „pe crengi plâng mugurii..." sau: „acum e lugubră tăcere..."

Dacă ar fi să-l etichetăm pe poet, să-l încadrăm strict undeva, aceasta ar fi între expresionism și absurd, amintind de pildă de *Viața pe un peron* a lui Paler: „m-am despărțit de mine într-o gară/fără șine, fără peron/pleca un tren spre nicăieri..." sau: „un drum fără drum/între răsărit și apus" sau: „atunci nu știam nimic/azi știu totul/adică nimic despre nimic", și tot așa, paradoxal și cu propensiune spre absurd: „victimă tristă a propriilor idei/am pătruns în timpul trecut/al propriei inexistențe".

Poetul e mereu contemplativ, căutându-și liniștea în interiorul său: „hăituit de viață, de oameni/mă refugiez în mine/fără întrebări/fără răspunsuri oricum, nu avea cine să îmi răspundă.../în mine/doar tăcerea cugetă/uneori/vorbește cu mine/așa am găsit credința/aici am întâlnit liniștea". Dar nu doar liniștea și-o caută, ci pe parcursul întregului volum, el își caută identitatea, sinele. Numai câteva dintre titluri sunt semnificative în acest sens: *Caut calea, Printre sensuri,Cine sunt, Rătăciri, Pierdut în larg, Printre căutări*... De citat, în acest sens, poemul *Deci*:

„ce lung e drumul
către nesfârșit
când am ajuns
în sfârșit
la sfârșit
am uitat cine sunt
cred că am uitat
dacă mai sunt
deci,
am plecat
desigur înapoi
să caut drumul
către voi
eu, noi..."

Printre gânduri răzlețe, volum unitar tematic, mai suporta o selecție riguroasă, în sensul că autorul devine manierist, manierismul nefiind neapărat un păcat al poeților, atâta timp cât păstrează stilul și obsesiile autorului, ci doar când repetarea mereu și mereu a unui poem devine metodă de lucru.

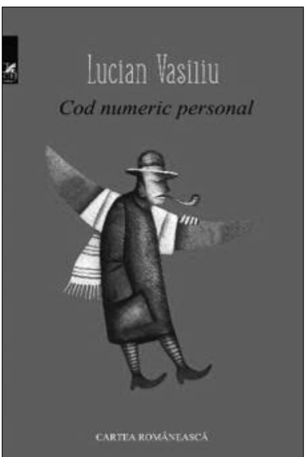
Adrian Alui Gheorghe

Recîştigarea ingenuităţii prin provocarea ingeniozităţii

(Lucian Vasiliu – „Cod numeric personal", Editura Cartea Românească, 2018)

Lucian Vasiliu publică rar în volum, ritmul apariţiilor sale editoriale numără destui ani între o carte şi alta. Dar cu cît publică mai rar, cu atîta cărţile sale sunt aşteptate, citite, comentate. Noul volum, „Cod numeric personal" (Editura „Cartea Românească", 2018) este o spectaculoasă „culegere" de poeme, în care poetica personală are drept miză recîştigarea ingenuităţii printr-o provocare a ingeniozităţii, toate „actele" vieţii sunt paradoxale, anecdotica existenţială justifică, într-un fel, destinul care este, vrem nu vrem, unul angoasant, ineluctabil. Gratuitatea şi convenţionalizarea sunt laturi ale poeticii lui Lucian Vasiliu, există o libertate combinatorie în interiorul sintaxei poetice, fără constrîngeri imaginare (sau imaginate), estetica devine „o etică" prin dispariţia sentimentului limitei poetice: *„– Eu am parcurs Coranul!/ – Eu l-am studiat pe Cioran!/ – Eu sunt cititor de apometre!/ – Eu citesc în stele!/ – Eu am citit până la Orbire Sfânta Psaltire!// – Eu am strivit muşte/ cu ceaslovul lui Ion Creangă!// STOP!/ Exclamă Bibliotecarul lui Arcimboldo:/ stabilim/ o nouă ordine mondială a lecturilor!/ Vom activa axa Nord – Sud/ să intervină vikingii, varegii/ pentru instituirea unei noi discipline a cititului!// Propun o pauză de lectură:/ să privim/ să vedem/ să admirăm/ cum amazoanele/ Exersează/ arcul cu săgeţi al literei D!" (Biblioteca Arcimboldo).*

Poezia lui Lucian Vasiliu se sprijină pe o sintaxă a exultanţei care „desfide" orice blazare poetică, ironia e cel mai adesea autoironie, utopiile sunt eliminate ca redundante, textul care rămîne în urma „travaliului poetic" e o probă de virtuozitate în care cuvintele se încarcă unul de la altul cu frenezia spunerii pînă la locvacitate chiar: *„Bărbaţi recită poeme persane/ fecioare învaţă neogreaca/ fiecare cu accentul insomniilor sale/ voi celebra mereu gamela de infanterie/ încă o criză a inimii pe mal hellespontic/ încă o scufundare solemnă în/ candela cu ulei de măsline// prăbuşit printre oglinzi în ţăndări/ corabie pe fundul golfului// îndrăgostit cu barbă/ nibelungă himera unui nabab/ încrezătoare în metacarpienele/ mele a fost Mama/ suprema linişte// nu pariez pe nicio grupă sangvină/ întâmplător apăs trăgaciul// atât de liber/ mesajul diligenţei la amiază/ mirosul gazelor de şist// aştept/ delatori să mă sfâşie/ fermecat de sânul plin al florăresei"* (Discontinuu).

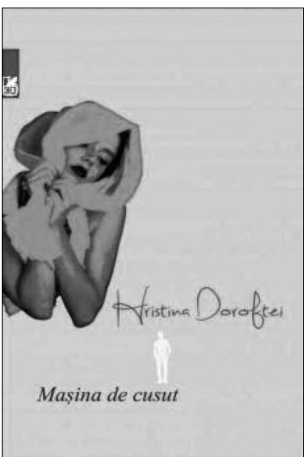
E de remarcat, la Lucian Vasiliu, în acest volum dar şi în cele precedente, o „deconvenţializare" a limbajului, cuvintele se ciocnesc între ele, ca bilele la jocul de snooker care se lovesc una de alta, sau se izbesc de pluşul mantei dezvoltînd un limbaj al sunetelor cu înţelesuri multiple. Putem vorbi şi de o integrare parodică a amănuntului într-un întreg, micile scenarii uzează de tehnici aluzive, sensibilitatea nu se lasă sufocată de cotidian, fandează între percepţia intensivă şi excesele realităţii: *„Am pregătit pentru drum:/ condeiul şi cerneala/ stindardul cu ursul Koala,/ masca hirsută de viking,/ citatele favorite/ din Lao Te King// Precum şi/ lista cu numele celor pe care/ i-am pierdut după ultima noastră/ călătorie la Efes// Pentru ei aprindem focul de/ tabără cu poemele noastre/ intraductibile"* (Răspuns la invitaţia arhanghelului Gabriel); sau: *„Într-un câmp cu varză roşie/ şi tomate"…/ Astfel/ poate începe vorbirea/ la ora târzie// Ochiul veghează în întuneric/ încearcă să discearnă varza roşie de/ tomate, alcătuirea lumii/ vegetale într-un câmp minat// O frază mă plesneşte, mă orbeşte:/ înţelesul ei îmi scapă./ Alarmă!/ Eu nu mă mai întâlnesc/ cu MINE!//Mă deţine/ cadranul confuz al deşteptătorului –/ amantă care mă strânge cu/ voluptate între genunchi" (Mesaj în cîmp minat).*

Lucian Vasiliu este (şi) un moralist, poezia sa luptă împotriva falsificării eului, livrescul nu invadează decisiv spaţiul poemului, e doar un martor al demersului etic. Dacă Mircea Ivănescu spunea că „ (…) atîta vreme cît îşi păstrează judecata, nici un om nu are puterea să creeze poezie", Lucian Vasiliu pare să opună acestei dereglări ale conştiinţei chiar luciditatea maximă, forţele ficţionale restaurează poemul care nu se iluzionează, dar decepţia ontologică nu e instanţă cinică, ci e o re-semnificare a lumii: *„Cântă broaştele/ la conacul logofătului Conachi/ orăcăie ca în paginile grecului Aristofan// Ai cui suntem/ când se îngână ziua cu noaptea,/ când camera conachiană/ seamănă/ cu celulele/ deţinuţilor politici de la Sighet?// Doamne, giudecătoriu drept/ câtă deşertăciune în clepsidra/ cu monade sinucigaşe!" (Conacul Conachi de la Tecuci).*

Lucian Vasiliu este de partea verosimilităţii poetice, îmblînzirea paradoxului este programatică, vorbirea cotidiană are o poeticitate naturală care aşezată în text trece de la insignifianţă la simbol. Limbajul este, de fapt, la orice poet adevărat, cel care ajută realitatea să sublimeze, irealitatea capătă concreteţe (doar) în boldul cuvîntului. În poemele lui Lucian Vasiliu există şi o atitudine de Gulliver între lucruri care trebuie mişcate cu grijă, să nu fie strivite, destructurate, poezia este, în acest caz, distanţa dintre inocenţa imaginarului şi rafinamentul său: *„– Am fost anchetat, acuzat/ că am strămutat,creştineşte din bătătură/ un cimitir/ de origine ligură//– Am primit ameninţări telefonice cum/ că îmi va fi răpită Maria-Luiza, copila/ (chiar şi umbra, /Caribda şi Scylla)// – După cum vezi,/ de Ziua Înălţării/ mi-am cumpărat zmeu,/ rafturi noi pentru bibliotecă/ şi bicicletă/ (ce avere discretă!)// – Uneori, seara/ mă preumblu prin parcul/ eminescian/ Copou./ Încă mai ştiu să recit/ CORBUL/ domnului profesor Edgar Allan Poe"*(Lucianogramă 2012).

Există o „voce plural" în texte, o comunicare polifonică care amplifică efectul de ecou al fiecărui rînd. Poemul amplu *„Simfonia a 14- a sau lista lui Vladimir Putin"*este o probă de virtuozitate a vocilor poemului, viziunea poetico-strategică asupra lumii are perspectiva bibliotecii care, ca iarba lui Sandburg, aşteaptă răbdătoare să preia ceea ce rămîne în urma istoriei care se dezlănţuie: *„În loc de tancuri, defilau cărţi…/ Eram la Cernăuţi, la Cracovia, la Tiraspol?/ Într-o promenadă nocturnă/ flancat de clădiri vetuste,/ (evreieşti, armeneşti, poloneze,/ austriece, ruseşti, tătărăşti…)./ De după un platan cu epidermă canadiană/ se ivi POETUL…/ – Sunt Puşkin, se recomandă/ într-o impecabilă rusă./ Tot exilat?/ (Umbra grea a clopotelor de la Sankt/ Petersburg se lăsă peste burg)…// În urechi răsunau versuri ştiute:/ Cu tiara nordică, dând glas pustietăţii/ Am rătăcit aici […] O, Chişinău!/ La un pas de noi, Crimeea şi frumoasa Calipso/ (luna mai a anului 1814: Odessa,/ „Prizonierul din Caucaz", „Fântâna din Bahchisarai",/ „Şalul negru" şi paşoptistul nostru Negruzzi)./ Flacăra unui chibrit suedez/ făcu explozie în întunericul visului meu homeric// (premiat cu Nobel, precum dinamita/ în conjugare cu Sulamita)// Mă trezii a doua oară/ în sunet de alămuri, de fanfară/ pe când îngerul meu blond, rebel şi/ pauper înota, ludic, în divina, vetusta/ călimară pecenego-cumano-avară"* (Partea a III-a).

Poet al entuziasmului şi al decepţiei, deopotrivă, la care pînă şi melancolia este pervertită (deturnată) într-o „stare de bine", ca junimist autentic Lucian Vasiliu susţine un principiu consacrat, care face poezia sa cu atît mai agreabilă, mai specială: că anecdota primează chiar şi în poezie.

Ieşirea de sub narcoza melancoliei

(Hristian Doroftei, „Maşina de cusut",Editura Cartea Românească, 2017)

Noul volum de poezie al Hristinei Doroftei (*Maşina de cusut, Editura Cartea Românească, 2017*) confirmă debutul, cu volumul „Reflexie" (2014), unul aureolat cu cîteva premii naţionale importante. Impresia generală este aceeaşi, avem de a face cu o tiranică recuperare a „spaţiului memoriei", copilărie sau adolescenţă, cu texte reflexive sau autoreflexive, micile scenarii dramatice imaginate sau trăite te smulg de sub efectul narcozei melancoliei, aşa cum ar presupune întoarcerea în trecutul, de obicei idilic. O retorică expansivă, recuperatorie, paradoxală adesea, provoacă pe cititorul obişnuit cu mai toate experimentele poetice. În unul din poeme de exemplu, un fel de „moartea căprioarei" în varianta Hristinei Doroftei, este „povestită" aventura familiei care ascunde un viţel în portbagaj, pe care îl duc la bunici să îl sacrifice. E greu de înţeles pentru un cititor de azi, că în perioada de pînă la Revoluţie, în România nu aveai voie să sacrifici propriul animal din curte, aveai nevoie de asta de un certificat de la medicul veterniar, precum că animalul era bolnav. Altfel trebuia să împarţi cu statul rodul muncii tale. Realitatea era mult mai suprarealistă decît ne putem imagina: *„maşina rulează cu viteză/ redusă portbagajul ascunde un/ viţel îl ducem bunicilor mei/ mama pare bolnavă/ transpiră/ mâinile-i sunt pătate cu sânge/ să nu spui nimănui că l-am luat de la maternitate/ ştii că nu avem voie/ dacă ne prinde ne arestează/ de ce mami/ aşa e legea/ nu ne lasă de capul nostru/ îmi agresează mintea o duzină de întrebări/ nu le verbalizez/ dacă nu e un viţel/ observ agitaţia frica mamei/ dacă uit şi spun cuiva/ atunci îţi iei adio de la mine/ o să păstrez secretul/ promit// maşina trece printr-o groapă căscată din/ neant din portbagaj se aude o buşitură/ mă dezechilibrez şi cad între scaune/ îmi julesc bărbia/ nu spun nimic/ nu e momentul să mă plâng/ mama-mi observă durerea/ aşternută în oglinda retrovizoare/ numai/ dacă/ taci/ şi/ înduri/ mănânci/ carne/ dulce/ de/ viţel" (taci).* În altă cheie, acest text poate fi interpretat, de ce nu?, ca o moarte ritualică într-o sub-lume, cea a avorturilor, Hristina Doroftei făcînd proba multor confesiuni cinice în această carte.

De remarcat structura de monolog a poemelor în care confesiunea este întreruptă rar de „accidente lirice", metafora e rară, banalitatea e studiată, amănuntul ocultează ritualul spunerii. Avem de a face, de fapt, cu un imaginar în care obiectele şi fiinţele imaginate capătă la un moment dat o identitate precisă, un bold al literelor le fixează pe un zid peste care lumina reflectorului trece fără milă. Mai mult, poemele distrug orice cale de întoarcere la paradisul pierdut, care ar putea fi o grădină a raiului, dar în care nici un grădinar nu şi-a mai exersat grija: *„poemul ăsta încearcă să ţâşnească din mine de câţiva/ ani a devenit supurant/ nu ştiu dacă-s pregătită să-l excizez/ ştie prea multe şi va dezvălui totul despre el/ cel pe care l-am iubit/ şi l-am urât în acelaşi timp/*

cronici

între noi era un gol în care ne îmbrânceam/ reciproc deşi trebuia să ne protejăm unul pe/ celălalt datorită lui exist/ sunt construită cu fragmente din el/ pe care le dispreţuiam acum îmi plac/ lumea spunea că semănăm mult/ atât de mult încât polii noştri se respingeau/ mă întrebam dacă mă iubeşte sau nu cred că mă iubea/ nu ştia cum să-mi dovedească asta/ ne părăsea aproape zilnic pentru amanta/ lui când se întorcea era alt om mirosea ca/ ea/ vorbele-i erau întunecate de/ ea în privire-i se oglindea ea/ atunci îi doream moartea nu/ puteam să-i omor amanta/ nimeni nu reuşise asta/ avea atâţia neputincioşi prinşi în mrejele-i/ nu ştiu cum reuşea să-i satisfacă/ pe toţi eu şi mama nu mai contam când o/ întrezărea el nu-i putea rezista/ când îi simţea parfumul se transfigura/ se ducea hipnotizat spre ea şi se/ împreunau întors acasă reproşurile noastre/ îl enervau stăteam în calea împlinirii/ lor definitive până acum zece ani/ atunci şi-a făcut curaj şi ne-a părăsit/ ea l-a furat pentru totdeauna din vieţile noastre/ uneori parcă mi se face dor de el nu ştiu dacă-l/ iubeam/ sau îl uram" (tata).

Senzualizarea imaginarului dar şi a realităţii imaginate sau trăite ţine de retorica frustă, iubirea e o căutare care se termină fie în (duioasă) ironie, fie în cinică autoironie. O caligrafie rafinată a stărilor face atractiv textul, temele au febrilitate poetică, îngînarea realităţii este un truc pentru căutarea „irealităţii imediate", suma de posibilităţi şi de căi pe care le ratăm lăsîndu-ne trăiţi de un anumit eveniment, de o anumită stare: *„Dacă m-aş fi născut bărbat/ şi te-aş fi cunoscut mai demult te-aş fi aburit/ atât de tare încât te luam de nevastă îţi făceam vreo doi copii/ şi te închideam într-o colivie din aur pe care aş fi purtat-o cu mine peste tot/ ţi-aş fi arătat toate frumuseţile lumii te-aş fi scos sub cerul înstelat/ şi am fi numărat stelele căzătoare/ te-aş fi ţinut la umbră vara şi la căldură iarna te-aş fi acoperit cu o eşarfă de mătase/ când mă vizitau prietenii burlaci şi afemeiaţi te-aş fi protejat de răutatea întregii lumi/ dar aşa, nu sunt bărbat/ nu am decât puterea/ limitată a unei femei ale cărei arme sunt/ lacrimile şi iubirea" (Dacă m-aş fi născut bărbat).*

Maşina de cusut, ca obiect re-memorat sau imaginat, este un pandantiv al bolţii memoriei, aceasta coase spornic şi simbolic într-un tot unitar capetele risipite, hologramele în care se reflectă viaţa cu toate faţetele ei. Deşi multe texte sunt mici drame înţelese sau subînţelese, lipseşte la Hristina Doroftei o retorică a suferinţei, recuperarea e ritualică, înţelesul dă credit subînţelesului: *„maşina de cusut munceşte destoinic pânza topită/ este înţepată de mii de ori nu scoate niciun sunet/ nici o lacrimă nu-i scapă/ este întoarsă pe toate părţile/ degetele abile ale bunicii/ îndoaie o măsoară/ maşina de cusut este dresată de bunica răspunde/ numai comenzilor ei/ pe mine nu mă ascultă// nici măcar nu vrea să pornească la îndemnurile mele/ ameninţările-mi nu o ating/ ea este paznicul atelierului/ o dată am fost lăsată sub paza ei bunica a fost plecată/ după aţă nu am îndrăznit să plec din pătuţ/ maşina de cusut mă privea cu ochi îngheţaţi/ mi-a permis doar să pregătesc o masă gustoasă pentru bunica// am răsturnat toate macaroanele din pungă le-am/ sortat pe cele mai încârligate le-am pus la fiert în/ pălăria mea// am condimentat cu puţin praf şi var căzut din peretele învechit pătuţul era bucătăria mea/ acolo preparam delicii/ părinţilor mei nu le plăcea niciun fel doar bunica aprecia." (maşina de cusut 2)*

Ultimul ciclu al cărţii, „Sapho c`est toi", depăşeşte confesiunea recuperatorie şi descinde în plină febrilitate a erosului, căutare şi respingere, amînare şi ezitare. Iubirea devine o gratuitate, ca şi arta, viziunea erosului este desocializată, convenţiile sunt abolite: *„Bărbatul este capul femeii şi/ trebuie cinstit cum se cuvine am/ învăţat la şcoală şi la biserică dar/ dacă femeia nu vrea să aibă cap ci/ doar suflet şi trup?/ doar sânge şi lacrimi?/ doar iubire şi emoţie? ..."*

Poezia Hristinei Doroftei întredeschide, prin practicarea confesiunii cinice dintr-o zonă a memoriei plină de semnificaţii şi niveluri de rememorare, o poartă spre epic, spre proză. Pentru că spectacolul vieţii este unul fecund, pare să sugereze poeta noastră, pentru că ceea ce am trăit este cam tot ceea ce ne-am imaginat, de sub cuvintele (fals) confesive ale poeziei (în fond) o lume de clauni îşi revendică dreptul la existenţă şi identitatea.

Poezia Hristinei Doroftei întredeschide, prin practicarea confesiunii cinice dintr-o zonă a memoriei plină de semnificaţii şi niveluri de rememorare, o poartă spre epic, spre proză. Pentru că spectacolul vieţii este unul fecund, pare să sugereze poeta noastră, pentru că ceea ce am trăit este cam tot ceea ce ne-am imaginat, de sub cuvintele (fals) confesive ale poeziei (în fond) o lume de clauni îşi revendică dreptul la existenţă şi identitatea.

Dezintegrarea în lumea imaginată

(Viorel Mureşan, „Poştaşul rural", Editura Caiete Silvane & Editura Şcoala Ardeleană, 2015)

Pe Viorel Mureşan l-am citit pe sărite, mai mult în reviste, dînsul nefiind dintre poeţii actuali, cei mai mulţi de altfel, care să aibă ştiinţa auto-promovării. De asta, antologia „Poştaşul rural" (*Editura Caiete Silvane & Editura Şcoala Ardeleană, 2015*) este una revelatorie pentru poezia lui Viorel Mureşan, unul dintre poeţii adevăraţi ai vremii noastre, care se distinge prin vigoarea meditaţiei, prin rafinamentul imaginii, printr-un soi de extaziere poetică în faţa unei realităţi care pare să fie rezultanta unui joc simpatetic al imaginaţiei. Poştaşul rural este, în acest caz, cel care aduce veşti de niciunde, precum ramuri de măslin în cioc de porumbel şi duce mai departe mesaje într-un exerciţiu de risipire a stărilor poetice în patru zări, pe principiul că numai risipindu-le le înmulţeşte. Un „personaj" poetic este, în această atmosferă de aşteptare şi crepuscul, melancolia, numai că ţipătul de singurătate al ei este unul estompat în/ de carnea voluptuoasă a textului: *„Inginerul Frigului joacă şah la mansardă pe/ o tablă de lut roşu/ stele deasupra norilor prin cristalul ferestrei mişcând,/ dintr-un vârf de stilet cum cade Magistrala Vorbire/ pe tăbliţe de ceară.// În odăi au adus obiecte/ acoperite în piele de tisă dansatoarea la/ mijloc, cei doi bătrâni desenează cu unghia/ zborul unei femei/ printre vocale.// Pe acoperiş ard aşchii de frig. Mâinile celor din stradă – prin lunetă privite – balcoane pe ziduri/ peste care creşte iedera./ O femeie şi-a uitat peruca pe mal. Acum/ apa îşi lustruieşte monedele de carnea ei/ arămie. Nu-i voie să mişti un deget, ar putea/ umbra lui să pună atâtea vocale în mişcare./ Doar copiii împleticindu-se cad./ Vin pe cai de departe – aduc bunicilor lemn pentru acele foarte lungi sănii. Vor coborî muntele pe oglinzi,/ ce frumos!/ N-au mai călătorit aşa/ de foarte mulţi ani,/ un spadasin cu barbă îi cheamă să iasă în câmp/ – vor duela numai de ierburi văzuţi./ Râsul învingătorilor acoperă cu o zdrenţuită hlamidă în roşu/ trupurile celor învinşi./ Bărbatul înecatei dansează pe dale./ Două funii de in/ înnodate/ mâinile ei au lăsat/ amintire/ pe umerii lui./ În chilia lor bătrânii trag linii/ pe urechea motanului; fac socoteala/ unor bucurii/ numai visate." (Batista cu vocale a cîntăreţei de cameră Rosa Silber).*

Retorica lui Viorel Mureşan are calmul şi seninătatea celui care stăpîneşte înţelesul de pierdere pînă la ultimele consecinţe, discursul discontinuu aglutinează în secenografii complexe o lume care se simte bine într-o periferie în care mucegaiul înfloreşte precum cactuşii din deşert, iar manechinele din magazinele „cu de toate" au viaţa lor plină de mistere nedesluşite, înţelese doar de cei care ştiu să le surprindă gestica discretă, să le sesizeze senzualitatea chiar: *„vara noastră era pe sfârşite/ cu braţe ca plânsul de gater tăind lumina/ mai ţii minte când am văzut-o între corpuri de neon// la magazinul universal în faţa vitrinei/ femeia venită de departe întreba manechinul/ – doamnă nu doriţi nişte prune/ rochia pentru seară la aceste cuvinte ape sepia/ mişca pe şolduri de gips/ – doamnă nu doriţi prune/ eram cotorul prăfuit al cărţilor de smoală şi-n silabe/ cădeam pe faţa mea/ căci un bătrân cu baston printr-o pădurice/ de sajă păşea agale/ mai în urma lui/ tot încet venea o fereastră/ – şi bătea vântul/ din faţă şi omul mai făcea/ nişte paşi apoi se rotea/ pe călcâie/ să-şi aprindă ţigara – şi de dincolo de apa ei/ coşul cu prune/ îl ademenea/ ca pe fata cea bună/ – domnule nu doriţi nişte prune/ şi pe şoşoni melancolici/ printre anotimpuri de sticlă/ păşeam agale printr-o pădurice de funingine/ şi în silabe paşi/ cădeau pe faţa mea" (Coş cu prune la fereastra spitalului).*

Logica oximoronică a textelor conduce la abolirea convenţiilor, revărsării în spaţiu i se opune recluziunea în timp, exultanţa conceptuală este abandonată în favoarea înstrăinării gen Camus. Mai mult, un duh claunesc pluteşte peste toată această hărmălaie ... redundantă. Numai că poetul o stăpîneşte cu vrednicie precum un personaj bulgakovian stăpînea sala eterogenă în care improviza un spectacol complex de magie neagră: *„în octombrie acest an am scris şi multă/ poezie de dragoste/ dar deodată/ precum în aerul din gura unui pod/ o pisică neagră în două labe se arcuia/ într-un fel chiar răsfăţându-se pe coala albă din faţa mea// apoi/ m-a vizitat şi un şal negru întins frumos pe o scândură/ mişca numai franjuri spre/ copaci când l-am purtat prin grădină// cu sufletul îndoit ca o piele de vulpe/ adusă de tăietorul de lemne pe coada/ toporului am traversat mai întâi/ încăperea/ m-am arătat la/ fereastră jucau numere pe o piramidă/ scăpată din cer din eroare cine să tragă/ frânghia/ are în loc de mână o floare// limba/ prinsă într-un parapet de piatră prinse/ a-şi îndoi genunchii sub ea/ a-şi pocni tot mai des fruntea cu palmele/ a-şi da peste cap ochii/ a-şi smulge masca/ Colibă din trestie, colibă din trestie!/ Zidule, zidule!/ să străbatem în caravană/ un drum foarte lung şi obositor/ afişând râsul cel mai răutăcios:/ Colibă din trestie, ascultă! Zidule, ia aminte!/ o limbă ce juca în timp ce curgea din ea sânge:// La marginea mării se afla, aparent al/ nimănui, un aparat fotografic pe trepiedul său,/ iar o pânză neagră, întinsă deasupra flutura plescăind în aerul răcoros// şi o hârtie rostogolindu-se lin în golul unei uşi apoi/ plesneşte din coadă o veveriţă peste prăpastie" (În octombrie anul acesta am scris şi poezie dar deodată).*

Atelierul de lucru al poetului este, bineînţeles, universul. Parabolizarea momentului ţine de gestica firească, epicureic „beat de univers", magician care îşi asumă jocul de sfere, poetul se dezintegrează/ integrează în propria lume imaginată: *„în fiecare seară fac un ecarisaj printre stele/ pe cele bolnave le aşez în nişte plicuri subţiri/ şi intru şi eu odată cu ele în geanta poştaşului/ drum bun!/ mi se urează când scapătă luna/ şi nu povesti nimănui despre cele văzute mai sunt sfătuit/ în timp ce mi se lipeşte timbrul pe gură" (Ecarisajul)*

Meditaţia blagiană, proprie poeţilor ardeleni, se manifestă la Viorel Mureşan doar atunci cînd poezia se reduce la reflecţii care re-dramatizează secvenţe de viaţă simbolice, cînd un duh al împăcării uneşte înţelepciunea din cărţi cu aerul proaspăt al naturii care linişteşte orice vanitate: *„copilul ascultă/ privighetoarea/ din nou dumnezeu/ ne spune poveşti"* (***); sau: *„o pereche de bătrâni/ o pereche de ochelari/ şi vraful de fotografii/ risipite pe covor"*; sau: *„rafturi de cărţi/ în care greşelile de tipar/ îşi caută locul cel mai/ ascuns şi chicotesc."*

Mai mult reflexiv decît senzitiv, Viorel Mureşan dezvoltă un eu multiplu în poemele sale, într-un joc al ipotezelor în ceea ce priveşte sublimarea timpului, în fond încercarea de a înţelege la modul propriu ceea ce „ni s-a dat" să trăim: *„creierul meu ieşise la soare/ pe-asfalt/ şi l-am iscodit ce gândea/ în momentul acela//– tocmai mă împiedici să/ prind rădăcini mi-a strigat sâmburele de piersică/ rostogolindu-se" (Poezia de buzunar).*

Dacă poştaşul (rural, urban, electronic etc.) vă bate în poartă, nu ezitaţi: vă aduce un poem de la Viorel Mureşan. Şi de ficare dată, vă veţi convinge, e unul semnificativ.

Retorica lui Viorel Mureşan are calmul şi seninătatea celui care stăpîneşte înţelesul de pierdere pînă la ultimele consecinţe, discursul discontinuu aglutinează în secenografii complexe o lume care se simte bine într-o periferie în care mucegaiul înfloreşte precum cactuşii din deşert, iar manechinele din magazinele „cu de toate" au viaţa lor plină de mistere nedesluşite...

Marin Ioniță

O SCRIITOARE, DOUĂ CĂRŢI ŞI O MINUNE

Sunt scriitori care ajung până la maturitate legănaţi pe braţele comode ale unor autori confirmaţi. Când ţipă că au fost obstrucţionaţi şi nu s-au putut dezvolta cât trebuie din cauză că au fost ţinuţi ca într-o închisoare. Autoarea despre care vorbim aici nu face parte din această categorie. Eu ţin în mână un roman anonim. De la primele pagini mă duce gândul spre acei autori consacraţi, care din când în când sunt furaţi de nostalgia copilăriei ca să mai trăiască acele clipe de netulburată fericire.

Şi iată, aşa, din pagină în pagină, ajung la Ionel Teodoreanu, un romancier în vogă în vremea lui, prieten cu Sadoveanu, cu Topârceanu, cu Otilia Cazimir. "În casa bunicilor", un spaţiu în care nu se întâmpla nimic din cele necunoscute: întâmplări, personaje obişnuite, dar era casa, de data asta, a bunicii.

Fără îndoială că şi autoarea romanului pe care-l citesc se refugiază, la o vârstă a maturităţii, în acei ani, măcar pentru câteva clipe.

Sunt scriitori care o viaţă întreagă, până la maturitate, trăiesc din substanţa altora. Parcă ar fi să gesteze în ei. Autoarea noastră nu este tributară nimănui. S-a născut din sine. De unde a venit, când a venit, pe unde a venit, nu se ştie. Între timp, s-au succedat multe generaţii de băutori de cerneală. Încă mai supravieţuiesc mulţi şaptezecişti. După care au dat năvală valuri după valuri de optzecişti, de toate felurile şi culorile, cu tot felul de blugi rupţi în genunchi sau pe pulpe, până în zilele noastre şi cine ştie cât încă dincolo de ei. Şi mai sunt şi reminiscenţe ale moderniştilor, postmoderniştilor şi supramoderniştilor. Douămiişti, douămiişaptesprezecişti şi câţi vor fi să mai fie. Dar autoarea noastră nu este tributară niciunui curent, niciunui maestru, nimănui în afară de sine. Nu se poate identifica nici cu băieţelul din *Coliba Unchiului Tom*, nici cu David Cooperfield, nici cu Prinţ şi Cerşetor, nici cu Mowgli din *Cartea Junglei*. Dacă e să revenim la noi, nici cu normaliştii lui Agârbiceanu, nici cu Pistruiatul, nici cu Morcoveaţă, nici măcar cu Ion al Glanetaşului, ca să nu mai vorbim de Cireşarii lui Constantin Chiriţă. Autoarea noastră este absolut unică şi ar fi normal dacă s-ar întâmpla la vârsta când ar avea în urmă publicate zeci de volume. Trăieşte şi scrie din proprie experienţă. Şi ar fi clar că se întâmplă la o vârstă când are în urmă publicate zeci de volume.

Dar adevărul "adevărat » este că la data când a publicat „Ultimele stăpâne ale timpului" chiar ea se afla la vârsta copilăriei. Când orice adolescent este bântuit de spiritul aventurii. Însă nu a pornit fără bagajele, armamentul şi muniţia necesare oricărui aventurier în spaţii necunoscute. Scriitoarea s-a iniţiat pe sine, fără dascăli, fără manuale, nici ea nu ştie cum, în clasa a unsprezecea, la vârsta majoratului, îşi dăruia cititorilor această carte, „Ultimele stăpâne ale timpului".

Acţiunea începe, ca şi la Teodoreanu , în casa bunicii. Nici o cetate pe un vârf de stâncă neagră, nici un castel în vale, nici unul de cleştar pe un fund de mare. O bunică obişnuită, într-un spaţiu domestic. "Când a sosit seara, am rugat-o să o lase pe Elena să doarmă cu mine... Bunica a încuviinţat imediat. .. Ştiam că în fiecare zi, pe la ora douăsprezece, bunicii mele îi plăcea să mănânce, şi asta totdeauna, o bucată de pâine caldă cu unt. Mai mereu, noi aveam astfel de pâini în casă, numai că am de gând ca mâine, când aveam de dat mâncare la câini, să iau ca din greşeală tocmai aceste pâinişoare..." Dar autoarea îşi ia zborul de sub streşini, din ferestre, de pe prispă, în lumea fără margini.

Şi aici, începe altceva. La prima vedere, s-ar părea o îndrăzneaţă aventură. Cum se întâmplă în atâtea cărţi. Dar, e vorba de mult mai mult, în căutarea necunoscutului. Şi, ca să nu fie singură, îşi asociază o prietenă. De fapt, o altă ipostază. Este vorba de asocierea unui alt eu. Un alt ego. Ca să nu fie singură. Ca să îndrăznească mai mult. Iată, dacă vreţi, şi problema dedublării, pe care o abordează şi o atacă şi această adolescentă.

În căutarea necunoscutului. Din ce în ce mai departe. Cu fiecare pas, o nouă descoperire. Nu există uşi ferecate pentru cele două prietene. Cu fiecare descoperire, încă o ispită.

Este ceva care se întâmplă numai scriitorilor consacraţi ajunşi la maturitate. Ne despicăm din creştet până în tălpi, ca să fim doi : eu şi el. La bine şi la rău. Să călătorim. Să cercetăm. Să ne întoarcem. Să ne povestim. Ce am cunoscut. Să ne sfătuim. Să ne îndemnăm. Să ne întruchipăm. Să pornim din nou la drum. Mai puternici. Mai cunoscători. Mai îndrăzneţi.

Problema aceasta a dublului, a celuilalt, care suntem tot noi, tot eu şi el, a însoţitorului, a cenzorului, a îndrumătorului, a stârnitorului, şi-au pus-o marii scriitori la o vârstă, după o bogată experienţă. Dar autoarea noastră încă nu împlinise optsprezece ani.

O carte care se trăieşte, nu se citeşte! Cine alunecă cu privirea peste înţelesurile profunde, este ca şi cum ar trece cu privirea peste peisajele fugare din goana trenului. Şi pentru că trebuia să poarte un nume, însoţitoarei şi tovarăşei de fiecare moment i s-a spus Elena, numele legendar din străvechime, de la cea din Troia încoace. Şi când autoarele nu-şi găseau misterele în cuprinsul şi necuprinsul căutărilor, şi le plămădeau: „După ce am făcut un foc mic în şemineul ce părea încântat de blândele unduiri ale focului, pe care nu le-a mai simţit de câteva secole, a scuturat paturile de praful mai gros de două degete, am aranjat perdelele de la capul paturilor şi ne-am culcat, fiecare visând poate la acelaşi lucru."

Mă asociez profesorului Gheorghe Soare, dascălul ei din şcoala elementară: „Un debut literar la numai şaptesprezece ani şi, mai mult, cu un roman plin de surprize, de spectaculos şi de sensuri profunde nu mai surprinde astăzi, totuşi, pe nimeni. Trăim încă de pe băncile şcolii, într-o lume a Cărţii, într-o lume ca text, şi e aproape de la sine înţeles că, pentru un spirit tânăr, fascinat de literatură, textul să devină lume.

Nu e de mirare, de aceea, că în romanul de faţă, "Ultimele stăpâne ale Timpului », Ioana Dicu să aducă un firesc elogiu al cărţii, o Carte care stăpâneşte Timpul nu neapărat într-o tramă de science – fiction, cât mai ales prin multiplele simboluri subiacente. Despre cărţi cu valoare de simbol sau cu puteri magice s-a scris în literatura omenirii, de la cartea lui Zoroastru din "Sărmanul Dionis" al lui Eminescu, până la aprecierea lui Mallarme, aceea că „lumea există pentru a ajunge la o carte" şi la „Cartea de Nisip": "Mi-a spus că tomul lui se cheamă Cartea de Nisip pentru că nici cartea, nici nisipul, n-au început şi nici sfârşit".

Avem scriitori, avem critici literari, avem cărţi, nu avem cititori. Din motive cunoscute şi necunoscute. În România publică oricine are poftă şi bani. Calitatea nu contează. Această invazie de cărţi de toate valorile favorizează importul de carte străină, de obicei senzaţională, dar ieftină în substanţă. Şi unde să găseşti un critic literar competent care să-şi piardă timpul în faţa calculatorului, să citească manuscrisul, să corecteze, să tehnoredacteze şi să trimită la o publicaţie de unde nu se aşteaptă să fie recompensat.

Ioana nu intră nici în această serie. Primul său roman nu este, din păcate, bine cunoscut. Cu toate că pentru vârsta ei este cu totul şi cu totul neobişnuit. Şi-l luăm de martor şi pe cunoscutul profesor universitar doctor Pavel Chirilă: Am avut în mână un manuscris original şi am simţit nevoia să scriu un cuvânt. O acţiune fascinantă îl mişcă pe cititor între două planuri care se tensionează reciproc: realul cu incertitudinile şi durerile lui şi virtualul cu speranţele şi zbaterea unei deveniri continue. Tânăra scriitoare Ioana Dicu se distinge prin simplitatea firii şi a expunerii – valori la care unii scriitori ajung după ani mulţi de exerciţiu. Preţiozitatea crescândă din paginile acestei cărţi se naşte din însuşi travaliul unui mesaj preţios: „nu există om care să nu aibă importanţă" este o dogmă a antropologiei creştine autentice. Sau, spre finalul cărţii, iată cum autoarea îşi exprimă metaforic crezul: „Putem să schimbăm trecutul? Răspunsul este unul singur: Da!"

În vremurile noastre, încărcate de atâtea devianţe şi deznădejde, în care omul nu mai pune preţ nici pe prezentul, nici pe viitorul lui, iată o tânără îşi pune problema, obsedant, să schimbe trecutul. Şi înţelege că acest trecut întunecat nu poate fi schimbat decât prin virtutea clipei prezente şi viitoare care devine ea însăşi trecut. Ea a înţeles mai bine ca un om mare puterea versetului biblic care spune că "faptele omului vin în urma lui... » iar eu ca cititor am înţeles că orice stil literar şi orice putere creatoare poate fi întoarsă cu faţa spre Dumnezeu."

Familia doctor Dicu este cuibul în care Dumnezeu şi-a pus norocul şi minunea se arată...Şi-au dorit un copil frumos şi inteligent, dar s-a născut şi talentat. Lucru dovedit, copila este şi elevă într-o clasă de elită cu profil de matematică – informatică şi a scris, iată, şi un roman pe care l-a dat la tipar şi l-a aruncat în braţele timpului. Aventură, suspans, lupte cu făpturi misterioase, prietenie, trădare...un univers în care ea – Ioana pe certificatul de naştere, Cătălina în poveste – este un mic demiurg care şi-a creat universul său îngăduită în marea creaţie a lui Dumnezeu.

O mare floare a răsărit în solul fertil al literaturii, singurul care sfidează criza aceasta morală, socială, economică, financiară, politică şi toate felurile...

De-i ziceţi crin, bujor, nufăr, floare de colţ, floare de rouă, iertată fie-vă eroarea nevinovată. Dar dacă ea n-ar fi fără asemănare, aşa cum este, n-ar fi deloc ! (Profesor Marin Ioniţă, Membru al Uniunii Scriitorilor din România , coperta IV a cărţii „Ultimele stăpâne ale timpului")

Dincolo de subiectul spectaculos, cartea din romanul Ioanei Dicu are, în sensurile mai adânci, o valoare culturală, a unei inedite posibilităţi de cunoaştere prin lectură:"Întotdeauna mi-am dorit să pot călători oriunde, însă niciodată nu îndrăznisem să visez că aş fi putut traversa timpul. Când am avut această posibilitate la picioarele mele, nu am vrut să mai fac şi altceva. Mi-am luat o carte cu toate locurile din lume şi din toate timpurile şi mi-am petrecut viaţa călătorind."

Eleva din banca a doua de la geam, nu ştiu prin ce clasă, umbla cu gândul pe unde mulţi dintre noi nu au nicio idee. Ea căuta Timpul în Adevăr şi Adevărul în Timp, pe acolo pe unde mulţi dintre noi nu aveau nicio idee. „Timpul...poate cel mai misterios aliat sau duşman pe care îl avem de-a lungul întregii vieţi. De fiecare dată când ajungem la timp la o întâlnire sau la o petrecere sau evităm un accident spunem: ah, ce bine, am picat tocmai la timp, ori : ah, ce bine că am scăpat la timp. De câte ori n-am auzit cu toţii aceste fraze de-a lungul vieţii ? Desigur, le auzim atât de des, încât nici măcar nu le mai dăm atenţie, nu-i aşa ?"

Dacă ne străduim cu ambiţie de cititori pasionaţi, avem şansa să aflăm şi noi cine sunt „Ultimele stăpâne ale timpului"...

Familia doctor Dicu este cuibul în care Dumnezeu şi-a pus norocul şi minunea se arată... Şi-au dorit un copil frumos şi inteligent, dar s-a născut şi talentat. Lucru dovedit, copila este şi elevă într-o clasă de elită cu profil de matematică – informatică şi a scris, iată, şi un roman pe care l-a dat la tipar şi l-a aruncat în braţele timpului.

Magda Grigore

În numele poemului

(într-o duminică adumbrită)

era o dimineaţă angelică,
transparentă,
mergeam alături fără să ştim,
ne sprijineam unii de alţii –
fiinţe mari şi fiinţe mici,
corpuri în mişcare,
corpuri alunecând pe oglinda marilor înălţimi,
corpuri minerale,
vegetale,
singurătăţi mari şi mici;
oase de sticlă
în căutarea sunetelor vindecătoare
atârnând de pământul ca o pleoapă deschisă;
oase de sticlă, transparente,
ca nişte lacrimi mari, căzând sonor
într-un ochi mai adânc decât orice adânc,
într-o orbită albă, ca o ceară de taină.

era o dimineaţă când *trebuia să crezi ca să înţelegi*

aerul era o emoţie
care îţi mângâia rănile,
oasele,
carnea,
se strecura uşor prin toate
ca un adevăr curat dintotdeauna şi proaspăt;

era o dimineaţă la fel şi totuşi alta,
caldă şi protectoare ca o cavitate amniotică,
iubirea era singurul păstor care ne strângea laolaltă;
noi mergeam alături, figurine de lut,
fiecare îngreunat de suflet în sine,
de sufletul purtat ca o amprentă
(întipărită prin presare
de o lumină mai adâncă decât orice adânc),
fiecare purtând, Via Dolorosa,
o imagine/o stare/o idee
pe drumul îngreunat de lumina prea tare.

litere

Florina Isache

Despre ce vorbim când vorbim de frumuseţe?

despre circumstanţe atenuante
sau sentimentul apartenenţei
la un loc
fără formă şi fond.
Despre o toamnă în care vine ceva ca o inspiraţie rece
în care ne pierdem şi ne regăsim fără
exituri şi indicaţii PSI.

Despre ce vorbim când vorbim de frumuseţe?
Despre precipitaţiile
care depăşesc cotele de alertă
ca o poezie cu cinci rime
verificată, în prealabil,
într-o comisie de arhivare.

Despre ce vorbim când vorbim de frumuseţe?
Despre noi veniţi,
noi plecaţi, despre neadevăruri,
stadii de reciclare
şi, mai ales,
despre
Tsunami.

Secţiuni

Ca un orator predicai în deşert,
conducând caravanele
lumii ce va veni după noi.
Aceasta e realitatea.
Nu-i niciun scenariu
regizat cu minuţiozitate.
Ţi-ai trimis cuvântul în recunoaştere,
asemeni porumbelului.
Nimic nu se compară
cu frumuseţea pământului
în care te-ai arătat,
pentru un timp, online.

Constatări în roşu

Şi iar îmi este dor
de timpul acela
interzis celor sub 18 ani...
timpul celor care cred din convingere,
în inerţie, în creativitate.
Şi credinţa mută rănile
în cel mai îndepărtat loc
al cunoaşterii de sine...

Doar mergând prin pulberi

Scriu fără nicio rezervă.
Fără mâini,
fără ochi,
fără niciun punct de plecare
sau de sosire.
Fără tine,
fără mine...
doar mergând
prin pulberile cerului.

Argumentări patetice

Tot ce se poate spune
devine un conglomerat artistic
până la finalul propoziţiei.
Ai minţit frumos!
Deaparte de lumea în care trăim,
flăcările unui şemineu
în construcţie,
au activat butonul de panică.
Mă întreb:
Despre ce vorbim?

Gela Enea

casa mea

gândul că te iubesc e un bondar sinucigaş
bâzâie pe sub frunte
în timp ce stau cu bolovanul inimii-n braţe
să blochez toate intrările
îmi spui
casa mea nu are uşi nici ferestre
doar ochi
câte unul pentru fiecare bărbat de care m-am îndrăgostit
are lasere
scoate umbra din om şi o plantează-n parcuri
nu mai îndrăzneşte nimeni să calce iarba
de teamă că acolo s-ar afla umbra celor iubiţi
casa mea îşi dă cu vopsea lavabilă
măcar o dată pe an
împarte tencuiala roşie a zidurilor bombardate
celor fără adăpost şi fără noroc
la sărbători
casa mea e înmiresmată cu vin bisericesc
după ce-l bei
vezi că lumea e frumoasă iar viaţa scurtă
casa mea are claxoane şi un program de linişte
pentru toţi morţii săi
nu are uşi
nici ferestre
doar un acoperiş din sticlă
pe care alunecă îngerii
când se plictisesc să mai fie îngeri
şi coboară printre noi deghizaţi în poeţi

acum că pe toate le ştii
lasă bolovanul acela jos
dar fii atent să nu-l striveşti
casa mea are pleoapele moi
trebuie să se sprijine

poemul despre otto

la cămin stam în aceeaşi cameră cu otto. separaţi
doar de un perete fals
otto dormea ca un copil. când visa otto
visa ca un om mare
noaptea lovea peretele din rigips. zicea că trebuie
să ne jucăm amândoi
otto intra în mintea mea cu pofta unui lup tânăr. şi
sub pătura mea
jucăriile erau din nori şi din fulgere
plouam în noi. şi târam pe jos pijamalele ude asemenea unor cozi de reptile.
ne împiedicam în ele. cădeam
otto îşi da cu apă rece pe faţă. spunea
că trebuie să se trezească de-adevăratelea
însă otto nu era niciodată absolut treaz. avea o rezervă de somn de care
nu se-atingea
rezerva aceea trebuie activată cu precizie. şi doar o singură dată.
aşa spunea otto
uneori otto uita să se spele. sau apa nu era destul de rece. atunci
apărea în cameră o femeie care-şi zicea mamă
otto nu avea mamă. sau cel puţin aşa credea el. nu îi sărea în braţe.
nici bomboanele de la ea nu-i plăceau
au gust de pământ. sau cel puţin aşa spunea otto/ care
nu lăsa pe nimeni să le-ncerce
câteodată otto se proba în umbra acelei femei. umbra îi venea întotdeauna mare.
sau otto era prea mic. nu i se potriveau lucrurile altora
aseară a apărut femeia din nou. cu palmele transpirate.
otto s-a privit în stropii aceia
semănau cu ploile noastre nocturne. sau aşa i s-a părut lui otto.
i-a cerut bomboane şi le-a mâncat
eu m-am jucat de-a ploaia. toată noaptea m-am jucat singură. de-a ploaia.
eram goală. într-o coroană de brusturi. îmi crescuse umbra udă şi grea.
o târam după mine asemenea unei cozi de reptilă. credeam că e otto.
că mă urmează

promisiuni pentru alhambra

jumătăţi de inimă
aici: strugurii vinul beţia şi
voma
promite că mă vei ţine în braţe când îmi va fi cel mai rău
să-mi trimiţi salutări
cum trimit unele păsări semnale dacă se-apropie primejdia
mă voi întoarce
alhambra
mă voi reinventa
voi pune
două cărţi pe-aceeaşi noptieră
două perne în acelaşi pat
promite răspunsuri
jungla trece prin sânge
fiare mi se spânzură în carne
promite
că acolo
insurgenţele ţin loc de ziduri
spune ceva să însemne curaj
o îngăduinţă peste cele ce-au fost
acoperiş templului
de sus
totul este altfel şi mai mic
o pălărie imensă/ cerul
nu ne vedem de el
promite alhambra
puţin pământ
să ne facem casă
o droaie de copii s-aştepte dimineaţa
paharulcu lapte

altă zi... şi n-am şters praful de pe cea de ieri (din jurnalul unei fete bătrâne)

să învăţ cum se sărută o absenţă: întâi sfios
pe urmă
tot mai zgomotos şi temerar
cum un recrut îşi mângâie prima mitralieră adevărată
să mă eliberez de john (pe care-l port în minte)
cuiul pus piedică inimii

never: sugiucurile din prăvălia cu amintiri
număratul oilor negre pe pajiştea insomniilor
tvr-ul cultural cu acelaşi Le chien andalou

bărbaţii ce cred despre mine că sunt o bibliotecă/ de sex
infirmitate previzibilă
dar bănuiesc măcar
câmpul minat al războaielor cu uşa închisă/ cu perdelele trase
eu/ palpându-mi sânii/ coapsele
limba – moluscă în jurul degetului arătător

paradigma oricărei crime încape
în plonjonul singurătăţii
cade trupul
ca un perete de beton din cârligul unei macarale
sufletul îl caută o vreme printre dărâmături

dragostea
e glob de cristal: te vezi pe fragmente până scapă pe jos

mă gândesc mereu că nu am cui să-i fac un copil ori să-i spun
noaptebunăpui!

primăvara poetelor

Flavia Adam

în galben

pentru că nu am uitat-o.
pentru că vocea ei mai respiră
în fiecare perete al casei.
pentru că-acum casa ei e
un zid de pământ,
un cer peste care vor crește-n curând
flori subțiri de zăpadă.
la primăvară,
zăpada se va întoarce-n văzduh.
un văzduh neted ca mâinile ei.
un văzduh galben
precum pământul ce îi acoperă
de aproape doi ani
trupul.

bunica

bunica avea obrajii de ceară,
bunica alerga printre spini,
bunica spăla rufe-n râu,
bunica freca podeaua-n genunchi,
bunica era povestea
în care mama îmi împletea părul,

e iarăși iarnă,
iarna în care bunica s-a dus,
mă uit în oglindă,
sunt ea,
găzduiesc în hambar
cantina soldaților nemți,

din când în când,
un cântec de luptă
mânjește pereții,
flacăra lui
face țăndări tot frigul,

dispar,
oglinda rămâne,
oglinda e un coșmar lipicios,
oglinda e o groapă cu lei,
un întuneric foarte roșu în care
ninsoarea mea și a ei
se-ntețesc.

ziua neagră

în ziua aceea bunica s-a dus,
un gust metalic
mi se-ntinsese pe limbă,

când am intrat,
mirosea a zăpadă,
se făcuse lumină,
vocea ei
se legăna în văzduh,

ea stătea pur și simplu culcată,
se odihnea,
n-avea nimic de făcut,

la 12:30
părea că toți dorm,
doar corpul ei
mai plutea în aval,
fără vâsle.

cocoșul

prima ninsoare din an –
prima reprezentare a morții:
bunica ține cocoșul de aripi,
o mare roșie inundă zăpada,

țip la ea:
- te urăsc!
săracul cocoș! săracul cocoș!

-vino la buni!
Dumnezeu a lăsat păsările
ca să avem ce mânca
e-o minciună, eu știu,
mă smulg din brațele ei,
mă ascund,

în urma mea, cuțitul în sânge,
pământul, un munte lichid,
pământul, un pepene copt,
din miezul căruia mă înfrupt
cu ochii în lacrimi.

actul I

sunt copil,
în mintea mea fericirea
e o plăcintă cu mere,
un cal cu picioare de lemn,

urc pe scenă, sunt scena,
mâinile mele par scânduri,
fiecare secundă
îmi bate cuie în piept,

țin diploma –
pe diplomă e numele meu,
eu însămi sunt numele meu
scris cu litere îngroșate,

cineva aplaudă tare,
eu aud numai lipsa mamei din sală,
cerul din care curg păsări roșii, subțiri,

las privirea-n pământ,
sunt pământul,
crucea din pernă,
crucea din casă,
crucea din masă,

stau dreaptă, mă străduiesc să respir,
sub pantofii mei mici,
podeaua e o fereastră
prin care-ntind un deget să mângâi
spinarea câinelui ud.

Victoria Fonari

primăvara poetelor

Lecturi de primăvară

Uneori și foaia poate înmuguri
în cuvinte
Albul prinde crenguțele
de rânduri scrise
și...
înmuguresc în cuvinte
Tăcerea citită de primăvară
e o tăcere care izbucnește în muguri
în aroma verdelui ascuns
și albastru respiră a verde
și roșu stă camuflat în petale albe de flori
ascunde strigătele de cocori

Pe aleile de corali

În adâncul oceanului
E primăvara
Au mugurit castanii de corali
În adâncul oceanului
Peștii de fluturi se țin de mână
Plimbându-se printre aleile de corali
O panglică face vânt
Se odihnește pe un coral negru
În amurg
Stele se agață de valuri
Aricii de mare
Despică orizontul
Din parfum de orhidee

Din file

Într-un mugure de primăvară
șarpele ne ia pe spinarea lui
Mai târziu
ne încolăcește
într-o noapte
lângă destin
Sub gheață
se zbate o inimă
Pulsul opri șarpele
gheața se încălzi
plesni
și iată că
șarpele se văzu pe jumătate în apă
încă un pic și...
vom luneca de pe spatele lui
E rece
îngheț
Mugurele de primăvară nici gând să se desfacă
doar șarpele
și-a recăpătat inima
ne lasă pe cioburi de gheață
iese din mugure
și așteaptă....
așteaptă primăvara

Sărutul

Ninge în primăvară
Florile de cireș s-au ghemuit în muguri
Sărutul fulgilor poate ucide

An bisect

Anul bisect
Luptă veșnic cu timpul
Excepția îi e particularitate
Timpul l-a pedepsit
I-a mușcat o zi
Astfel anul ascunde lacrima
Încâlcită în fulgii unei nopți din februarie
Oricum e mai mult timp
Pentru a aștepta o primăvară

Siderarea din clepsidră

în sticla de șampanie
văd constelații
pe malul lacului
suntem toți
pe malul înecat
de constelații
bulele stelare
ne zâmbesc
ridicându-ne în sus
iar noi înfipți
de plăcerile lumești
suntem lipiți de fundul sticlei
universale
parfumul floral
devine clepsidra nocturnă
a fluturilor care ating timpul
când zbor
lipsa mișcărilor de clepsidră
sunt punctele văzute de zenon
în arcul suspendat în aer
iar bulele luminoase de șampanie
formează constelații
să le vadă cei ce au ochi
să le guste cei ce simt
să le atingă cei ce cred

Labirintul clipelor

Se despică timpul
și zgârâie prin clipă
și ne mângâie cu orele
și ne uită cu zilele
și grăbim săptămâinile
și chemăm anii
– Ascundem în calul troian
Destinul

Îmi place

Îmi place să scriu când aștept
Atunci sensul așteptării nu mai este așteptarea
Sunt gândurile care planează ca niște șoimi deasupra mea
Și în sfârșit reușesc să mi se așeze pe umăr
În șoaptele lor
Timpul se topește
Și ideile deschid ușa
Respiră
Nu se mai ascund în penele vulturilor
Care planează sus de tot

Vreau să rămân în primăvară

Foșnesc frunzele amar
În decolteu sentimental
Vreau să revin în primăvară
Prin ploaia rece devastată
Prin străzi din curcubeie înnodate
Vreau să trăiesc în primăvară
În muguri de cireși zglobii
În care se ascund poezii
Și fie frigul de afară
Să alunge tot ce e duios
Iar scârțâitul de metal
Să nimicească sunetul melodios
Iar eu rămân în primăvară
Închid în gânduri toamna
Înghеț și scriu pe frunze:
„Trăiesc în primăvară!"

Mihaela Albu

Rotund de Timp

M-am așezat
într-un luminiș al timpului
Era un iaz de tăcere,
de o albă
tăcere.
Federico Garcia Lorca – *Ecoul ceasului*

Timpul – o roată
un cerc
o zare
un clar-obscur
rotund
ca o mirare

unduire
scurgere
zbatere

Valuri desprinse
atinse
împinse
izbite de ţărm

Nimicul
rămas
din amintirea
albei tăceri

În mijloc – o ramură subţire
o corabie cu catargul spre mal
un Om

Întoarcere
Re-întoarcere
Rotire
Rotire
În alba nesfârșire

Neterminat ... încă

Eu nu Te caut prin ceruri, sunt mic,
Ci doar prin lumina preafrumoasă
Adam Puslojić

Cu paginile larg deschise
Stă cartea-mi risipită undeva
Christian W. Schenk

Într-un amurg cu destulă *lumină*
Preafrumoasă lumină
îmi ofer un regal –
contemplarea

Privesc atent
într-o direcţie și-n alta
la pasul trecut,
la timpul primit cu împrumut.

Ca într-o carte
cu paginile larg deschise
deslușesc, pe rând, slovă cu slovă
întâlniri
așteptări
dimineţi fără răspunsuri
crâmpeie cu multe înţelesuri
nedeslușite nici la amiază

Curând se lasă seara.

Eu n-am terminat
de așezat slovele în ordinea lor
n-am terminat de citit Cartea
cum n-am încetat să mă mir
de *lumina* încă *preafrumoasă*
ce învăluie
asfinţitul ...

Punctul de sprijin

Ceva vibrează în preajmă, un fel de tensiune, o teamă.
Ca și cum o măruntă apocalipsă, totuși teribilă,
această viață a noastră,
ne-ar putea cădea brusc în faţă
ca o apă tăioasă, o cascadă justiţiară.
Magda Cârneci – *La mijlocul vieţii*

Ca un glob alb, ca o lumină sferică
mare și caldă
toate aducerile-aminte mă înconjoară
înveliș cald protector
sprijină calea dreaptă
Pașii alunecă fără șovăire.
Am punct de sprijin
am cu ce să compar ziua de azi
am cu ce măsura îndoiala
când moartea *cade brusc în faţă*
fiecare amintire
îmbracă momentul
gonește teama
în cursa nebună în care pierdem pe drum
și ziua și noaptea
în care clipa *justiţiară*
taie în două linia vieţii
un gălbenuș de lumină
îngăduie trecerea...

Ana Podaru

Mătase albastră

Te-ai ridicat ca aburii din ceai,
s-a voalat mătasea ta prin umbre,
să nu mă joc cu dragostea-mi spuneai
privindu-te-n oglinda vieţii sumbre,

ţi-ai pus cămașa ce-am călcat-o seara
să mergem împreună la un ceai
și dus ai fost să-ţi acordezi vioara
cu care-n prima noapte îmi cântai,

de cânţi acum...eu nu știu pentru cine,
e-o ceașcă goală-n colţul mesei noastre,
răcește ceaiul, clipe sunt puţine
s-au risipit prin zările albastre,

când sorbi din ceașca ta de ceai iubite,
eu te șoptesc cu sute de cuvinte.

Mătase roșie

Ţi-am desprins voalul de trupul iubit,
azurul s-a deschis ca o poartă spre vest
două aripi de foc zburau către zenit
pictându-ţi urma fină pe-acest tablou celest,

te-am luat în braţe zee, divina mea fecioară
ce ţi-ai zidit făptura pe câmpul plin de maci,
te-ating și-ţi simt mătasea ce-n mine-ncet coboară,
pe fluvii de iubire eu sunt un biet cârmaci,

tu, ca un sanctuar, aștepţi să-ţi depăn ruga,
mă simt păgân și tremur privindu-ţi merii-n floare
înconjurat de lanţuri, dorind să-mi aflu fuga
de buzele-ţi aprinse, în depărtata zare...

să-ntorc la tine voalul, apusului nu mă lasă:
O, dulcea mea femeie, mătase sângeroasă.

Mătase neagră

Pe trupul ce tremură-n ploaie
O rochie neagră tronează
Și cerul și-a pus negre straie
Iar calul cel negru nechează,

Alaiul pornește la groapă
Mătasea umbrelelor... neagră,
Mocirla e neagră sub talpă
Durerea-i în mine... pelagră,

Sub voalul cel negru...ruină,
Iar mama-n mătasea cea neagră
Din lumea cealaltă suspină
Privindu-și sfinţita tanagră,

Pământul e negru-tăciune
Când soarele-n criptă apune.

Mătase albă

Voalul miresei plutește pe trup,
Ce albă-i cărarea sub tălpile ei,
Lacrima curge ca ceara din stup,
Ninge petale de crin pe alei...

Mireasa dansează, e dansul virgin,
Divina mănușă spre mire-o aruncă
Iar el o ridică cu-n ultim suspin,
Devine statuie sclupată în stâncă,

Pălește și cerul, în zbor porumbei,
Argintul din stele coboară în păr,
Lumina din soare trimisă de zei
Pecetea iubirii pe floarea de măr.

Dansează mireasa, spre mire privește
Când voalul din nuri și pudori dezgolește.

Mătase verde

Primăvară pune-ţi straiul pe câmpie și pe dealuri,
Vântul grâul să-l danseze, brazii să întinerească,
Să m-așez în iarba deasă ce se legănă în valuri,
Peste munţii tăi de piatră muschiul moale să-nverzească,

Ca smaraldul fie iazul ochilor de verde crud
Oglindindu-se în lacrimi jadul irișilor nopţii,
Mama Gee să renască ca un prunc aproape nud:
Doamne, ce frumoși sunt pomii ce-au crescut în faţa porţii!

Parcă-mi vine să mă duc cu zăpezile odată...
Să mă culc sub gheţuri iarna, fără haine, fără scut,
Să renasc în primăvară mai frumoasă, mai curată,
O fecioară zămislită din izvor și sfântul lut,

Ce trezită-n anotimpul care din splendori nu-și pierde
Trage peste ea cortina, voalul de mătase verde.

De vorbă cu moartea

Erai când femeie-mbrăcată-n mătase
Când tânăr fecior ce purtai o cămașă,
Erai când bătrână cu hainele roase
Când prunc pus la sân în alba sa fașă.

Ce măști ţi-ai mai pus să mă poţi cuceri
Umblând ca năluca pe urmele mele?
Crezând că-ntr-o zi o să-nvăţ a muri,
Tu, moarte nebună și pusă pe rele...

Tu, nu, n-ai știut c-am în mine puterea
Iubirii divine ce-n juru-mi roiește,
C-acesta e leacul ce-nvinge durerea

Mi-am scris suferinţa pe pânză, linţoliu,
Te-aud cum vuiești furioasă-n morminte
Să vii când te chem îmbrăcată în doliu.

Se-adună norii

S-a scuturat pădurea de frunze peste lac,
Un vânt cârmaci le duce-ncet pe apă,
Mormântu-n care alte frunze zac...
S-a-ntredeschis și hămesit se-adapă.

Se trec și anii cum se trece frunza,
Obrazul fin de-atâtea riduri crapă,
Privește cum de rugăciune buza
S-a-ntredeschis și cerurile-adapă.

S-a pus și bruma, iar miroase-a iarnă,
Zăpezile vor troieni morminte...
Lăsând în plete din argint să cearnă.

S-au dus departe fluturii, cocorii,
E rece-n suflet, rece-i și afară...
S-au adunat pe cer și-n suflet norii.

primăvara poetelor

Mihaela Oancea

Nod celtic

Dintr-un atom
se desfac cu repeziciune
vaste cercuri concentrice –
negură de lăcuste, umbre nedesluşite
ce ne răpesc de pe corzile clipei
tocmai în sihăstria
luceafărului de dimineaţă.

Sub secera subţire a lunii
rămâne nodul fără sfârşit
al unui tatuaj celtic.

Pe jumătate

Cum e nesfârşit mai dureros
să trăieşti pe jumătate fericit,
pe jumătate nenorocit,
lebedele au cântat
şi-au părăsit
partea stângă a pieptului –

aici doar fulgii de lumină
mai desenează ogive încrucişate,
nervuri prin care cerul
încearcă să respire.

În rugăciune

„Mă voi reclădi!" spune
cu siguranţă de sine,
deşi se surpă cu fiecare cuvânt
pe care-l adaugă;
nasturii dăruirii de altădată
se nimicesc precum supernovele
şi nicio vorbă în plus
nu mai găseşte
cale de mântuire.

Telescopul continua să captureze
un ecou luminos,
cât timp, în penumbră,
un defibrilator refuza cu îndârjire
trezirea din somn.

Ştefan Luchian - Sălciile de la Chiajna

Negru de fildeş

Dincolo de gheaţa carbonică,
umbrele palpită o vreme
inhalând adânc, în plămâni,
septicemice scântei de scrum.

Degete albe
precum fildeşurile Luvrului
pictează respiraţia lor -
negru pe negru.

În stil rococo

Într-o legendară sală
de aşteptare,
aduci în memorie
fiecare secundă cu asimetrii căutate,
şirul de panouri-oglinzi
ce ascundeau ferestrele şi
conturul coapselor ei.

Forma perfectă
a tuturor conversaţiilor inutile,
surâsul angelic,
vitrinele din lemn de trandafir -
fragmente de puzzle
pierdute azi
în volutele fumului de tigară.

Contre-emploi

Sub plămada straturilor de spaimă,
delicata creatură
stăpânită de hiperestezii
joacă, pentru diversificarea registrelor,
un rol de contre-emploi -

îşi pregăteşte racheta,
pantofii pentru squash,
loveşte mingea strategic,
până când urletul ei plin
se izbeşte de pereţi,
himera dispărând treptat,
cu degetul pe buze.

In absentia

Ca într-un labirint de oglinzi,
placaje pânzate
capturează fără odihnă
fluturele roşu din puloverul tău,
spaimele juxtapuse absurdelor aşteptări
şi lecţia
pe care n-am s-o deprind
niciodată.

Peste întreaga compoziţie,
aerograful pulverizează
un strat cât mai fin
de tăcere.

Nuferi lunari

Ivită din adânc,
femeia care ţine în frâu fiara stacojie
cu şapte capete şi zece coarne
se pierde treptat
în măruntaiele prăpastiei de antracit.

În urma ei răsar nuferi lunari,
conuri de lumină lăptoasă,
pulsând fascinant
precum un zbor de flamingi
în Valea Marelui Rift.

Vizionarul

Vizitat de îngeri şi de spirite,
cel ce se desfată cu vinul de Falern
amestecat cu analgezice,
continuă să aiureze
despre vârtejul îndrăgostiţilor
şi despre Himera Globulară.

Deşi nu conştientizează,
mătasea neagră rămâne
singurul reazem al surâsului său mistic;
cu note de vanilie şi caramel
îi stă la căpătâi
până când în palmă
i se face noapte.

primăvara poetelor

Loredana CRISTEA

Ultimatum de martie

Cel mai des se moare când dă colţul ierbii
Tu venind din geruri, eşti prea slab să rişti
Înc-o bătălie ca să mai exişti
Şi te-mpuşcă cerul să te plângă cerbii.

Te petrec izvoare, pietrele îngână
Trist şi totuşi tandru parc-ar fi Chopin
Cât de mult ţi-ar place să pierzi acest tren
Pentr-o primăvară, pentr-o săptămână.

Niciodată vântul n-a bătut mai dulce
Viaţa, fără straie, n-a umblat pe drum
Cum o face parcă-n ciuda ta, acum
Care-ţi iei în spate hărăzită cruce.

Poetica

această poezie nu poartă semnătură
sunt doar un scrib nostalgic, mă scrie ea pe mine
sub formă de scrisoare a pierderii de sine
lemn implorând cenuşii şi ultimă arsură.

iar între ea şi mine secunda e tardivă
sunt pe de-a-ntregul prinsă aici între cuvinte
un surd care percepe concert de muzici sfinte
aflând în sunet starea de om definitivă

de-aţi şti cum e să luneci din moarte în neant
mă rupe poezia de oameni şi de viaţă
precis e o femeie geloasă hrăpăreaţă
şi eu în altă viaţă precis i-am fost amant

mi-e drag poemul ăsta

mi-e drag poemul ăsta că m-aş muta într-însul
ca un hulub ce doarme sub aripa maternă
visând că de la streşini o muzică eternă
îi va opri pe îngeri să-i podidească plânsul.

Pe bolovani desculţă în apă până-n brâu
Mă curăţeşte râul de toată-ncrâncenarea
Prin gheaţa lui simt focul ce-mi arde-acum spinarea
şi inima îmi bate în pietrele de râu.

Geneza-aici e pură, profană-s numai eu
Nemeritat mă umplu de toată-această falĕ
A munţilor şi-a apei în hainele de gală
şi mă visez la toate părtaş cu Dumnezeu.

Debut:

Roxana FILIP

Sinestezie

Văd sunete şi-aud culori
Ba chiar gust verde uneori
Şi mă trezesc în zori de zi
Cu nostalgia lui "a fi"
Sau prind aroma unui gând
Născut din cântec pe pământ.
Nu între sfere şi idei
Atinse de divinul trei
Nu mirosind a simfonie
Ci doar a puf de păpădie

Nedumerire

E răsărit sau e apus?
E soare jos sau soare sus?
E noapte sau e dimineaţă?
E cald afară sau îngheţ?
Mai are rost să te întreb?
Aşa e? Ori un gând răzleţ
Mi se răsfiră peste faţă?
E numai aur ce s-a scurs
Din ochi de cer ascuns?

Împreună

Mi-e sete de cer, de iarbă, de rouă,
Mi-e foame de lună plină, de lună nouă,
De nouă, de vouă, de lună ruptă-n două.
Cusută apoi cu pene şi-o felie de vise
Fugare, din aripi de îngeri desprinse
Evantai peste pleoape întredeschise
Gene lungi de noapte abia argintate
Peste drumuri tăiate, de dor alintate

Cuminecătură

Mi-e sete de verde/ Mi-e foame de râu/ Mi-e dor de-a mă pierde/ Prin plete de grâu/ Mi-e boboc, mi-e floare/ Mi-e mare, culoare/ Mi-e lună, mi-e soare/ Îmi e depărtare./ Mi-e bine, mi-e rău/ De sufletul tău/ Ce-l poartă pe-al meu/ Mereu şi mereu/ Mi-e eu, mi-e noi/ Râzând amândoi/ Mi-e unul, mi-e doi/ Visându-ne goi/ Despuiaţi de armură/ De nelinişti şi ură/ Pecete pe ochi, pe gură,/ Dulce cuminecătură./ Mi-e azi, mi-e mâine,/ Mi-e chin, mi-e alin/ Mi-e jertfă de pâine/ Şi-o cană cu vin.

Leonid Dragomir

Biblioteca de filosofie

Filosofia vocațională

Dan Tomuleț, autor pe care îl descopăr abia cu aceste eseuri ce alcătuiesc volumul *Considerații (in)utile despre destinul filosofiei* (Ed. Eikon, București, 2017) își exprimă încă din *Introducere* convingerea că, "epoca lui Aristotel e pe sfârșite și că noua formă culturală care se arată la orizont va fi de factură neoplatonică". Sunt în carte mai multe eseuri dedicate autorului *Eneadelor* – din care a și tradus – ideile acestuia fiind readuse în actualitate prin punerea lor în relație cu cele ale unor importanți autori contemporani: Heidegeer, Derrida, Eco s.a. Perspectiva generală a receptării filosofiei lui Plotin este semiotică, dar cu deschideri spre metafizică, religie, etică, estetică, educație, politică. Aceste domenii acoperă chiar diversitatea eseurilor a căror unitate este dată, în opinia mea, de întrebareaa ce prelungește convingerea citată anterior: ce schimbare poate aduce noua reorientare a gândirii? Fiecare eseu încearcă să ofere un răspuns sau o nouă perspectivă asupra problemei. În toate, centrală este tema crizei în care se află disciplinele umaniste în lumea academică, dar și în viața cetății în general. Filosofia se resimte cel mai greu în vremurile „sărace" actuale, de aceea mai întâi ea ar trebui să iasă din scolasticismul în care a fost îngropată pentru a regăsi prospețimea grecească, redevenind "arta secretă a zidirii interioare împărtășită numai de cei care au vocația unei astfel de aventuri". Accentul se mută dinspre exterioritatea conceperii filosofiei ca o disciplină obiectivă, după modelul științelor, către înțelegerea ei ca o căutare interioară ce se revarsă în transcendență și/sau în frumusețea lăuntrică, singura ce poate întemeia neconstrângător un ideal moral. Abia în felul acesta poate fi depășit materialismul omniprezent, responsabil de toate tarele omului zilelor noastre. Noul mod de a vedea lumea ar genera o renaștere în toate planurile prin: afirmarea primatului moralei asupra politicului, a credinței asupra acțiunii oarbe și înlocuirea culturii spectacol cu una paideică, a cultivării sufletului întru asemănarea cu divinul.

Se vede imediat că Dan Tomuleț este profesor, dar nu pentru că ar avea un stil didacticist, dimpotrivă, ci datorită clarității expunerii, în care distincțiile conceptuale relevante, argumentația bine condusă, însoțită de exemple intuitive, expunerea sintetică a unor teorii filosofice dificile constituie liniile de forță. Și din aceste motive eseurile sale pot fi citite cu folos și de cei mai avansați într-ale filosofiei și de cei care vor să se inițieze în ceea ce el numește "filosofia vocațională". Despre ce ar fi aceasta tratează un comentariu strălucit la celebrul mit al peșterii din dialogul platonician *Republica*. Aici, în aceste *Meditații la gura peșterii*, Dan Tomuleț ne reamintește că "natura misterică sau chiar apofatică a adevărului filosofic" nu se relevează decât printr-o convertire, o "răsucire" a întregii ființe, cum spune Platon, spre sursa oricărei cunoașteri (la Platon aceasta este Ideea Binelui).

Pentru mentalitatea mercantilă dominantă astăzi nu numai pe piața mărfurilor, ci și pe cea a ideilor, consierațiile lui Dan Tomuleț sunt și trebuie să rămână inutile. Dincolo de ea, căci cred că va exista întotdeauna pentru omul real un dincolo de bani, ele pot întări și ghida pe toți cei care n-au renunțat la idealul înțelepciunii. Termenul, deși respins cu repulsie de mulți intelectuali care-l echivalează cu un moralism călduț, a avut în antichitatea greacă și romană -și ar putea avea din nou într-o paradigmă neoplatonică - înțelesul dobândirii unui echilibru interior prin contemplarea ordinii adevărate a universului. Toate cele pe care le numim valori vor decurge apoi ca niște consecințe ale unei vieți conectate la absolut, iar filosofia ca iubire de înțelepciune ar redeveni dezirabilă regăsindu-și locul și menirea în ansamblul culturii. Știu că totul pare o utopie, dar mai știu și că toți cei care mai cred încă în rostul spiritului pe acest pământ trăiesc de fapt în ea. Meritul lui Dan Tomuleț este tocmai de a fi mărturisit simplu, clar și profund acest adevăr.

Petru Pistol

Diortosiri

Moto: „ ... că nu este nici o gramă/Din a lumii scrieri toate să nu aibe melodramă" (*Levantul*).

Rechizitoriul clasicismului

„Poate chiar încordarea prematură la care sunt siliți copiii pentru a învăța limbile clasice este de vină, dacă mai pe urmă atâția «savanți» sunt slabi la judecată și paralizați la minte " (Arthur Schopenhauer, *Aforisme asupra înțelepciunii în viață*, p.187).

Tu, clasicism bătrânicios, care vii din milenii, care stăpânești știința anilor și a vârstelor de tot felul, tu nu ai putut să prevezi inconvenientul? Te-ai bucurat să-i auzi pe plăpânzii copii buchisind elinește și latinește. Direct de la joacă i-ai luat, le-ai pus sabia și scutul în mână și i-ai aruncat în prima linie. Le-ai răpit știința jocului pe care ei încearcă, acum, „slabi la judecată și paralizați la minte", să o recupereze.

Și câte n-aș avea să-i reproșez – zice copilul septuagenar – , dar mă așteaptă Ulise să-l scot din vrăjile zeiței: vrea să îl piardă diva, aruncându-l în hăul nemuririi tocmai pe cel ce-și caută nemurirea în zi (iar dacă ziua aceea este 16 iunie, 1904, îmi revine și salvarea lui Leopold Bloom). Vin apoi Sirenele, Homer însuși – Sirenă între Sirene. (n. Cântecul pătimaș al Sirenelor nu este altul decât cântecul – id est poezia – lui Homer despre „Isprăvile ce au săvârșit, cu voia cereștilor, aheii și troienii pe șesul larg din Troia", *Odiseea*, 12, 66-67, trad. George Murnu; este cântecul despre războiul troian pustiitor de vieți și destine. Atât îi este de ajuns lui Platon să declare poezia *vinovată*, iar poetului să-i refuze accesul în cetate. Homer, conștientizând rolul nefast al poeziei scormonitoare în zonele tulburi ale sufletului – în loc să le ocolească diplomatic –, poartă acum vinovăția. Dar poezia are și ea dumnezeul ei, răzbunând-o: „ La ocazie, filosoful va ști să-și plece urechea. Va ști să găsească o plăcere rezonabilă și chiar să scoată un profit; va ști să extragă frumusețea pentru a o amesteca în propriile sale scrieri și să devină el însuși o sirenă fermecătoare" – selecție din *Comentariile* lui Eustathius, *apud* Félix Buffiere, *Miturile lui Homer și gândirea greacă*, trad. și prefață de Gh. Ceaușescu, p. 306.)

Septuagenar însă,voi mai fi eu în stare să salvez știința jocului?

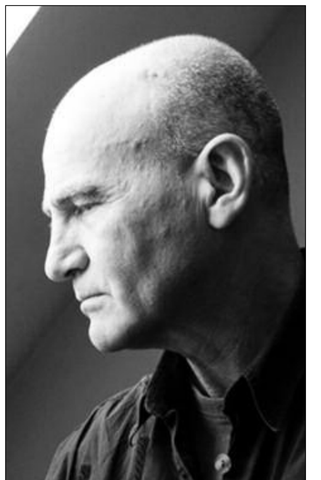
Se vor găsi mulți care să spună - și pe bună dreptate – că nu merita filosoful (Schopenhauer) să fie „implicat" într-un atare proces al clasicismului. *Ba, da!*, este răspunsul. Pentru că Horațiu îl avertizase pe filosof: *Odi profanum vulgus et arceo*, „Urăsc vulgul neștiutor și îl țin departe". Iar *De filosofie*, spuneau cei vechi, *poporul se teme precum copiii de fantome.*

Tu, clasicism bătrânicios, care vii din milenii, care stăpânești știința anilor și a vârstelor de tot felul, tu nu ai putut să prevezi inconvenientu l? Te-ai bucurat să-i auzi pe plăpânzii copii buchisind elinește și latinește.

Alexandru Jurcan

Nelyubov și pustiul iubirii

Iarnă. Copaci căzuți, ninși. Ca niște gravuri premonitorii. Aparatul de filmat se apropie de scoarța arborilor, descoperă rădăcini atrofiate . Ca la Tarkovski. Așa începe filmul recent al lui Andrei Zviagințev, premiat la Cannes anul trecut (*Jury Prize*), nominalizat acum la Oscar – film străin. Ca în filmele sale precedente (*Elena, Exilul, Întoarcerea, Leviatan)* un pesimism generalizat străbate și acest *Nelyubov/Loveless/Fără iubire*.

O familie în prag de divorț : Boris și Jenia. Fiecare și-a găsit altă jumătate erotică. Un egoism feroce, ură și indiferență. Ea îl insultă, într-un verbiaj grosolan, el tace mereu, însă nici unul nu e atent la fiul Alioșa (12 ani), care plânge dincolo de uși, auzindu-i. Pentru ei, copilul e un obstacol în calea fericirii lor viitoare. Pe de o parte, lacul și pădurea, iar mai apoi spațiul urban vast și pustiu. Doar Alioșa e în osmoză cu natura, aruncând pe ramuri o panglică de plastic din șantier.

Filmul are două părți : studiul cuplului și căutarea copilului care a dispărut. Copleșiți de inerția vieții lor moderne, într-o mondializare monstruoasă, cei doi părinți află de dispariția băiatului abia peste 36 de ore. În fața polițistului, ei se insultă reciproc, obligați să se suporte pe parcursul unei anchete anevoioase. Fugă, accident, răpire?

Domină în film o culoare albastră. Da, o lume glacială, cu individualism și cinism. Ce reprezintă copacii morți, dacă nu cumva dezrădăcinare și dezumanizare? O Rusie între modernitate și tradiție. Ca în toate filmele lui Zviaghințev, sufletul rus apare distrus. Unde e Rusia cea glorioasă în ideea de suferință colectivă? Ce simbolizează divorțul? Scenele de sex nu conțin căldură, sunt bizare, mecanice. Oamenii au figuri moderne jalnice, într-o societate în căutare de morală, în spații betonate, cu practica *selfie*, ca o spălare a creierului. Ființele și-au pierdut sufletul și își justifică mereu egoismul (că nici ei n-au primit iubire).

Camera de filmat nu se grăbește, cu distanțare, cruzime și eleganță misterioasă. Iată un *thriller* intens, între hipnoză și intensitate. O regie între naturalism și documentar, un pamflet surprinzător, cu o carnație filmică dozată. Clădirea dezafectată devine un simbol al națiunii ruse, o mărșăluire haotică într-un marasm cvasi-oniric, ca o nouă cădere în infern (scenele de acolo sunt impregnate total, în mod asumat, de *Călăuza* lui Tarkovski). O Rusie deprimantă, cu o singură speranță : solidaritatea în căutarea copilului. De la Antonioni, Bergman, Tarkovski, dar și Haneke (mai ales *Happy-end)*, Andrei Zviagințev a citat regrete și suferințe bulversante, venerând cu originalitate similitudinile.

Suspansul persistă, la fel ca și indiferența : ce face Boris cu noul copil? îl aruncă în pătuțul de plastic, ca pe un obiect deranjant. Oceanul de tristețe nu acceptă vreo schimbare. Trunchiuri căzute, zăpezi insidioase, blocuri cenușii. Filmul e o capodoperă : perfect echilibru între formă și conținut.

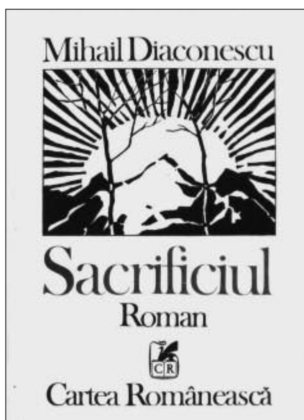
Ion C. ŞTEFAN

UN MARE ROMAN AL UNIRII

*** Mihail Diaconescu, „Sacrificiul", Editura Magic Print, ONEŞTI**

Opera domnului Mihail Diaconescu este mai mult decât o frescă naţionalisto-creştină, fiindcă dumnealui merge pe urma unor fapte autentice, pe care le aflase din neam al neamului său, păşind într-un adevărat roman social din secolul trecut, particularul dând autenticitate şi veridicitate generalului atot-cuprinzător al luptei de eliberare.

Intrând în anul Centenarului Marii Uniri a Transilvaniei cu Ţara, aveam senzaţia că alunec pe un fluviu albastru al iubirii şi devotamentului faţă de neam, altfel strălucitor decât până acum. Numai că această revărsare se făcea parcă invers, din trecut spre prezent, iar bucuria trebuia să devină a noastră – a celor contemporani, fiii mileniului al treilea.

Faptele strămoşilor fuseseră eroice; ele promovaseră, pentru totdeauna, naţiunea noastră în timpul etern şi în familia ţărilor egale în drepturi. Simţeam dorinţa de a le cunoaşte, aşa cum se întâmplaseră dintru început şi iată că acest prilej mi-a fost oferit de talentatul romancier Mihail Diaconescu, dăruindu-mi ediţia a treia a romanului său „Sacrificiul".

În cuvântul introductiv, la această formă, intitulat „Apusul unui imperiu", renumitul sociolog Ilie Bădescu scria: "Romanul lui Mihail Diaconescu „Sacrificiul" este o scriere despre un sfârşit şi o renaştere, sfârşitul imperiului central-european şi renaşterea neamurilor eliberate prin jertfă, din temniţa acelui imperiu. (...) Romanul lui Mihail Diaconescu este, de fapt, o trilogie, scrisă după tiparul fenomenologic al tabloului pe care putem contempla cu uimire, dar şi cu frică, monstruoasa grandoare crepusculară a unui imperiu"(p. 7).

Ştiam că au fost scrise mai multe recenzii, prezentări, cuvinte de preţuire pentru cartea domnului Mihail Diaconescu, la fiecare ediţie în parte; nu avusesem acces decât la câteva dintre ele, din revistele de cultură pe care le frecventam împreună: „Curtea de la Argeş", „Independenţa Română", „Revista Fundaţiilor, „Argeş" şi altele.

Îmi propusesem să reflectez însă altfel – fără a risca repetarea celor deja spusese.

Pe măsură ce înaintam cu lectura, îmi dădeam seama că titlul „Sacrificiul" este simbolic: un sacrificiu transformat în victorie, o luptă în urma căreia ni s-a împlinit dorinţa unirii cu ţara; o abordare morală şi creştinească; actul de la Alba Iulia a fost doar încununarea finală şi recunoaşterea ei.

Şi titlurile celor trei părţi componente (volume aparte) spuneau mai mult decât simpla lor rostire sau scriere."Iluzia", „Tenebrele", „Unirea".

„Iluzia" avea dublu sens: cea a conducătorilor imperiului austro-ungari că vor dăinui şi cea a popoarelor subjugate că se vor elibera, iar finalul acestor frământări sociale îndelungate a fost spre bucuria celor din urmă. Dominantă este aici confruntarea dintre politicienii români Nicolae Bolcaş şi Ciurdariu-Ciordaş cu ministrul maghiar Istvan Tisza şi şeful său de cabinet Domnul Hollősi, încercarea acestora de a-i atrage de partea lor pe membrii Partidului Naţional Român, în fruntea căruia se aflau deputaţii Iuliu Maniu şi Alexandru Vaida-Voevod; alături de care apar ca jurnalişti luptători pentru drepturile românilor: Octavian Goga, Vasile Lucaciu şi profesorul Aurel C. Popovici. În echilibru (sau dezechilibru) dintre austrieci şi maghiari, la un moment dat arhiducele Franz Ferdinand, al Austriei, îi sprijină pe români în dorinţa lor de eliberare, dar sub auspiciul Vienei, variantă care nu era pe placul românilor.

Patrioţii ardeleni, sprijiniţi de biserică şi de ambasadorul nostru la Budapesta, Edgar Mavrocordat, încep deja tratativele cu regele României şi cu guvernul de la Bucureşti, pentru un eventual sprijin, moral sau chiar armat.

Dar iată că neprevăzutul schimbă mersul istoriei: atentatul de la Sarajevo asupra lui Franz Ferdinand al Austriei şi a prinţesei Sofia; declanşarea primului război mondial.

În continuare, conform concepţiei lui Mihail Diaconescu, încep „Tenebrele", adică evenimentele neprevăzute ale unui război, iniţial local, transformat apoi într-o conflagraţie mondială.

Reunind cele trei volume ale romanului într-o singură carte, autorul şi-a dat seama de efortul unui cititor de bună credinţă de a străbate un spaţiu epic atât de întins, de aceea începutul acestui volum se face printr-o oglindire lirică a „Iluziei", din prima parte, introducând un capitol relaxant de dragoste între doi tineri, Laura şi Nicolae, în stăruinţa ei de a-şi găsi o cale proprie de existenţă.

Dar apoi, *tenebrele* războiului se revarsă asupra sufletelor personajului martor Romulus Brad, care solicită cetăţenie românească şi se angajează ca ofiţer-furier, pentru traducerea în româneşte a documentelor din maghiară, la biroul colonelului Traian Moşoiu – şi ziarist la „Universul." E un fel de drum peste Carpaţi, asemănător cu al lui Titu Herdelea, din romanele „Ion" şi „Răscoala", de Liviu Rebreanu – de a-şi restabili identitatea psihologică prin românizare.

Alături de el, participăm la moartea şi funeraliile regelui Carol I şi la înscăunarea lui Ferdinand, la perioada de neutralitate a României, sub conducerea guvernului Ion I. C. Brătianu, dar, de fapt, la pregătirea pentru trecerea Carpaţilor de către oastea noastră şi eliberarea fraţilor români de sub dominaţia austro-ungară.

Aici ne apropiem de paginile lui Camil Petrescu, din romanul "Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război".

E uimitor cum Mihail Diaconescu, ieşind în arena literară în urma acestor mari romancieri, se inspiră din seva lor narativă pentru o nouă întâmpinare. Eliberarea din *tenebrele* istoriei începe să devină faptă, care marchează deja luminile şi umbrele luptei de eliberare propriu zise, iar unirea răspunde, în final, dorinţei noastre de-a fi împreună – la acest centenar al Unirii şi mai departe, în eternitate.

Şi al treilea volum, „Lumina" începe cu o poveste idilică între Romulus Brad, rănit şi internat apoi într-un spital din Moldova, şi Felicia, dar aceasta este doar un fundal de lumină, peste umbele şi jertfele marilor bătălii de la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz, sub comanda generalului Ieremia Grigorescu.

Din nou eroii istoriei devin personaje de roman, aşa cum e cazul sublocotenentului Constantin Titus Stoika – poet talentat, care se împrieteneşte cu Romulus Brad. Dar acum atât istoria, cât şi literatura se interferează într-o sublimă lumină a speranţei.

Într-un final apoteotic şi triumfal, Mihail Diaconescu reaşează personajele transilvănene în decorul lor iniţial, mai întâi prin luptă pentru eliberarea definitivă a Transilvaniei, apoi prin trecerea în civilie a lui Romulus Brad, purtând cu el multele documente de război, pe care le purtase ca furier.

Grea trudă şi îndelungată alunecare a sângelui românesc prin venele sale de ultim urmaş al unor eroi naţionali!

Redevenind martor imaginar al acelor bravi eroi, el pare oglinda retrovizoare cu sufletul înflăcărat de dorul eliberării, ca un personaj activ şi printre noi, cei din prima generaţie a mileniului al treilea.

Un alt merit al romanului constă în aducerea acestui fluviu narativ din vasta imagine a începuturilor spre modernizarea actuală a României.

Mai remarcăm în acest roman frumuseţea peisajelor autentice, originalitatea şi expresivitatea portretelor, adecvarea limbajului la locul şi timpul acţiunii şi la specificul personajelor: „Domnul Arthur Sternthal, îmbrăcat într-un frac roşu, pe care îşi atârnase câteva decoraţii imperiale, îl întâmpină la câţiva paşi de treptele care duceau spre etaj. Osos şi uscat, cu o faţă trasă, pe care zâmbetul îi înţepenise ca o mască, domnul Sternthal era mai înalt cu un cap decât toţi invitaţii săi" (p. 91).

Iată şi un e exemplu de judecată înţeleaptă: "De obicei, erorile grave produc urmări mult mai rele decât se poate bănui la prima vedere" (p.104), Sau: "Foarte bine! Se spune că voinţa, ca sursă a puterii de a decide, e sufletul lumii şi principala calitate a conştiinţei de sine."(p. 249).

În „Epilog", după eliberarea totală a ţinuturilor româneşti, Romulus Brad trece din nou la preocupările sale de jurnalist şi poet.

Iată şi mărturia finală a domnului Mihail Diaconescu, spunându-ne cum l-a cunoscut pe Romulus Brad şi cum şi-a afla sursa de inspiraţie pentru această adevărată epopee naţională, în dosarele numeroase ale războiului, rămase, după încheierea păcii, la prietenul şi ruda sa: "În lectura mereu reluată, cu emoţie şi sfială, a documentelor adunate în cele două dosare şi în discuţiile cu domnul Romulus Brad, se află punctul de plecare al acestui roman. El este, înainte de toate, o mărturie despre nişte oameni şi despre destinul lor tragic. Dar mai ales despre puterea memoriei care ne marchează definitiv şi profund pe noi toţi." (p. 758).

Opera domnului Mihail Diaconescu este mai mult decât o frescă naţionalisto-creştină, fiindcă dumnealui merge pe urma unor fapte autentice, pe care le aflase din neam al neamului său, păşind într-un adevărat roman social din secolul trecut, particularul dând autenticitate şi veridicitate generalului atotcuprinzător al luptei de eliberare. Cea mai importantă mi se pare acea cale autentică, pe care Mihail Diaconescu a desprins-o din cei o sută de ani de la Marea Unire, care-i asigură operei sale un loc unic în literatura română. El se înscrie pe linia marilor romancieri români istorici: Mihail Sadoveanu şi Dumitru Almaş. Dar, dacă la Mihail Sadoveanu am citit cărţi direct inspirate din cronicari, încărcate de fantezia autorului, iar la Dumitru Almaş, citim romane cavalereşti, promovând eroismul general valabil şi de factură europeană, Mihail Diaconescu se prezintă ca un prozator istoric din următoarea jumătate a secolului trecut, iar cărţile sale sunt elaborate în urma unei temeinice documentări printre oamenii autentici ai Transilvaniei, rudele sale – dintre care unii au fost eroi sau martori faptelor înfăţişate artistic de urmaşul lor – scriitorul conferind întregii sale opere un aer de autenticitate, în locul elementelor imaginate, aşezând cu responsabilitate faptele directe.

Odată cu „Sacrificiul", în ediţia a treia, am mai primit de la prietenul meu următoarele cărţi: "Icoane din trecut şi de azi. Portrete, evocări, mărturii" şi "Serile la Vultureşti. Nuvele şi amintiri sentimentale", alături de altele din anii anteriori – care îmi vor încânta privirile următoarelor lecturi. Toate, în final, sunt datate şi consemnat locul elaborării lor: Vultureşti, Oradea.

Iată, mi-am zis, un Vultur Creator, care se înalţă alături de strămoşii săi, Vulturii Luptători pentru Marea Unire!

Viorel Nica

Fabulosul elogiu al „deschizătorilor de drumuri”

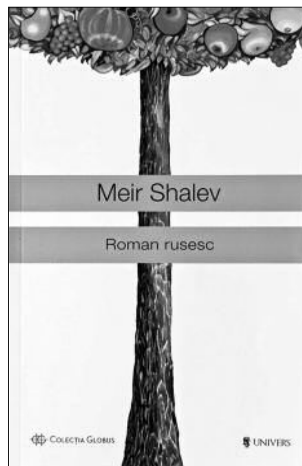
Publicat în 1988 în original, tradus în limba română cu scrupulozitate și acuratețe de Gheorghe Miletineanu, tipărit de Editura Univers în 2015, textul intitulat *Roman rusesc,* al cărui autor este inventivul, debordantul, subtilul scriitor israelit Meir Shalev este o splendidă ficțiune aurorală, în al cărei vast câmp narativ elogiul adus întemeietorilor se împletește strâns cu observația sagace, fantezia jucăușă se intersectează lejer cu omogenul, rafinatul umor menit să detensioneze, la momentul oportun, unele situații deosebit de tensionate, firele narative se împletesc și se despletesc în voie, asigurându-i fabulației o desfășurare când calmă, când contractată, luxurianta descriere peisagistică, impregnată frecvent de un lirism discret, tolerează în vecinătatea-i portretul zglobiu, mai mult sau mai puțin hiperbolizat, spre deliciul acelor cititori dornici să treacă treptat de pe tărâmul realului denivelat pe teritoriul fantasticului mirobolant, să-și compenseze trenant-tracasantul modus vivendi cotidian.

În măsura în care-i delegat de generosul romancier să îndeplinească o credibilă misiune naratorială, tânărul, nu prea deșteptul, dar foarte simțitorul Baruch Shenhar dă curs dorinței de a-și evoca înaintașii într-o tonalitate precumpănitor simpatetică. În bogata galerie umană a celor evocați cu răbdarea și deferența de rigoare un loc de cinste îl ocupă învățătorul Pines, descins în Vale printre primii, plin de ambiții educative, îndeajuns de pregătit să-i ofere comunității în care alesese să ființeze o vie pildă de verticalitate admirabilă. Din cale afară de exigent fiind, activul educator „nu îngăduia nimănui, și, desigur nu sie însuși, să se culce pe laurii rezultatelor și ai realizărilor”. Amintindu-și cu bucurie de el, numitul narator recunoaște că numai de la venerabilul său dascăl învățaste „științele naturii și cărțile sfinte”, scoate în relief faptul că „lui Pines îi plăcea să compare educația cu agricultura”. Ca bun prieten al bunicului său, învățătorul i se păruse o ființă protectoare, mai mult decât delicată, dezgustată de „creaturile care vatămă și amenință, demnă de a fi așezată în rândul fondatorilor exemplari, al minunaților „deschizători de drumuri” abia veniți din Rusia bulversată de bolșevici. Cultivat în spirit iluminist, educatorul Pines nu le dăduse crezare superstițiilor, fabulațiilor împărtășite de consătenii ignoranți, se străduise „să deosebească esențialul de ceea ce e lipsit de orice însemnătate”, să-și joace cu brio însemnatul rol de Aufklarer tenace, hotărât să îndrepte lumea spre lumina rațiunii pure și nevătămate câtuși de puțin. În pofida oricărei seducții iraționale, „creierul lui organizat pe sertare crea o ordine a preferințelor”, orienta pe oricine într-o direcție ascendentă, ilumina orice porțiune de existență, scoțând-o de sub tirania tenebrelor monstruoase. O altă persoană (ridicată, evident, la rangul unui personaj de pomină) care-i reține atenția celui ce narează cu voluptate, măcar că într-o dezordine nu totdeauna scuzabilă, este aceea a bunicului (dinspre tată) Iaakov Mirkin, o făptură complexă, mitopoetică, rustică, elementară, drăgăstoasă, întemeietoare, aptă să vorbească „pe un ton cumpănit”, să se remarce ca viticultor, înzestrată cu „un simț deosebit pentru cultivarea pomilor, gata să se răzbune constructiv pe cei care îi puneau bețe în roate, devotată familiei, dar și comunității sale, nedispusă să facă nici măcar o singură concesie imposturii, leneviei, demagogiei, desfrâului, anarhiei etc. Percepută în aceeași manieră realist-magică de către naratorul emotiv, bunica Feige se distingea prin vrednicia și prin dragostea pentru curățenie, dar și pentru gingașul ei soț ori pentru cei trei copii ai săi, crescuți cu multă grijă, învățați să-și respecte semenii, să cultive credința, să se bucure de viață, să muncească într-un chip cinstit, își dădea silința să fie o soție înțelegătoare, o mamă grijulie, o prezență tonifiantă în minilumea din care făcea parte. Dotată „cu o piele minunată, un râs puternic și o fire nemaipomenită”, fiica ei, Ester (mama lui Baruch cel ataman) avea să devină o femeie cu obraz subțire, „o golancă sentimentală”, chit că urma să moară de tânără, în toiul unui accident oribil.

Deși îi „amuza pe oamenii din sat cu stângăciile lui neputincioase”, viitorul său soț (de origine germană), Beniamin (tatăl naratorului) „le trezea prețuirea prin hărnicia și precizia lui”, asculta muzică fină, era înzestrat cu „talente tehnice”, vorbea ebraica „stâlcit”, se vădea în orice împrejurare modest, reținut, disciplinat, avea să moară alături de soția sa, în același accident nefast. Nerăbdător să părăsească satul din Vale, să pornească în lumea largă, unchiul Efraim s-a înrolat, fără știrea părinților, în armată, s-a remarcat, de partea englezilor, în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, a fost grav rănit în Tunis, s-a întors în sat „ca o rodie strivită”, estropiat, dedicându-se creșterii unui vițel uriaș, murind mai apoi în plină tinerețe spre disperarea alor săi. Mult mai cuminte și mai neaventuros fiind, celălalt unchi, Avraham rămăsese acasă, îngrijise gospodăria, s-a căsătorit cu Rivka cea arțăgoasă, pururea nemulțumită, ce, peste două decenii și ceva de la căsătorie, avea să-l despartă de locul natal spre a-l transplanta hăt-departe, într-un colț de lume sud americană, ce făgăduia o propășire lesnicioasă și rapidă. Mult de tot dedicat stupilor săi, vecinul Margulis, apicultorul iscusit o iubea mai degrabă pe exuberanta Tonia decât pe nevastă-sa cea acrită, incapabilă să-i procure sentimentul existenței împlinite. În calitate de muzicant al tinerei comunității din Vale, Tsirkin Mandolină încerca să le aline consătenilor suferințele, decepțiile, traumele, comportându-se de mult mai multe ori ca greierele decât ca furnica din celebra fabulă a lui La Fontaine (pe care învățătorul Pines le-o interpretează elevilor dintr-o perspectivă răsturnată, luând apărarea greierului nevinovat). Legumicultor pasionat, Levin se ocupa cu îngrijirea grădinii sale nemaipomenite, cerându-i soției lui, Rachel să-l ajute, pe cât îi stătea în putință, ori de câte ori nu mai prididea cu lucrul pe afară. Ca unul care „cosea și repara harnașamente, frâie, hamuri și șei”, Tanhum Peker „era unul dintre oamenii cei mai ocupați în primii ani ai satului” de curând întemeiat într-un ținut prin care hiena obișnuia să dea câte o raită din când în când. Întrucât era încredințat, ca și Pines, că „lumea cealaltă” e o născocire vicleană, o înșelătorie pusă la cale de „preoți și de rabini care au dat greș și nu și-au ținut făgăduielile pe lumea asta”, Lieberson trăia intens hic et nunc, culegând cu înverșunare clipa năvalnică, pariind într-o mult mai mare măsură pe imanența din mână decât pe transcendența de pe gard și de aiurea. Războinic împătimit, vânător asiduu, Râlov iubea scandalul, zgândăra conflictul în loc să-l aplaneze, simțea nevoia să se ia la harță cu ceilalți, mai ales după ce nevastă-sa, Tonia, îi pusese coarne, declarându-l nebun, își făcuse o ascunzătoare ingenioasă, în care ascundea o puzderie de arme. În credința-i nemărginită față de celălalt, Buskila îl credea pe Pines sfânt, un soi de genius loci, îl hrănea pe gratis atunci când îmbătrânise și se ramolise simțitor. Măcar că nu mai era de mult timp „sănătoasă și puternică”, Shulamit îl iubise și-l îngrijise pe văduvul Mirkin cu un devotament sporit, făcându-i bătrânețea mai ușoară, având grijă să nu-i lipsească nimic din ce îi era necesar, însoțindu-l la azil, acceptând să fie etichetată drastic de către cei ce nu o înghițeau și care nu ezitau s-o trateze ca pe o venetică insolentă. După ce a fost prins în pat cu soția noului învățător, chipeșul Uri, unul din verii lui Baruch și Don Juan-ul satului, a încasat o bătaie zdravănă și a fost alungat din comunitatea cvasipuritană, ce nu-i îngăduia nimănui să-și facă de cap, s-o apuce pe calea hybris-ului rușinos, să se manifeste într-un mod scandalos, disproporționat. Celălalt văr al naratorului, Iosi, „a rămas în armată, gândește scurt și vorbește scurt”, nemaivoind să aibă de-a face cu civilia dezordonată, în care vorbăria era la ea acasă, indisciplina era îmbrățișată de mulți indivizi anarhici, lipsiți de simțul măsurii și al responsabilității, incapabili să înțeleagă frumusețea lucrului bine făcut și a unei îndatoriri sârguincios asumate. Adoptând „acel ton de intimitate enervantă”, doctorul Munk își cam neglija nevasta, insista să se facă agreat de localnicii ce nu prea aveau încredere în înșii ce nu erau din partea locului, liniștindu-i imediat ce era cazul să fie liniștiți. Funcționar disciplinat, Iaakobi, secretarul satului, nu șovăia să servească statul fără a-i sfida pe consătenii săi, dovedindu-se înțelegător cu fiecare, mândrindu-se că-i „posesorul unui trecut militar bogat”. Mărginindu-se la ceea ce i se întâmpla lui unuia în prezent și în trecutul recent, Meshulam „ignora cu desăvârșire fâlfâitul aripilor timpului și cerceta zborul vremii numai începând din ziua în care străbunii întemeitori se așezaseră pe pământul Văii”, socotind că „tot ce precedase satul” nu putea fi decât „un șir lung de numere negative”. În semn de prețuire și de recunoaștere a valorii predecesorilor săi, Baruch Shenhar a construit și a îngrijit „Cimitirul deschizătorilor de drumuri”, transformându-l într-un monument vibrant, lucrând ba pe bani, ba fără bani, pentru cei ce-i fuseseră atât de dragi (și pe care îi evocă în prezenta carte epico-omagială), evitând să dea curs mercantilei invitații „de a investi câștiguri cu schepsis”, îndeplinindu-și conștiincios datoria fiului „care duce mai departe ceea ce au început părinții, bucurându-se de „tihna deplină” ce „domnea aci”, purtând cu el extraordinarul „butoi cu povești” pe care le-a strâns, de-a lungul celor 38 de ani petrecuți în Valea fără seamăn.

Neezitând să transfigureze anecdota, să-i confere banalului o aură magică, să ridice realitatea ordinară pe culmile ficționalității savuroase și, nu în ultimul rând, să sublimeze o sumedenie de informații, de detalii, de percepții aflate sub incidența activității într-o mult mai mare măsură facil-bârfitoare decât profund-dumiritoare, shalevianul Roman rusi ne oferă excelenta ocazie de a pătrunde și, totodată, de a explora un tărâm ficțional fascinant, de o consistență apreciabilă, intens populat cu o mulțime de personaje variate, complexe, bogate în trăsături umane de excepție, de multe ori atipice, permanent înclinat să-și scoată în relief formidabilul „elan vital”.

...*Roman rusesc*, al cărui autor este inventivul, debordantul, subtilul scriitor israelit Meir Shalev este o splendidă ficțiune aurorală, în al cărei vast câmp narativ elogiul adus întemeietorilor se împletește strâns cu observația sagace, fantezia jucăușă se intersectează lejer cu omogenul, rafinatul umor menit să detensioneze, la momentul oportun, unele situații deosebit de tensionate, firele narative se împletesc și se despletesc în voie...

Echivalențe

Nichita Stănescu

(n. 31 martie 1933 – d. 13 decembrie 1983)

Cântec

Amintiri nu are decât clipa de-acum.
Ce-a fost într-adevăr nu se știe.
Morții își schimbă tot timpul între ei
numele , numerele, unu, doi, trei...
Există numai ceea ce va fi,
numai întâmplările neîntâmplate,
există numai trupul meu înlemnit,
ultimul, de bătrân, de piatră.
Tristețea mea aude nenăscuții câini
pe nenăscuții oameni cum îi latră.
O, numai ei vor fi într-adevăr!
Noi, locuitorii acestei secunde
suntem un vis de noapte, zvelt,
cu-o mie de picioare alergând oriunde.

A Song

By NICHITA STĂNESCU

Translated by PROCOPIE CLONȚEA

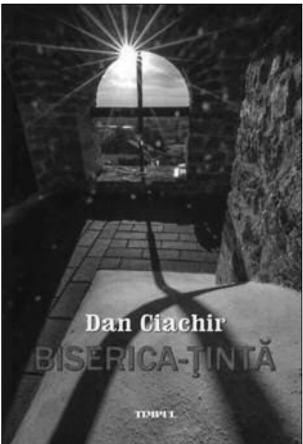
Only this moment has memories.
What has really happened cannot be known.
The dead keep changing with one another
names, numbers, one, two, three ...
There is only what will be,
only happenings which did not happen,
there is only my stock - still,
stony, old body, the last.
My sorrow hears the still unborn dogs
barking at the still unborn humans.
Oh, only they will really be!
We, the inhabitants of this moment rare
are a night dream, slender,
with a thousand legs running anywhere.

cronici

Ştefan Ion Ghilimescu

...Dan Ciachir n-ar trebui privit numai ca un publicist ortodox; graţie faptului că e o imposibilitate să disocizi la o adică spiritualul de estetic, domnia sa, într-adevăr, se manifestă implicit nu mai puţin ca un scriitor creştin ortodox.

CRONICA LITERARĂ

O formă a iubirii de viaţă

Într-o intervenţie publicată spre sfârşitul deceniului trecut într-un ziar de mare tiraj, lăudând apariţia în viaţa publică românească a unui "teolog «nespecialist» din speţa unui Alexei Homiakov, Nae Ionescu şi Mircea Vulcănescu": un nevoitor pravoslavnic cum România se pare că nu a mai avut de mult, cel mai distins şi mai rasat apărător al *predaniei* creştin-ortodoxe de la noi, intelectual ireversibil îndrăgostit de strălucirea frumosului spiritualizat – l-am numit pe neobositul mărturisitor al Ortodoxiei, Dan Ciachir -, considera că, asemeni iubirii, credinţa se trăieşte... "Pentru că învăţătura ei este revelată de Dumnezeu şi formulată sub cea mai înaltă egidă spirituală - a Duhului Sfânt – de către Sfinţii Părinţi în Soboarele Ecumenice. Nu prea ai ce să discuţi asupra dogmei, a «adevărului revelat». Tot ce poţi face, se pronunţa cât se poate de tranşant Dan Ciachir în luarea de poziţie amintită (recent antologată şi în volumul *Biserica –Ţintă*, Ed. Timpul, 2017, pp. 161-162), este să te lupţi pentru ca el să fie păstrat intact când apare tentativa de corupere sau de ispitire. N-ai ce discuta cu ereticii şi cu atât mai puţin despre mistificări generale gen «Codul lui Da Vinci» ori «Evanghelia lui Iuda». Aici nu încape opoziţia vechi/ nou în felul disputei dintre clasici şi romantici." De pe poziţia acelui tip de intelectual (veritabil), profund convins, aşadar, că adevărata credinţă ţine de normalitatea omului care acceptă necondiţionat Dogmale ca Adevăr revelat, Dan Ciachir face în *Biserica-Ţintă* o apologetică la zi a Logosului întrupat în Persoana lui Iisus Hristos. După *Ioan* (14, 6), după cum stă scris în cuvântul Evangheliei, Hristos şi numai El este *Calea, Adevărul şi Viaţa*. Drumul, adică, spre îmbunătăţire spirituală şi aflarea sensului fundamental al existenţei. Perfect conştient, pe de altă parte, de faptul că moravurile şi năravurile omului de astăzi (*hedonist, libertar, desacralizant şi adesea ateu până la blasfemie*) se mai pot, doar cu mare greutate, la prima vedere, retorsa ideologic şi deveni compatibile cu un asemenea crez, în spiritul milostiv şi îndelung răbdător al credinţei ortodoxe, Dan Ciachir arată în *Adversităţi binefăcătoare* (pp. 65-67) că totuşi "potrivnicia" acestui om nu poate fi comparată cu "veacurile de catacombă şi cu persecuţiile lor sângerose" şi că el, în ciuda atâtor greşeli, ar mai putea fi încă îmbisericit. Lumea veche nu i-a primit cu braţele deschise nici pe primii convertiţi, nici pe Apostoli. Regimul comunist, mai scrie domnia sa, a omorât şi la noi preoţi, a decimat monahismul, a întemniţat duhovnici, dar a sfârşit prin a fi înfrânt. "Adversitatea poate încovoia, poate nărui, dar poate, totodată, să înviorează", iată o concluzie care se poate reţine ca un adagiu. Plecând de la o atare încheiere, deloc defetistă, *Biserica-Ţintă* este o carte de apologetică ortodoxă şi un luminos îndreptar teologic tot pe atât cât este şi o foarte necesară carte de învăţătură a Dogmei creştine, nu atât, neapărat, pentru tinerii de astăzi ce pot găsi valoroase îndrumări pentru a urma Calea, prin frecventarea cursurilor de religie din şcoală, cât mai ales pentru omul trecut de 40-45 de ani (în 2018), care nu a avut această posibilitate sub comunişti. Fără urme de emfază doctorală, alunecări bariolate, note intolerante ori un limbaj de prea strictă încercuire doctrinară, cartea domnului Dan Ciachir despre statutul şi rolul bisericii strămoşeşti privind salvarea bietelor noastre suflete este o culegere de tablete pe tema celor mai simple şi mai încitative preobleme ale spiritului omului contemporan. Spicuiesc din sumar: *Ce este un preot*; *O inepţie - trecerea în nefiinţă*; *Autoritatea duhului*; *Raporturile noastre cu musulmanii*; *Libertate, ateism, blasfemie*; *Procesul comunismului, procesul Occidentului*; *Ce este spovedania*; *Mormântul lui Iisus rămâne Mormântul Învierii*; *Intelectualii şi «oligarhii»*; *Puternica Biserică Ortodoxă*; *Animalele, componentă a Creaţiei*; *Ghimpele Nae Ionescu*; *Instituţia Credinţei* etc. De o frumoasă limpezime a cugetului şi limbii, asemeni tuturor celorlalte, scurta însemnare despre *Teologia cărţii de rugăciuni* ne aminteşte, aşezând parcă o mână prietenos-ocrotitoare pe umărul nostru lipsit de sprijin în atâtea împrejurări, că o asemenea carte este o completare a celuilalt abecedar al mărturisirii de credinţă care se numeşte *catehismul ortodox*. Dintr-o carte de rugăciuni, notează acest avizat cunoscător şi vajnic apărător al tipicului ortodoxiei strămoşeşti, afli cum trebuie să te pregăteşti pentru spovedanie şi, apoi, pentru Sfânta Împărtăşanie (dacă îţi este dat să o primeşti). O clasificare a păcatelor şi a greşelilor temeinic întocmită se găseşte tot într-o carte de rugăciuni, ca şi definirea închinăciunii, respective a metaniei... (...) Cartea de rugăciuni, ca şi Catehismul, constituie trepte de cultură creştină, totodată: există între textele sale o rugăciune prin care îi cerem lui Dumnezeu să ne deschidă ochii minţii atunci când citim Sfânta Scriptură, care nu este o tipăritură ca oricare alta... (...) Cartea de rugăciuni conţine toată pravila creştinului, include recomandări tipiconale, dar şi aspecte legate de cuviinţă, de evlavie, de comportamentul în biserică şi de participarea la slujbe. (...) O carte de rugăciuni conţine atât începutul, cât şi esenţa învăţăturii, creştine, autentice şi lucrătoare".

Alături de *Cronica ortodoxă*, Ed. Timpul, 1994 (care reuneşte o bună parte din intervenţiile lui Dan Ciachir pe această temă, publicate între 1990-1994 şi 1995-2002 în revista *Cuvântul*), *Biserica-Ţintă*, Ed. Timpul 2017 (o antologie de aceeaşi factură, alcătuită din cronicile publicate de domnia sa în cotidianul *Ziua*, între 2005-2008), constituie, fără nici o îndoială, un corpus teologal de o remarcabilă ţinută dogmatică, totodată, o impecabilă operă de apostolat, ceea ce-i conferă la ora de faţă acestui intelectual îmbisericit (sau "teolog nespecialist", după Nae Ionescu) cel mai înalt statut de expert, îndrumător şi apărător al tradiţiei noastre creştin-ortodoxe, serios ameninţată în anii din urmă de pericolul dezduhovnicirii...

După cum îi mărturisea într-o carte de convorbiri lui Leonid Dragomir prin 2010-2011, Dan Ciachir n-ar trebui privit numai ca un publicist ortodox; graţie faptului că e o imposibilitate să disocizi la o adică spiritualul de estetic, domnia sa, într-adevăr, se manifestă implicit nu mai puţin ca un scriitor creştin ortodox. Mai mult, după cum o spune deschis totdeauna când are prilejul, cu cât anii se scurg, cu atât Lumea (*frumuseţea lumii create*, după o expresie a lui Siluan Athonitul) i se pare mai demnă de admirat. Din câte am putut desluşi şi înţelege din cărţile de literatură ale lui Dan Ciachir pe care le-am citit şi despre care (uneori) am scris (*Când moare o epocă, Bucuria de a fi răsăritean, Drumul cel mai scurt spre tine însuţi, Gânduri despre Nae Ionescu* ş.a.), pentru domnia sa a fi scriitor ortodox înseamnă a folosi cu naturaleţe limbajul simbolic al acestui popor, care este unul în primul rând sugestiv. Referitor la acest aspect, ar fi de discutat poate despre comunitatea de destin cu naţia sa de care aminteşte undeva scriitorul ortodox, însă în această chestiune Dan Ciachir trimite la noţiunea de "persoană", care presupune şi deschide,altminteri, o altă examinare...

Fără a fi el însuşi un stilist (în sensul de creator de modă care aruncă la un moment dat în aer tot ceea ce înseamnă învăţătura meşteşugului îndelung deprins: "tăietura" după tipare, croiul proporţiei de aur a bunului gust, linia muzicală fină etc., etc.), autorul nostru (vezi florilegiul *O formă a iubirii de viaţă*, pe care îl semnează la Ed. Timpul, în 2017) e de părere că scriitorul trebuie să fie în grad înalt interesat de stil. De aici, în bună măsură, probabil, căci întâmplarea şi destinul îşi au şi ele rolul lor în toată afacerea, cultivarea unor relaţii şi preocuparea constantă pentru viaţa şi opera unor "stilşti" ai condeiului, precum Mateiu Caragiale, Alexandru Paleologu, Valeriu Anania, Pavel Chihaia, Alexandru George, Lidia Stăniloaie, Dinu Ianculescu, Radu G. Ţeposu. Evocând în manieră eseistică, *à la Proust*, pe alocuri, câteva întâlniri cu autorul *Politeţei ca armă*, Dan Ciachir nu se poate înfrâna să nu povestească onor cititorului "una dintre cele mai frumoase amintiri ale mele/sale" şi care îl are în centru, desigur, pe primul ambasador român în Franţa după revoluţia română din '89. Dincolo de bucuria resimţită, graţie privilegiului de a-l însoţi, împreună cu Valeriu Anania, pe "conu Alecu" la agapa oragnizată după încheierea întâlnirii internaţionale *Oameni şi religii* (1998), ce pregătea neîndoios vizita Papei în România - decupez din text un grupaj de patru secvenţe "ortodoxiste" -, "pe 15 octombrie 2000, Alexandru Paleologu m-a poftit să vin la hirotonia întru arhiereu a unui tânăr arhimandrit, Părintele Ambrozie, în vârstă de 31 de ani, care fusese până atunci stareţ la Schitul Darvari, devenit ulterior episcopul Giurgiului. Aşa că am mers împreună la Biserica Sfântul Spiridon Nou de pe Calea Şerban Vodă la începutul liturghiei care precede hirotonia. Am văzut atunci că doamna Paleologu era obişnuită cu rânduielile slujbei: a îngenunchiat la cele patru momente consacrate; ceea ce a făcut şi soţul ei în timpul Prefacerii. [...]/ Paleologu regreta că romano-catolicii au renunţat la Liturghie în limba latină, ca urmare a hotărârilor Conciliului Vatican II, iar într-un eseu scris în franceză, intitulat *L'Occident est à l'Est*, făcea memorabila observaţie, confirmată cu asupra de măsură în ultimi ani, că adevăratele valori şi rafinamente apusene mai subzistă astăzi doar în Răsăritul Europei, în ţări precum România sau Polonia... [...]/ Atunci când Alexandru Paleologu căuta un duhovnic, am fost pus într-o mare dilemă, întrucât cunoşteam mai mult stareţi şi ierarhi decât preoţi de mir, aşa încât i-am cerut sfatul Părintelui Anania. El s-a gândit la Părintele profesor Dumitru Pintea, parohul Bisericii Mavrogheni, liturg şi teolog remarcabil; alegere care l-a satisfăcut pe deplin pe noul său fiu duhovnicesc. Spre mulţumirea scriitorului, cei doi au stat de vorbă nu numai în Scaunul mărturisirii. [...]/ În ziua de 5 septembrie 2005, Alexandru Paleologu a fost prohodit la Biserica Mavrogheni, unde trupul său fusese adus cu două zile înainte. Îmi amintesc că am citit şi eu câţiva psalmi în timpul priveghiului. Protia slujbei de înmormântare a avut-o Arhiepiscopul Bartolomeu, venit anume de la Cluj pentru asta. După Liturghia în timpul căreia a fost hirotonisit un preot, a început prohodirea, cu un cor de studenţi teologi şi cu arhidiaconul catedralei din Cluj în strană. Predica a fost pe măură şi nu uit cuvintele cu greutate maximă ale Arhiepiscopului: «Acolo unde e dragoste nu există despărţire.» Citatul prea lung, poate, însă suficient de sugestiv, după părerea mea, e de natură să probeze două dintre cele trei principii asumate organic de la câţiva înaintaşi iluştri, de care Ciachir, ca scriitor pur şi simplu, ţine todeauna seama când evocă fapte şi figuri din trecut. "Primul, ne aminteşte domnia sa în chiar secvenţa care împrumută titlul cărţii de faţă, îi aparţine lui Gogol, care a spus: «Trebuie să redau viaţa, nu să raţionez despre ea». Al doilea provine de la Iorga: «Un fapt este istoric atunci când niciuna dintre rădăcinile sale nu mai atinge prezentul». Într-adevăr, din momentul când începe să ne zugrăvească în cuvinte bine cumpănite efigia lui Pavel Chihaia, de pildă ("septuagenar distins, înalt, suplu, cu un profil - obrazul smead, tâmpla bine tunsă – de fină şi puternică

personalitate"), scriitor ajuns astăzi aproape de împlinirea venerabilei vârste de 96 de ani, cititorul reuşeşte să înţeleagă şi să se împărtăşească "direct" din duhul scriitorului exilat în 1978, fie prin superbele trimiteri la paginile de proză din *Blocada* (1947), sau *Hotarul de nisip* (2007), pe care simte expres nevoia să le recitească, fie prin survolarea jurnalului său publicat la Institutul European (2007), document al "abnegaţiei şi al rectitudii" unui spirit profund anticonformist şi indoctrinal. Ca sa nu mai vorbesc de finul decupaj şi stategia rafinată a punerii în pagină a liniilor caracterologice definitorii ale personajului (o adevărată artă a firescului unei mărturii de iubire); de calda apreciere pe care politeţea organică a marelui scriitor o smulge admirativ mai tânărului, dar tot atât de sensibilului confrate... Legat de regretatul Radu G. Ţeposu (pe care l-am cunoscut şi noi destul de bine) prin *Rubrica din «Cuvântul»*, lui Dan Ciachir autorul *Istoriei tragice & groteşti a întunecatului deceniu nouă* îi impune nu numai graţie "trăsăturii de domn" sau poziţiei cu totul străine faţă de putere care se degaja din întreaga-i fire, dar şi faptului că, "tată de familie cu trei copii, gospodar autentic", acesta "avea duhovnic, se spovedea şi se împărtăşea, simţindu-se bine la mânăstiri, îndeosebi la Bistriţa şi Căldăruşani unde mergeam împreună". Mărturia domnului Ciachir despre religiozitatea lui Radu G. Ţesposu (un teoretician al "generaţiei literare - «Optzeciştii» – cu înclinaţii spre boemă") impune şi astăzi, la aproape două decenii de la moartea criticului, prin noutatea unui amănunt care cu greu ar fi putut fi bănuit, un fapt în orice caz ce ar trebui analizat cu atenţie în contextul *frigului interior* şi retragerii *de-a-ndăratela* de care autorul pomenea sibilinic în cuvântul însoţitor de pe coperta a IV-a a opusului (predat Editurii Eminescu în 1985 şi apărut, în sfârşit, în 1993!).

Pentru scriitorul creştin de rit răsăritean care este Dan Ciachir superbitatea textelor ce alcătuiesc florilegiul din *O formă a iubirii de viaţă* izvorăşte din plăcerea (sau *intensa trăire*) cu care acest intelectual gustă *frumuseţea văzută* a lumii. Cu o grifă mai curând de istoriograf decât de memorialist pur şi simplu, printr-o solidă şi personală concepţie *a viitorului trecutului*, la care aş putea adăuga favoarea unor temeinice şi atent alese lecturi, scrisul lui Dan Ciachir (cu totul diferit de al lui Cioran!) este un generos exerciţiu de admiraţie a lumii văzute; *o formă a iubirii de viaţă*, cum defineşte *evocarea trecutului* o scriitoare atât de strălucită ca Marguerite Yourcenar. Citind cu firesc interes *Birtul pe roate şi birtul pe apă*, piesa cu care se deschide generos cartea mai sus numită a lui Ciachir, am înţeles nu numai dezideratul valorificării existenţei pe care domnia sa nu se sfieşte să-l afirme în permanenţă ca un credo de viaţă, dar şi particularităţile de gust ale unui răsăritean, care apreciază nu numai istoria, pitorescul locurilor şi oamenii, dar şi, ca veritabil g*ourmet*, deopotrivă, *haute cuisine* şi *cuisine de terroir*, desigur, când e cazul, nu mai puţin vinurile de clasă, icrele de calitate, peştele... Istoria pitorească a vagonului restaurant ("birtul pe roate", după un sinonim găsit de Radu Albala) şi a birtului de pe vapoarele de transport pasageri din zona Dunării de Jos, dincolo de reînvierea unei "atmosfere" şi "poetici", ca să zic aşa, a unui timp revolut, reîncorporate fericit în edificiul sonor al cuvintelor, a avut şi darul să-mi amintească o poveste, la fel de iscusită, a lui Thomas de Quincey, citită cu mulţi ani în urmă, despre istoria impozantei *Diligenţe* ce lega Londra de cele mai îndepărtate localităţi ale Ragatului Unit. Se pot afla de acolo (cu delicii) orarul, itinerarul, viteza, staţiile şi chiar un cod al acelui mijloc de locomoţie care, odată înlocuit cu "ţevile de fier şi cazanele de abur", a interupt pentru totdeauna circuitul galvanic (*expressis verbis*) dintre natura împărătească a omului şi sensibilitatea electrică a calului (!)... Urmându-l fără să ştie pe Quincey care, deşi îi plăcea să călătorească pe mare şi uscat, în condiţiile de transport pe care le oferea sfârşitul secolului al XVIII-lea şi începutul celui de al XIX-lea, nu se simţea bine, totuşi, decât pe malurile Tamisei, unde, pe deasupra, descoperise plăcerea unică a opiului, în splendida evocare a *Turnul*(ui) *Galata* (pag. 90-94), de notorietate şi preţioasă fiind iubirea fără pereche pe care Dan Ciachir a mărturisit-o pentru vechea şi fascinanta capitală a Bizanţului, domnia sa scrie fără înconjur: "Pe platforma circulară a Turnului Galata mi-am amintit un vers al lui Baudelaire: *Om liber, totdeauna îţi va fi dragă marea* şi am simţit acel duh al Răsăritului întâlnit prima oară, în adolescenţă, în preajma bisericii elene din Constanţa, regăsit adesea şi în Bucureşti. Odată, trecând pe lângă Hanul lui Manuc şi pe lângă biserica Curtea Veche într-o după-amiază de septembrie, lumina, cerul şi vântul m-au făcut să exclam: «Parcă ar fi la Constantinopol». Există, de altfel, şi un roman, ambinetat la Sulina – *Europolis* de Jean Bart -, impregnat de acelaşi duh. ***În** nici un oraş din străinătate, atât cât am călătorit, în afară de Belgrad, nu m-am simţit acasă; doar la Constantinopol* (s.n). Iar în vara lui 2008, aflându-mă la Veneţia pe un *vaporetto* ce străbătea Canal Grande, am simţit o bucurie copleşitoare descoperind asemănarea cu Bosforul, de care mi s-a făcut dor în aceeaşi clipă. Starea aceea nu era efectul nenumăratelor elemente bizantine ale Veneţiei, nu avea resort «cultural», ci era o *trăire*."

Ce aş mai putea agăuga la soclul excelenţei şi originalităţii acestui scriitor care ne face onoarea de a ne fi contemporan? Erudiţia, competenţa lingvistică, şartul povestirii, eleganţa frazei – *c'est une question de savoir-vivre*.

Dan Ciachir, ***Biserica-Ţintă***, Ed, Timpul, 2017
Dan Ciachir, ***O formă a iubirii de viaţă***, Ed. Timpul, 2017

N. Georgescu

Caligrafii nordice

Pentru Ioan Pop Bică, poemul este „ceva" care-l obligă să se descrie interior, să-şi fotografieze stările de vis şi de visare, să fie sincer cu sine până în cutele cele mai fine ale sufletului : „poem ce nu mă laşi / noapte de noapte / pana din pernă trosneşte / ca vreascurile coapte // mă tragi de mână / pleoapa o deschizi / aprinzi şi luna – un opaiţ / şi peste zi mă vinzi / cuvintele mi-au înroşit obrajii / în plină noapte / de cap îţi faci / în fiecare zi ponoasele aud / numărându-ţi albele file // mă laşi să cred în tine / de-ţi povestesc orice / nimic ascuns nu ţii / m-ai răstignit pe cruce //mi-ai fost duhovnic credincios / şi-aşa vor şti şi alţii / cu suflet de trădător / un mal abrupt cu mâţişori de sălcii" (Şugubăţ poem).[1]

"Bustul", statuia pe care şi-o construieşte noaptea – se voalează ziua, ca o fotografie scoasă din procesul chimic de fixare; – iar ziua poetul trage „ponoasele", îşi vede/simte/resimte „trădările" din starea de om simplu, obişnuit – totul pentru ca alţi oameni ca el, la fel de „trădători", adică tot poeţi, să-i vadă cândva „malul abrupt". Scopul ar fi doar acela al re-cunoaşterii de către cei ca el – cu mica dobândă a zvonului public că ar fi cineva...

Această artă poetică, atât de simplă în fond – dar ducând către sensuri mai adânci („De ce pana mea rămâne în cerneală, mă întrebi?", Satira II) implică mai întâi jocul de-a responsabilitatea faţă de lume în general, iar abia apoi semnalele de recunoaştere, cu adresă, către ceilalţi ca tine. Totuşi, câtă prospeţime, vom remarca până a trece mai departe, în metafora aceasta a penei coapte ce trosneşte în pernă : poetul nu are nevoie de retorica realului, doar din câteva cuvinte închide în zona visului şi a nopţii „iambii suitori, troheii, săltăreţele dactile" ... (Ioan Pop Bică are o desăvârşită cunoaştere a limbii: „vreascuri coapte" nu mai este metaforă, nu înseamnă lemne din care dau muguri şi fructe coapte, de pildă, ci e format pe expresia de limbă, înseamnă lemne subţiri atât de uscate încât sunt în pragul putrefacţiei, când le strângi în degete pocnesc; atât de mult aşteaptă pana poetului în ezitarea de a poetiza lumea.)

Care ar fi „ponoasele", dobânda acestei sincerităţi cu sine la care obligă poemul? Te-ai aştepta la un protest social din partea lui Ioan Pop Bică – pe care îl şi schiţează în deschiderea volumului său când plânge tăierea pădurilor, stricarea ierbii, a naturii în general. Dimpotrivă, poetul cântă frumuseţea lumii vii, a anotimpurilor – în pasteluri memorabile – iar „răul" nu stă decât în faptul că şi el există în această lume. Este un inconvenient de a te fi născut, cioranian, desigur, dar regăsit natural la Ioan Pop Bică, nu adăugat pe cale livrescă, ci motivat la tot pasul prin aceea că omul, oricare ar fi el, strică, alterează ce e natural, ori e natura însăşi întâmplător omenească. Şi natura se alterează pe sine, primăvara e altceva decât toamna, tot ce se naşte moare şi invers, încât poetul îşi duce viaţa în acest amestec rugându-se sau strigând, nu pentru el – ci pentru tot ce se supune legilor trecerii înainte şi-napoi: „năduful viscoleşte-n tâmplă / se zbat nevoile în rugă / s-a răscolit natura-n toată forma / şi gândurile-au rupt-o la fugă // cu murmure stângace gâzele mulţime/ nu au habar de lumea dimprejur / o forfotă nebună prin grădini / se fură de peste tot şi eu am început să fur // o clipă din al Terrei ceas / şi-un fir de iarbă din imensitate / în care-o primăvară s-a-ntrupat / într-o singură singurătate // crucificată mărturie-n câmp / să strig cât pot de tare plin de ură / aş fi putut rămâne-un oarecare dar / din toate Tu ai ales să fiu făptură / cărat în spate de furnici şi profanat de ele / rămân între Tine şi pământ / un muşuroi de stele / pe care POP-oseşte-un vânt." (Singura singurătate). Concluzia ar fi că în realitatea divină singura certitudine rămâne numele, că ceea ce are nume există „în carne şi oase" – iar ceea ce este nenumit nu este.

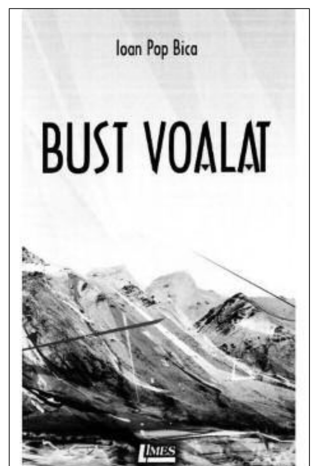
Relaţia cu dincolo, cu eternul, este naturală în acest context – şi se exprimă în dorul de cei morţi, precum într-o emoţionantă rugă (De sărbători), care trebuie citată ca poem emblematic al volumului: „găteşte mama casa părintească / şi pune ştergurі pe icoane / să creadă sfinţii că s-au pogorât / de frig toţi îngerii-n paltoane // voi veni să-ţi cânt colindul / în noaptea-nfriguratului Crăciun / la poarta ta spălându-mi faţa / un rob din unicul surghiun // te-oi întreba de unul şi de altul / de neamurile toate şi de mama Ileană / ca un buletin informativ / şi tu ca un reporter în năframă // voi cere să îmi dai de toate / ştiind c-aşa ţi-e bine ţie / deşi am ninsoarea să mă ningă / mă doare sentimentul de hoţie // contrar ideii de îngheţ / cu suflet de fiinţă pură / mă tot învăţ a supravieţui / stropind cu lumânări pe ură // un sistematic românesc descânt / de mult aicea nu se moare / şi ce-a murit atunci demult / toţi şi toate se ridică în picioare".

Relaţia cu îngerii este, apoi, una permanentă, şi aceste câteva versuri sunt memorabile: „copil – îngerul meu / se joacă în zori / cu visele mele".

În fond, „poemul" care construieşte lumea în timpul nopţii, în întuneric, vegheat, iată, de îngeri şi de părinţi, nu se voalează la lumina zilei, el rămâne ca un referat, ca un buletin de ştiri despre lumea ca întreg; bustul, statuia celui care a scris, poate să nici nu existe: este suficient că el are un nume – sub care se aşterne o artă poetică subtilă, rafinată, cu sensuri filosofice simple dar adânci, cu o expresie caligrafică bine studiată, chibzuit distribuită în irizări culturale aluzive (Eminescu, Goga). Şi, mai ales, cu o filosofie despre arta poetică, sau o înţelepciune sistemică ce se regăseşte peste tot şi care defineşte acest scurt volum ca pe ceva rotund, încheiat, construit cu rost.

1 Ioan Pop Bică: Bust voalat, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2018

În fond, „poemul" care construieşte lumea în timpul nopţii, în întuneric, vegheat, iată, de îngeri şi de părinţi, nu se voalează la lumina zilei, el rămâne ca un referat, ca un buletin de ştiri despre lumea ca întreg; bustul, statuia celui care a scris, poate să nici nu existe: este suficient că el are un nume – sub care se aşterne o artă poetică subtilă, rafinată, cu sensuri filosofice simple dar adânci, cu o expresie caligrafică bine studiată, chibzuit distribuită în irizări culturale aluzive.

cronici

Ana Dobre

Efectul hipnozei cuvintelor...

Maria Matei țintește însăși „inima copilăriei” – „singura iubire din tristețea mea”. Un alt loc este ocupat de iubirea trăită în dubla dimensiune a realului și idealului, „insula păstrată în secret”.

În anul 2016, Maria Matei a publicat două volume de versuri: *Hipnoza cuvintelor* (Editura Magic Print, Onești, 2016) și *În traversarea vieții* (Editura Magic Print, Onești, 2016), volume din care se poate deduce o preocupare pentru clarificarea de sine, prin confesiune și introspecții lirice, prin relația cu cuvântul – univers virtual, „cuvânt potrivit”, iscodit în vederea *potrivirii* adevărului personal cu cel artistic.

Poezia este pentru Maria Matei o modalitate de retrăire a vieții la temperatura incandescentă a unei sincerități totale care o implică în toată complexitatea relațiilor intrapersonale și interpersonale. Conștientă de efectul hipnotic al cuvintelor, de posibilitatea lor de a *transporta*, prin metaforă, într-o altă lume, ea se lasă dusă și legănată de cuvinte pentru ca, purtată de ele, în ceea ce ascund și revelează, să se descopere pe sine.

Interogațiile retorice („Mă întreb: în ce derivă sunt literele-acum?/ când și cuvântul pare nor de scrum,/ și câte frunze se mai ard pe rug?/ înfiorate de otrava ignoranței/ și fulgerând cutremurate-n jug”...) nu urmăresc, acum, neapărat o clarificare, cât o situare într-un context al virtualității, într-o raportare mereu vizată la cuvânt, cuvântul ca Logos capabil să-i întemeieze lumea. Între *cuvinte potrivite*, poeta se simte un *hoinar*, trăind, la intensitate proprie, boema personală: „Voi hoinări de-a lungul și de-a latul/ în zborul prigonit voi prinde aripi noi/ întotdeauna voi găsi elanul/ întoarcerii spre casă cu visul de apoi”.

În relație cu lumea, instalată în universul său „fără granițe” vizibile sau invizibile, în fizica și metafizica vieții, Maria Matei se autodefinește prin metafora luminii: „O, eu sunt lumina ce se desprinde din/ umbrele uitării...” Ca „trecător fără granițe”, ea își lasă liber spiritul pentru a hălădui dincolo de „chinul veșnic al pașilor”, pentru a surmonta „osânda nestatorniciei”, fixându-se între „conștient și realitatea de abis”, aspirând spre transcendere: „...ridic fruntea spre cer/ și rătăcit privesc înainte”.

Cuvântul este laitmotivul obsedant, relevând „infinita fericire” și încrederea poetei în constituirea unui imaginar propriu în care să *transporte*, în/prin metaforă, lumea ei. Un loc important este ocupat de copilărie, micul univers traversat de fantasme și iluzii, de idealul perfecțiunii, copilăria fiind vârsta la care nimic nu este imposibil. Maria Matei țintește însăși „inima copilăriei” – „singura iubire din tristețea mea”. Un alt loc este ocupat de iubirea trăită în dubla dimensiune a realului și idealului, „insula păstrată în secret”.

Nevoia de afecțiune, aspirația spre completitudine îi conferă luciditatea aprecierii concrete a locului său între inefabilele și imponderabilele vieții, „între minus și plus”. Poeta se dedublează pentru ca, în autoadresare, să-și precizeze căutările, reprezentările și descoperirile: „Te-am regăsit între minus și plus/ Între cenușiu și albastru/ Ocrotită de îngeri, cu trupul nedefinit/ Cu împletituri în cer în formă de astru.// Între cald și rece, erai foc și gheață/ Un mit sau un adevăr subtil/ Un punct între lumină și ceață/ O veche amintire în zborul volatil”.

Poezia este „mica scenă” a Mariei Matei, scenă care, deși „iluzie de-o zi, o oră/ incertă clipă a existenței mele”, deschide promițătoare zări, „mărețe gânduri” luminoase ca o primăvară eternă în paradisul cuvintelor. Când poezia este asociată iernii – „întreaga iarnă este poezie”, nu glacialitatea primează, ci spectacolul alb al purității, într-o revărsare de alb ce relevă nevoia de purificare, *catharsis*-ul: „...Cu ramuri de povești desprinse/ Cu pomii îmbrăcați de cununie/ Alese imortele pe la ferestre puse// Și fulgi de nea se-mpletesc în șiruri cristaline/ Podoaba albă așternută-n prag”.

Căutările Mariei Matei converg în descoperirea unui adevăr perpetuu ce include zădărnicia, momentul în care autodefinirea coincide cu descoperirea solitudinii în destin a individului și a solidarității în destin cu ceilalți, uniți printr-un *fatum* comun în fața inexorabilei morți: „Privesc/ în gol/ Amăgiri/ și un dor/ toate mor/ Printre gene/ să pot cerne/ un strop de iubire/ pentru nemurire/ și un strop de viață/ Hai de mă răsfață/ Gânduri colorate/ Și alte păcate/ Mărturisire sublimă/ Semnez: anonimă” (*Toate mor*).

x x x

Tematica volumului *Hipnoza cuvintelor* se prelungește în volumul *În traversarea vieții*, volume, de altfel, complementare, sintetizând preocupările de clarficare a poetei în tripla determinare – cu sine, cu ceilalți, cu universul, în determinările subtile dintre microcosm și macrocosm.

În „aceeași lume” pe care oamenii o împart din vremi imemoriale, *în traversarea vieții*, o dată cu ei „poeții au râs, au plâns”, reținând cu urechea înfiorată de sonuri și sensuri „același gând, pământ, aceeași lume/ Izbită de la nord la sud de patetism și de furtună// Aceleași voci străine sau comune”...

Meditația asupra rostului mersului prin timp a societății omenești transpare din versurile noului volum, adăugându-se temelor relevabile în volumul *Hipnoza cuvintelor*. Modul de a înțelege trecerea și petrecerea în timp a generațiilor este pesimist și lucid, totodată, întrucât poeta acceptă rostul acestei alternanțe veșnice: „Deposedată de-aplauze, de ritmul trepidant/ Își potolește setea, acolo, în neant/ Și val cu val o inimă se stinge și-o altă cruce-apare/ O lume se trezește și-o alta putrezește neavând/ scăpare”. Între „alb și negru”, existența se derulează fără posibilitatea unei intervenții: „Mereu sunt între custare33 Custare = trai, viață. și exitus, între real și imaginar/ mai aproape de alb, mai aproape de negru/ văd umbre celeste de fum/ sub ochii tăcerilor ascunse/ prăbușit în adevăruri inerte/ deasupra tuturor suspiciunilor”.

Maria Matei pare un spectator al propriei vieți puse în scenă de un regizor misterios, atinsă de neputința punerii în act a oricărei forme de revoltă: „...îmi strig neputința aici/ sub cupola cuvintelor seci/ într-o făgăduință zadarnică, simt/ cum se clatină puntea de apăsări lacunare/ ca unda nesincronă împăturită în utopia adverbelor/ la periferia străjuită de versul tău iscoditor/ încă neatins de aburul patimilor/ și false încercări”. Ea ascultă clipele „cum ard” și se duc; ascultă marea cum își risipește „valul în furtună”; ascultă vântul în „adierea frunzelor de nuc”; ascultă cerul și tot acest cântec al firii în dubla ei dimensiune – terestră și cosmică, îi scoate din determinări sceptice gândul bun, revelator al lumii ca o sărbătoare.

Spectacolul lumii în desfășurarea ei de caleidoscop prinde, pe lângă un „frenetic gând”, alte gânduri, vise și visuri ca un ecou ce „se-apropie de cel nemuritor”, invocate de poetă pentru a-i lumina viața și a o ilumina: „...iluminate gânduri, veniți în lumea mea!/ Aprindeți lampadare și conturați-mi harta/ s-ating cea mai înaltă stea!”.

„În traversarea vieții”, Maria Matei are, deopotrivă, bucurii și regrete. Părerile de rău răsfrâng o amărăciune universal valabilă, în mod sugestiv, poeta utilizând persoana I plural, care include și implică în colectivitatea umană, uniformizată de același destin: „Regret desăvârșita traversare/ prin viața aceasta scurtă/ O flacără se stinge-n fiecare zi,/ și oare?...// Gustăm câte puțin din alb, din roșu și albastru/ și respirăm adânc cu fiecare astru/ ce ne veghează în credință/ cu aripi albe, în armonii divine/ împăștiind lumina-n semn de biruință...”.

Perceperea este alta „dincolo de stele”. Perspectiva este, însă, aceeași – de observator al eternului spectacol: „Privesc dincolo de stele/ Cum trece vremea!.../ Și anii grei coboară (...)// în vis și în moarte/ cum trece vremea însetată/ nu știi.../ a fost odată...”. Dar sensul acestei *priviri* i se revelează, de aceea, poeta nu mai este atinsă de durerea trecerii, ci de acceptarea ei senină, întrucât ea contrapune ireversibilei treceri *creația*, singura care purifică de răul existențial, singura care ridică omul deasupra tragediei condiției sale făcându-l părtaș la eterna creație.

Este acesta un *sfârșit de poveste* acceptat de poetă și de receptorul său, un sfârșit care întreține încrederea în valorile spiritului, în capacitatea omului de a se transcende, de a opune morții, speranța și credința în valorile vieții. O imagine semnificativă este, în acest context, *zborul*. Zburând prin timp și spațiu, deasupra curcubeului, în sfintele lunci ale eternității, Maria Matei poate vibra o dată cu luna ce își „îndreaptă ochiul spre pământ”. Din perspectiva eternității, spectacolul cuvintelor o revelează, revelându-i lumea pe care a construit-o în imaginar și în care crede, continuând a-i desena contururile lirice.

Cartea zilelor noastre

Un avocat literat

Aidoma multor asemeni din Vest, Dan Ioan Panțoiu s-a apucat de... romane. Printre dosare și-nfățișări la instanțe a iscat o poveste. Departe de ele nebănuit. Realități și ficțiune, într-un tom publicat pân` la urmă la RAO. Motiv în sine suficient ca noi, piteștenii, măcar să ne fălim că există. Și, mai cu seamă, să-l lecturăm cât mai mulți. Că vom găsi "aventuri captivante" în el. Dintr-un veac învecinat, tulbure și frământat. Întâmplări polițiste, peripeții, spionaj. Locuri, fapte, adrenalină. Reflecții, întrebări, ipoteze. Sentimente, resentimente, rememorări. Ingrediente suficiente ca să creeze o carte* ispititoare. Și surprinzătoare, deopotrivă. Despre un român c-un destin sucit, ajuns, vrând-nevrând, asasin plătit...

Pe nerăsuflate am cetit-o toată, împins de la spate de două motive: cunosc autoru`, da` și editura. Numeroase titluri, de ea publicate, m-au ținut în priză, noapte după noapte. Așa că Panțoiu, curiozitate iute mi-a stârnit. Ce am constatat și am rezumat? Scrie cinematografic și echilibrat. Secvențial, nuanțat. Subtilitatea psihologică îmblânzind intriga seacă binevenit. Colorând-o potrivit și atractivă făcând-o vădit. Iar ușa misterului lăsând-o deschisă pentr-o continuare. Sugerată justificat concitadinului nostru cutezător. Fiindcă nu-i simplu să compui credibil în genul acest`. Și s-apari alături de-ai săi corifei. N-o fi, deocamdată, chiar egal cu ei, da` promițător, nu mă îndoiesc. Sper să nu renunțe și să ne anunțe alte noutăți. Ficționalul e nelimitat și primește-n arealu-i orice condei înzestrat. Dan Ioan îl deține, totul e să-l întrebuințeze cu spor și în viitor. "Mercenarul întunericului" poate fi un început. Ce, după un timp, să țină de trecut. Și-un alt manuscris, mai ingenios, să-i aducă bani și mai copios. Știe multe și are ce spune nu doar fabulând. Pe bune!

* Dan Ioan Panțoiu, *Mercenarul întunericului*, Ed. RAO, 2017

ADRIAN SIMEANU

Îi spuneam *Nașul*

Oricât talent și har ar avea cineva, dacă nu are șansa să întâlnească persoana/persoanele care să-l bage în seamă și să-l sprijine în evoluția lui, acesta riscă să rămână necunoscut. Personal, am avut norocul de a fi întâlnit astfel de personalități, începând cu soțul meu. Pe lângă imboldul pe care mi l-a dat, a fost în același timp și criticul meu cel mai aspru și lucid. Ce mi-a lipsit în viață a fost talentul de a mă descurca și de a-mi crea relații profitabile, care să mă propulseze acolo unde îmi era locul. Răbdarea mi-a fost însă răsplătită, iar surprizele pozitive mi-au venit când și de unde nu mă așteptam.

Cel dintâi care m-a sprijinit a fost Sergiu Nicolaescu, pe atunci redactorul-șef al revistei „Argeș". Cum nu ne cunoșteam decât în limitele unei politeți, gestul său de a mă invita să public m-a luat pe nepusă masă. Până atunci nu publicasem decât mici tablete pe teme plastice în ziarul local „Secera și ciocanul", ceea ce din punct de vedere critic și literar nu însemna mai nimic. Ce anume l-a făcut să aibă încredere și să-l determine într-o perioadă neagră a presei să-mi deschidă o rubrică permanentă pe teme artistice, nu știu. Cert e că a făcut acest gest de întâmpinare cu generozitate și fără ezitare.

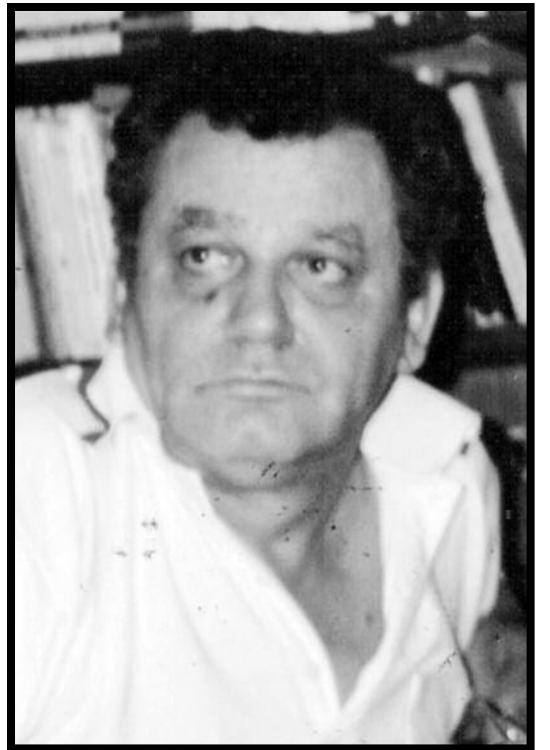
Anii 1980 au fost catastrofali pentru presă în general, iar pentru revistele de cultură, un adevărat iad. Literatura și arta nu interesau autoritățile decât în măsura în care se aliniau politicii și ideologiei partidului, iar susținerea lor financiară era aproape nulă. Redactorii, din ce în ce mai puțini, erau obligați să alerge prin întreprinderi, cerșind sumele necesare autofinanțării. Din revista lunară, „Argeșul" ajunsese trimestrială. Cultul deșănțat al personalității Ceaușeștilor invada numere întregi, nelăsând spațiu și loc de respirație pentru cultură și literatură. Din ordin de sus, „omagialele" se țineau lanț, făcând publicațiile culturale de necitit. Prinși între ciocan și nicovală, presați de organele de partid, redactorii erau în același timp judecați aspru de cititori, care refuzau să înțeleagă aberanta și umilitoarea situație în care erau puși. Printre materialele-plăcintă despre Petrochimie, „noua revoluție agrară" și marile realizări ale „Epocii de aur", cerute insistent de autorități, abia de se strecurau câteva rânduri și despre cultură. Cuvântul de ordine din redacții era „nu proprietarilor de rubrici". În atare situație, decizia lui Sergiu Nicolaescu de a-mi acorda o rubrică permanentă dedicată în exclusivitate artelor plastice era de o mare îndrăzneală. La fel și publicarea unor luări de poziție împotriva a ceea ce se petrecea în domeniul culturii, cum a fost acel text al lui Paul Everac, care a fost comentat la Europa Liberă... Cu ce perdaf s-a ales Sergiu Nicolaescu pentru curajul de a publica așa ceva, numai el a știut.

În ce mă privește, mărturisesc că nu am fost o colaboratoare comodă, scriam numai ce-mi trăsnea prin cap, pe deasupra și într-o manieră neconformistă. La „omagiale" refuzam sistematic să particip, ori dădeam vreun text taman pe dos decât mi se cerea. Mucalit, Sergiu Nicolaescu mă mustra, chipurile: „Mai academic, mai academic". „Fi-ți-ar ale dracului *cuiele*", mormăia iritat de încăpățânarea mea de a strecura în text ori de câte ori îmi venea la îndemână remarci neortodoxe la adresa politicii culturale și nu numai. Cu ocazia împlinirii a 600 de ani de la atestarea documentară a orașului Pitești, tuturor ni s-a cerut să scriem despre marile realizări ceaușiste. Era sarcină de partid! Conform năravului, ce la mine n-avea lecuire, am refuzat să glosez partinic și am încredințat spre publicare eseul intitulat „Artistul și orașul", în care, printre altele, am vorbi *despre perioada de aur a lui Pericle*, când a fost construit ansamblul de pe Acropole după ideile lui Fidias. Perioada de aur a lui Pericle era doar un mod de a face trimiteri indirecte la *Epoca de aur demolatoare a lui Ceaușescu*. Sergiu Nicolaescu l-a citit, dar s-a prefăcut că nu vede aluziile din text. Dan Giurea, care răspundea și de rubrica mea, la rândul lui s-a prefăcut că nu înțelege ce voiam să spun cu următoarea frază: *Nu-mi închipui că deciziile politice ale lui Pericle au determinat forma frizelor Parthenonului, dar un alt mod de a gândi ar fi împietat în mod sigur asupra desăvârșirii lor.* Aluzia la politica ceaușistă era evidentă și cenzura care, între timp fusese chipurile desființată, a intrat cu foarfecele în text eliminând aluziv-incriminatoria frază. De care, deliberat, Sergiu Nicolaescu nu s-a atins. Deși din când în când se prefăcea că mă mustră, în felul său, cred că se amuza pe seama „cuielor".

Relația mea cu Sergiu Nicolaescu a fost, chiar dacă ne mai înfruntam, una de respect și prețuire reciprocă. Nu ne-am tutuit niciodată, deși eram de vârste apropiate și deși am avut o colaborare strânsă timp de nouă ani. Eram amândoi suficient de încăpățânați să ne susținem pozițiile și să intrăm uneori în dispută, dar spatele nu ni l-am întors niciodată. Nici măcar când amândoi luam foc. Cu toată poziția sa de redactor-șef, care într-un moment de enervare m-ar fi putut trimite la plimbare, n-a făcut-o chiar dacă îi cream probleme. Privind retrospectiv, colaborarea a fost profitabilă, mai ales pentru mine. În rest, cu toate nenorocitele impuneri politice, a încercat, în limitele impuse de „organe", să mențină revista pe linia de plutire.

Într-o dârdoră „revoluționară" nediscriminatorie, după 1989, pe motiv că slujiseră regimul comunist, toți redactorii-șefi ai revistelor și publicațiilor din țară au fost „înlocuiți", adică dați afară. Criteriile invocate în aceste cazuri ascundeau pofta de a lua locul „fostului", iar metodele erau cel mai adesea abjecte. Așa s-a întâmplat și cu Sergiu Nicolaescu, împotriva căruia s-a pornit o adevărată cabală. Agitatorul-șef al grupului care cerea înlocuirea lui Sergiu Nicolaescu, bazându-se pe habar n-am ce considerente, a venit la mine cu un atac împotriva ex-redactorului-șef al revistei, scris chiar de el. Fără rușine, mi-a cerut să-l semnez. „Domnule Icsulescu, i-am replicat, eu nu semnez decât ceea ce e scris de mine". Cu toată apropierea dintre mine și Sergiu Nicolaescu, survenită după 1989, nu i-am povestit niciodată oribilul episod al cărui subiect fusese. Icsulescu a fost prezent la înmormântare...

În 1990, la Editura Sport-Turism" mi-a apărut prima carte, „Drumuri, cărări, poteci". De atunci până la dispariția sa, nu m-am adresat lui Sergiu Nicolaescu decât cu apelativul Nașule și am făcut-o cu toată prețuirea. El a fost cel care, primul, mi-a deschis paginile revistei și mi-a dat posibilitatea să public, a avut încredere în evoluția mea în domeniul literar. El m-a botezat și mi-a tăiat moțul atunci când nimeni nu mi-a acordat nicio șansă. Tot Sergiu Nicolaescu mi-a scris referatul de prezentare a volumului „Umbrele albe ale tablourilor", care a apărut în Editura Academiei în 2015. Când, cam încurcată, l-am întrebat dacă mi-ar putea da o recomandare, n-a avut niciun moment de ezitare.

Faptul că editura condusă de Dumitru Radu Popescu urma să-mi publice volumul de eseuri pe teme artistice i-a confirmat că nu greșise mizând pe calitățile mele. După cum sper că nici generosul scriitor și editor care este D.R.P. să nu regrete vreodată că mi-a deschis ușa înaltei instituții publicând acea carte.

M.ȘENILĂ

Domnul Sergiu

Pe Domnul Sergiu Nicolăescu l-am văzut prima dată în „Cenaclul literar Liviu Rebreanu", din Pitești, în 1973. Avea un chip sobru, de efigie romană, care te inhiba. Venea rar la cenaclu, asculta cu răbdare și, uneori, lua cuvântul, analiza concis lucrările citite, trădând un mare erudit în materie de literatură; adesea făcea și remarci umoristice, dar de bună calitate. Prietenul meu, blândul poet Nicolae Coman, avea să-mi spună că se bucura de prețuirea și susținerea criticului, așa cum se bucurase și de a poeților Gheorghe Tomozei și Miron Cordun – colecția Revistei *Argeș* stă mărturie, așa cum stau mărturie și multe însemnări personale, rămase de la Coman, în care se face vorbire despre critic și poeții pomeniți, cu toții plecați de mult pe Cea Lume...

În 1979, reputatul critic l-a adus și prezentat în cenaclu pe Marin Tudor, prozatorul de excepție pe care avea să-l îndrăgească și „Nașul debutanților" – l-am numit pe criticul Laurențiu Ulici, ajuns, după 1989, președinte al Uniunii Scriitorilor. Prin Marin Tudor aveam să-l cunosc mai bine pe Domnul Sergiu. În câteva rânduri, ne-am plimbat tustrei pe străzile vechi ale Piteștilor, discutând despre una și alta, despre literatura din acea vreme și chiar despre concesiile ce trebuiau făcute regimului, în calpa lumină a „Tezelor din iulie 1971". Printre altele, ne-a spus că mai vine la cenaclu doar pentru a-și întâlni câțiva prieteni vechi și noi, dar și cu speranța că va descoperi talente tinere și adevărate pe care să le promoveze în paginile revistei și în care publica, alături de nume de prestigiu, și debutanți merituoși, astfel continuând linia valorică impusă de redactorii-șefi anteriori. În 1977 mi-a apărut prima carte, în 1979 a doua, criticul a scris despre amândouă, a scris corect, menționându-mi lipsurile și creșterile, fără pic de răutate. Spre surprinderea mea, mi-a publicat și două grupaje de poeme, fără să-mi impună servituți față de regim – cu timpul, aveam să aflu, chiar de la critic, că nu impunea nimănui servituți și că, de regulă, poeziile patriotarde erau aduse benevol chiar de autorii lor, din dorința de a-și vedea numele tipărit, ori de a lua un ban frumos. Despre a treia mea carte nu a mai scris, nu cred că din cauza problemelor mele cu regimul, cum am fost tentat să cred, la început – devenise de notorietate faptul că „organele" îmi confiscaseră mașina de scris și lansarea celei de-a treia cărți în „Librăria Eminescu" fusese interzisă. Cu toate că astea se știau, Domnul Sergiu a făcut altceva, i-a dat mână liberă să scrie despre cartea mea unui coleg de generație, poetului Mircea Bârsilă, care de pe atunci vădea calități excepționale de critic literar, vădite în timp. Se poate spune, fără a greși, că Domnul Sergiu a descoperit și susținut și un critic literar serios.

Decembrie 1989, anul schimbării de gărzi, nu i-a sărit nici pe scriitorii argeșeni. Atunci, în țară a fost un curent general de schimbare în organismele și instituțiile Statului, în fabrici și uzine etc. Din păcate, nu întotdeauna schimbările au fost și fericite. De ce acest val al schimbării să fi ocolit și redacțiile revistelor literare? Așa că s-a pus și problema schimbării Domnului Sergiu, mai toți am uitat binele făcut de critic, rar, e drept, dar făcut! Personal am optat pentru ca funcția de redactor-șef al revistei *Argeș* să fie încredințată dramaturgului Corneliu Marcu, dar nu a fost să fie...

Cu toate că am avut această poziție potrivnică, Domnul Sergiu nu mi-a purtat niciodată ranchiună. Peste ani chiar avea să-mi spună deschis, probabil pentru că citea în purtarea mea ceva urme de inhibiție cu sorgintea în decembrie 1989: „Domnule Sibiceanu, vreau să vă rog ceva – nu trebuie să vă găsiți vină în legătură cu poziția dumneavoastră din acel decembrie. Ați fost extrem de politicos și faptul că l-ați preferat de Corneliu chiar mi-a plăcut, v-ați dat măsura omului bine cumpănit pe care l-am văzut mereu în dumneavoastră. Ce, credeți că dacă eu aș fi fost tânăr aș fi fost altfel, în atari împrejurări? Tinerețea este năvalnică și adesea nesăbuită, așa a fost și generația mea! Drept pentru care, vorba partidului defunct și nu prea, vă propun să îngropați sfielile și să mergem la o bere!" Apoi, viața și-a văzut de ale ei.

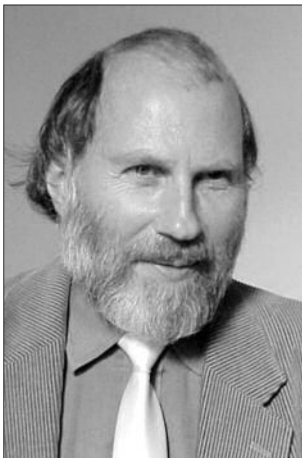
Domnul Sergiu a trecut la cele veșnice, Dincolo, unde sunt cei mai mulți dintre prietenii săi... Dumnezeu să-l ierte și odihnească pe Domnul Sergiu, lină să-i fie calea...

AUREL SIBICEANU

Avea un chip sobru, de efigie romană, care te inhiba. Venea rar la cenaclu, asculta cu răbdare și, uneori, lua cuvântul, analiza concis lucrările citite, trădând un mare erudit în materie de literatură; adesea făcea și remarci umoristice, dar de bună calitate.

litere

Cristian Sabău

La teatrul “DAVILA”, la pachet, Strindberg, Dürrenmatt şi puşcăria de acasă

Dürrenmatt este un autor foarte apreciat (şi foarte jucat) tocmai pentru că pune în discuţie (şi ia în răspăr) valorile sacrosante ale societăţii, navigând cu dibăcie între sarcasmul servit sub masca jovialităţii binevoitoare şi ipocrizia ca valoare fundamentală a timpului şi spaţiului în care se desfăşoară acţiunea.

La început a fost... August!

Născut în 1849 la Stokholm, suedezul Johan August Strindberg (1849 -) este unul dintre cazurile existenţial-umane cele mai complexe şi mai surprinzătoare dintre creatorii de literatură. Provenind dintr-o familie modestă, cu mulţi copii şi afectat fiind de condiţiile materiale (prima sa scriere are un titlu elocvent: “Fiul servitoarei”), va încerca un permanent complex de inferioritate. Complex amplificat şi pentru faptul că –din cauză că trebuia să se întreţină - n-a reuşit să obţină o diplomă universitară. Complex de inferioritate pe care mai târziu îl va completa cu unul de superioritate declarând cu apăsare că este cel mai dotat dintre scriitorii suedezi. A fost actor (cu puţin succes), ziarist, bibliotecar, s-a ocupat cu studiul alchimiei, fizicii, limbii (şi culturii) chineze, a stat pe la Copenhaga, Paris, Berlin, Viena, a făcut pictură alături de impresionişti, l-a cunoscut pe celebrul Edvard Münch care i-a făcut un portret (şi i-a fost fost rival), a suferit de o depresie adâncă (vecină cu nebunia) şi a fost ingrijit de cea de-a doua soacră, a fost refuzat de juriul premiului **Nobel** (pe motiv de ***propunere întârziată***), dar a primit –în cadrul unei manifestaţii grandioase de zeci de mii de participanţi - “***nobelul poporului***”. Dar mai ales Strinberg a fost scriitor total: prozator, dramaturg, poet, eseist...

Probabil că multe dintre scrierile lui Strindberg care au o turnură

antifeministă îşi au izvorul în tumultoasele relaţii pe care acesta le-a avut cu femeile, toate cele trei căsătorii fiind nişte dezastre spectaculoase. Prima căsătorie cu Siri von Essen, pe când era bibliotecar la “Biblioteca regală” din Stokholm (singura slujbă pe care a avut-o) rezistă aproape 15 ani, a doua cu tânăra ziaristă austriacă Frida Uhl, se destramă după un an. Dar recordul îl bate cu a treia sa (şi ultima) soţie Harriet Bosse. Această femeie-copil, “actriţa noului secol” (avea 22 de ani) pe care Strindberg a cunoscut-o (fiind distribuită în piesa sa “Spre Damasc”), de care s-a îndrăgostit, a luat-o de soţie şi s-a despărţit, într-un ritm extrem de rapid pentru sfera sentimentelor (şi convenţiilor familiale) totul derulându-se între 5 martie şi 22 august 1901. Conform ***Jurnalului*** său, Strindberg a invitat-o la el la 5 martie, pe Harriet, aceasta a sosit la ora 16.00 iar ora 17.00 erau deja logodiţi. Cererea în căsătorie a fost formulată într-un mod mai puţin obişnuit: “domnişoară Bosse, vreţi să aveţi un copil cu mine?” Iar răspunsul însoţit de reverenţa cerută de etichetă şi într-un soi de transă a fost pe măsură: “da, mulţumesc!”... Căsătoria s-a celebrat la 6 mai 1901, în 7 mai totul era armonie deplină, în 8 mai au început conflictele şi ameninţările cu separarea, în 30 mai îşi separă paturile, apoi Harriet pleacă singură într-o vacanţă planificată (pentru amândoi) în Danemarca. La 22 august Harriet l-a părăsit pe August cel atât de suedez care în jurnal trece de la “iubita mea” şi o taxează astfel: “femeie severă şi interesată care pe deasupra aparţine unei naţiuni ostile” (Harriet era norvegiană, cu mamă daneză...). E dificil de înţeles o astfel de relaţie furtunoasă, dar de la cel care în 1890 scrisese “***Inferioritatea femeii faţă de bărbat***” ne putem aştepta. Văzută dinspre unghiul celuilalt partener (mai tânăr cu 30 de ani) - Harriet Bosse, aceasta nota în 1932: “Fără îndoială, marea diferenţă de vârstă era ceea ce ne despărţea. Strindberg îşi trăise viaţa şi cunoscuse multe lucruri de care eu de-abia începusem să mă apropii”. Să mai adăugăm faptul că Harriet Bosse fusese foarte impresionată de piesa viitorului ei soţ, August...

Mai apoi a venit Friedrich...

Elveţianul Friedrich Dürrenmatt (Berna, 1921 – Neuchâtel, 1990) pe când lucra la teatrul din Basel (în 1969) încercând să pună în scenă “Dansul morţii” (inspirat din medievale dansuri macabre) de Strindberg, nemulţumit fiind de variantele de traducere propuse de actorii din distribuţie, decide să facă o nouă versiune care să-i servească mai bine intenţiile regizorale. Şi dacă orice punere în scenă este în mod necesar o interpretare, în 1969, pornind la rescrierea piesei lui Strindberg, Dürrenmatt putea să rămână doar ca încă unul dintre cei care au adaptat la percepţia (şi publicul) jumătăţii secolului XX “Dansul morţii” scris în 1900. Dar – după părerea sa- adaptarea prin tăieturi de text, retuşări şi prin eventuale inserturi n-ar fi făcut decât să falsifice textul originar. Aşa că mai onorabil i s-a părut refacerea textului. Încercând să pună în scenă piesa într-o manieră inedită, intrigat şi ***instigat*** de posibilităţile literare ale operei lui Strindberg şi ***luat*** de valul traducerii Dürrenmatt a făcut mult mai mult decât îşi propusese iniţial. Pentru că versiunea sa este o rescriere a textului lui Strindberg fără să fie şi o trădare a acestuia.

Raţionalul elveţian Dürrenmatt a încercat să şteargă de praf piesa lui Strindberg şi intriga sa atât de ofertantă, dar a reuşit mult mai mult: a adus-o în modernitate, i-a dat practic o nouă viaţă, un alt ritm, a pus-o în valoare, într-o nouă lumină la jumătate de secol de la premiera piesei ciudatului suedez. La el apare mai clar lumea violenţei continue şi strivitoare a respectabilei familii burgheze, din care la o analiză un pic mai aprofundată rămâne numai faţada ipocriziei (aproape) unanim acceptate, violenţă diversificată şi sofisticată, mai durabilă şi mai eficientă decât cea fizică. Şi dacă Strindberg mai netezea asperităţile, le făcea suportabile pentru gustul şi convenţiile epocii (aaah, ***povestea*** se întâmpla chiar la apogeul acelei minunate şi înşelătoare “***belle epoque***”), Dürrenmatt renunţă la mănuşa de catifea care acoperă pumnul de oţel. Noua înfăţişare pe care Dürrenmatt o dă piesei lui Strindberg demonstrează că delicateţea poate merge mână în mână cu duritatea într-un oxymoron etico-estetic cu iz poliţist dar mai ales cu multă (şi abisală) psihologie. Dar, să nu uităm că Dürrenmatt a scris “***Play Strindberg***” într-o epocă în care teatrul îi cunoscuse (de curând!) pe Brecht şi Ionesco...

Dürrenmatt este un autor foarte apreciat (şi foarte jucat) tocmai pentru că pune în discuţie (şi ia în răspăr) valorile sacrosante ale societăţii, navigând cu dibăcie între sarcasmul servit sub masca jovialităţii binevoitoare şi ipocrizia ca valoare fundamentală a timpului şi spaţiului în care se desfăşoară acţiunea. Dürrenmatt se distanţează de moralitatea oficială şi îşi permite să se distreze pe seama “valorilor” familiei “tradiţionale”, să râdă de personajele sale demne de milă, să persifleze normele de organizare (pe criterii de eficienţă economică) a sfintei familii burgheze... Desigur, Dürrenmatt a fost un ***mare cititor*** al operelor altor autori, a văzut în acestea elemente care au scăpat multor regizori. Şi dacă şi-a permis să se joace cu eroii marelui Shakespeare reinterpretându-i într-o manieră neaşteptată pe *Regele Ioan* (acela “*făr'de ţară*”...) şi *Titus Andronicus,* de ce nu s-ar fi amuzat puţin pe seama conflictului familial nordic al lui Strindberg? Un critic de talia (şi cu ştiinţa domeniului) lui Jan Kott observa că Dürrenmatt se joacă cu repere fundamentale ale umanismului (sau aparenţei umaniste) până ce la el “absolutul devine derizoriu”. O performanţă, nu? Dürrenmatt, aflat în siajul operei lui Strindberg, ale cărui personaje le preia dimpreună cu drama aferentă s-a înscris în rândul autorilor care au consacrat tema pedepsei (pentru cine ştie ce vini...) printr-o căsătorie nefericită. Colegi de viziune sumbră asupra familiei burgheze (aparent onorabile!) cu notabile realizări în domeniu ce merită să fie amintiţi sunt deja-clasicul Arthur Schnitzler (1862-1931, *Cercul, Scandal*) - contemporanul lui Strindberg, sau contemporanii noştri Edward Albee (1928-2016, *Cui îi e frică de Virginia Wolf* şi Yasmina Reza (produs 100% al emigrării şi integrării născută în 1959, *Conversaţie după înmormântare, Zeul măcelului*).

Strindberg, Dürrenmatt şi relaţia de cuplu

“Play Strindberg” este nici mai mult (dar) nici mai puţin decât o relatare din interior a infernului conjugal, un climax al deteriorării relaţiei de cuplu. În 3 zile, cad toate măştile, tot ce părea onorabil devine oribil, tot ceea ce părea elegant devine enervant ceea ce părea tolerabil devine insuportabil. Dintr-o tragedie de salon de secol XIX Dürrenmatt a adus-o în modernitatea la fel de ternă şi apăsătoare dar mult mai grăbită. S-a spus cu temei că dacă Strindberg a scris partitura, Dürrenmatt a făcut orchestrarea. În calitate de elveţian care se respectă a făcut din piesa lui Strindberg un mecanism dramatic exact comparabil cu al ceasornicelor *Swiss made.*

Demonstraţia de virtuozitate în resuscitarea unui text pe care Friedrich Dürrenmatt o face în 1968-1969 prin acest “Play Strindberg” este evidentă şi explicitează modul în care o “tragedie casnică burgheză” se transformă pas cu pas (sau în cazul nostru repriză după repriză) într-o comedie despre tragediile casnice burgheze. Dürrenmatt ridiculizează (şi doar atât, nici nu înfierează cu mânie proletară, nici nu dezaprobă cu dispreţ mic-burghez) convenţiile bine aşezate în conştiinţa colectivă ca nişte sedimente de coduri de comportament social-familiale.

Nefericitul triunghi amoros

Trei protagonişti, trei! Nici mai mulţi, dar nici mai puţini decât strictul necesar. Un soţ - căpitanul Edgar, o soţie - Alice, un amant – Kurt. Ca şi în alte multe situaţii, şi aici sub presiunea unor forţe exterioare (ca interesul sau pasiunea) *binomul* soţilor este uşor de transformat în *trinom* prin apariţia unui amant sau unei amante. Avem în viziunea lui Dürrenmatt un *“ménage a trois”* - formulă la care scriitorul elveţian a ajuns prin epurarea unor personaje strindbergiene care nu contribuiau în mod decisiv la dezvoltarea şi rezolvarea intrigii revizitate şi propuse publicului secolului XX. Între amăreala cronică de fond şi veselia de moment dată de câte o replică sprinţară, raporturile dintre soţi nu există decât ca o luptă continuă care se sfârşeşte doar când unul dintre soţi este doborât. Cu metodă, şi discreţie *VIOLENŢA* este practicată aşa, în joacă *de un pamplezir* (cum ar spune Caragiale), iar ororile casnice (trădări “în amor”, înşelăciuni contabiliceşti în bugetul familial, complotări spre lichidarea partenerului-duşman) par simple jocuri (sau exerciţii de bună-purtare) în societate. Cu o lejeritate extremă, în traiul cotidian se petrec orori casnice asezonate cu frivolităţi condamnabile de societate... mă rog, dacă ar fi fost cunoscute... Sfertul de veac al căsniciei cuplului Alice-Edgar ar putea părea o probă a trăiniciei instituţiei căsătoriei (mai ales pe acolo în ţara *modelului suedez*) dacă cei doi nu s-ar urî de moarte, şi nu şi-ar dori ca partenerul să plece într-o lume mai bună, cââââât mai repede... Cei doi soţi - elemente ale unui cuplu monstruos se torturează reciproc “cu uşile închise” demonstrând foarte clar că “infernul este celălalt”. Sau, dacă nu *Infernul*, măcar *Purgatoriul* unei familii întemeiate nu pe iubire şi pasiune (nici carnală, nici măcar creştină), ci pe interese conjuncturale (economice sau de prestigiu social), în conjuncturi atât

de schimbătoare... Limbajul fără înflorituri stilistice, fără monologuri explicative, chiar dacă respectă decenţa burgheză este direct (spre brutal)... Simplu, crud, eficient deci, aproape... normal. Conflitul mocneşte continuu, drama familiei (cronicizată, ca şi boala căpitanului) dusă pe picioare se acutizează la sosirea lui Kurt, care după 15 ani, apare aducând trecutul cu umbrele sale şi distrugând echilibrul atât de fragil al cuplului Edgar-Alice. *Status-quo-ul* acceptat tacit de cei doi membri ai *fericitei şi rezistentei familii* (atât de aproape de momentul sărbătoririi nunţii de argint) se prăbuşeşte, iar căsnicia lor - acea "căruţă care deşi mai scârţâia, rămăsese întreagă" este iremediabil avariată...

Apartamentul de deasupra puşcăriei din insula în care cuplul Edgar-Alice şi-au trăit căsnicia (de fapt "chinul de 25 de ani"), este un adevărat spaţiu închis, mai ceva decât o condamnare: "nu primim pe nimeni, nimeni nu ne invită... Nişte lepădături cu toţii... Să trăieşti înconjurat de imbecili..." După atâtea divergenţe de păreri există între cei doi soţi şi chestiuni în care sunt absolut în acord total: "nicio servitoare nu rămâne la noi", dar mai ales "suntem pierduţi... suntem cei mai nenorociţi oameni din lume..." Dacă cele trei personaje îşi zâmbesc protocolar unele altora, zâmbetele lor sunt de fapt grimase lipite pe figuri întunecate, nişte rânjete dispreţuitoare menite să mascheze acele permanente "conflicte într-o bunăstare asfixiantă".

Edgar – căpitanul, piesa centrală a spectacolului după care se aranjează celelelate, un "autor militar celebru", nu-i decât un bătrân beţiv, lăudăros şi mincinos, căruia-i e frică de întuneric şi care - după părerea consoartei - "are impresia că universul a fost creat pentru uzul său personal... cel mai orgolios om pe care l-am întâlnit, dacă-i scoţi cizmele nu mai rămâne nimic din el, cu cizmele astea ar fi călcat întreaga lume în picioare... iar pe pe mine m-a nimicit... e rău, dar poate fi bun şi sensibil... Doamne urât mai e... mi-era frică de urâţenia lui... "un despot cu suflet de sclav" a cărui filosofie de viaţă se rezumă la "cât eşti viu trebuie să loveşti, să izbeşti să dai din mâini şi din picioare... pentru el "toţi de pe aici sunt nişte pungaşi, o gloată". Deşi optimist în declaraţii ("sunt sănătos! Mai trăiesc 20 de ani!") e conştient de sfârşitul apropiat ("Iartă-mă că nu sunt prea sănătos... sufletul vrea să-şi ia zborul..."Dacă mor în noaptea asta să ai grijă de copiii mei..." îi cere lui Kurt), de nimicnicia existenţei (Ce rămâne după noi? O găleată de gunoi... Oamenii sunt cu toţii o pleavă") ca şi de precaritatea relaţiei matrimoniale ("dacă n-aş avea bani, m-ar părăsi...")

Alice pentru care cea mai frumoasă perioadă a vieţii a fost la Copenhaga când încă nu-l cunoscuse pe Edgar, ameninţată cu divorţul pentru "duritatea cu care s-a purtat faţă de soţ şi copii, pentru neglijenţa faţă de treburile gospodăriei", este – după fostul iubit Kurt - "un diavol sau dată dracului..." "Eşti prima femeie de care mi-e milă. Toate celelalte mi se părea că-şi meritau soarta..." îi spune Kurt cel abandonat în urmă cu 25 de ani. "Îţi cunoşteam caracterul tiranic şi crud dragă Alice... dar el n-a vrut să renunţe la tine, deşi l-am pus în gardă" îi spune Kurt care mai adaugă –în deplină cunoştinţă de cauză- "am mai cunoscut o căsnicie asemănătoare – a mea, dar ce văd aici e mai rău... mi-e milă de voi amândoi, de tine ceva mai mult"

Sentimentul de datorie plătită cu vârf şi îndesat soţului-tiran o face să-i declare triumfătoare acestuia, ca o revanşă întârziată dar cu atât mai gustată "m-am iubit cu Kurt în patul conjugal!" Şi când te gândeşti că Alice şi Kurt s-au iubit sigur, că – poate- şi Edgar şi Alice s-au iubit cândva, îţi vine să dai crezare unei replici din text: "nu mă încred în cuvântul dragoste... este un cuvânt dificil de manevrat"...

Piteştenii lui Strindberg& Dürrenmatt

Cătălin Mirea scăpat de servituţile rolului de soldat (din acea mare tâmpenie - "Soldatul la datorie") dar şi de platitudinile prea puţin scenice ale eseului -saxofonic arată că poate să devină peste noapte (sau peste vreo câteva repetiţii) un potlogar şarmant un "*tombeur des dames*", pe mai multe continente dar şi un prieten generos şi dispus să-i ajute, chiar şi pe aceia care nu-i foarte sigur că ar fi meritat. Kurt aşa cum îl prezintă Cătălin Mirea nu este un şnapan mărunt (cum este acuzat la un moment dat) ci un adevărat jucător la cacialma în partide cu mize înalte. *Adorable farceur*, este singurul care a văzut lumea, care a depăşit mediocritatea insulei, a spaţiului închis. Spaţiu care recurge totuşi, ca la un ascunziş sigur - colţ uitat de lume unde poliţia nu scotoceşte, unde justiţia nu (prea) ajunge, unde forul decizional suprem este colonelul, doar citat, niciodată prezent... Sub aparenţa eleganţei omului de lume, ascunde bine (cât trebuie) adevăratele ocupaţii aducătoare de venituri importante şi ilicite... Greu de găsit deosebiri mai mari de personalitate ca între cei doi soţi care se înfruntă în ringul familiei. Există între cei doi sooţi diferenţe nu doar de preferinţe muzicale între "Dansul cavalerilor" (Prokofiev) pe care căpitanul îl "dansează ca un nebun" şi lirismul din "Cântecul lui Solveig" – (Grieg) care o transpune în într-o lume mai agreabilă, mai *ca la Copenhaga* (pe vremurile fericite până să-l întâlnească pe Edgar) pe Alice. Schimburile de replici, mai violente sau mai amabile sunt ecouri ale schimbării de nuanţă a sentimentelor, sunt indicii ale turbulenţei relaţiei, rezultate din zgândărirea orgoliului şi a rănilor sufleteşti.

Pornind de la îndreptăţitul dicton "ratat nu este caporalul care n-a ajuns sergent ci colonelul care n-a ajuns general" adaptat aici la "căpitanul care n-a ajuns maior", dar aplicabilă şi la actriţa personaj secundar din suita Medeei care n-a ajuns cap de afiş, în "***Play Strindberg***-ul dürrenmattian avem de-a face (şi) cu o *dramă a ratării individuale* dureros resimţită de cei doi soţi. O ratare (aproape) inevitabilă, ca o condamnare la nerealizare, petrecută pe fondul deprimant al reprimării sociale mascate (dar eficiente) a individului.

Petrişor Stan este Edgar, tipul ratatului resemnat şi resentimentar, căpitanul care n-a ajuns maior individul oropsit de mediu cu o carieră ratată, cu o nevastă ratată (şi cu ifose), cu nişte copii nu prea atenţi cu părinţii, cu boala care-l macină şi cu moartea care-l paşte. Sumbru prezentul, şi mai sumbru viitorul (şi sfârşitul) apropiat, sumbru şi personajul. Cu accese de satisfacţie şi veselie când îi joacă vreun renghi consoartei sau se dedă unor excese culinare, de tipul *festin pentru unul singur*. Gurmand nesatisfăcut nici de performanţele culinare şi -probabil- nici de cele sexuale ale consoartei în care nu vede decât actriţa din figuraţie şi într-un fel un temnicer doar ceva mai graţios decât media, "prea orgolios ca să fie gelos"... amator de "muzică ordinară când ascultă *dansul cavalerilor* se dezlănţuie, dansează ca un apucat"... în mare măsură regia contează pe versatilitatea personajului care-i oferă actorului câmp larg pentru a trece prin diverse stări de la dans dezlănţuit sau satisfacţia gustativă a ospăţului până la imobilismul solicitant al unor scene de paralizie prelungită.

Aida Doina Stan este ***Alice***, femeia pe care şi-o împart căpitanul şi Kurt, soţia care-şi urăşte soţul şi e doar un divertisment şi o revanşă pentru Kurt. Dar în condiţii prielnice poate deveni o redutabilă competitoare pentru apropiata (şi dorita) moştenire a căpitanului... De 25 de ani într-o fortăreaţă, o fostă închisoare devenită telegrafistă clandestină, calificată (pe ascuns) la locul de muncă... "Ademenită cu o viaţă confortabilă" a abandonat scena şi de 25 de ani pândeşte momentul în care iubitul său soţ se va prăbuşi... "Am fost o actriţă celebră... Sunt mai tânără cu 10 ani! Sunt în floarea vârstei iar faţă de alţii pot fi fermecătoare... se teme ca mă voi recăsători". Poate fi convingător soţie recalcitrantă, pianistă sensibilă, femeie matură foarte feminină care cochetează cu fostul iubit sau chiar şi infirmieră îndatoritoare pentru soţul ajuns legumă...

Ana-Mirela Popescu scoate rolul din tiparul "trecătoarei apetisante", a *majoretei* care legănându-şi provocator *dotările* anunţă pe un ton deopotrivă neutru şi emfatic a câta rundă stă să-nceapă. Din simplul rol de "trompetă", personajul-cortină alunecă în potenţială *ursitoare* în *Moiră* energică ce lasă impresia că rezultatul masacrului din ringul familiei sau este deja cunoscut Ana-Mirela Popescu dă greutate, pune carne pe acest personaj schematic (spre scheletic) pare că desenează cu paşii săi hotărâţi perimetrul ringului unde moment după moment membrii triunghiului amoros urmează să sângereze, să-şi lepede măştile respectabilităţii burgheze absolut necesare (şi impuse) în societate, să schimbe lovituri mai sus sau mai jos de centură...

Miruna Varodi, autoare a scenografiei alcătuieşte un interior burghez modest dar destul de confortabil pentru o locuinţă aflată într-o fortăreaţă deasupra fostei puşcării. Nimic extravagant, dar supra-suficient pentru traiul unei familii cu stare materială medie singurul accesoriu cultural fiind pianina la care Alice interpretează un repertoriu destul de restrâns - încă un motiv de dispută între soţi. Nimic extravagant? Ba da! Telegraful care – din zgârcenie şi precauţie faţă de posibilele *scurgeri de informaţii* - înlocuieşte telefonul.

Matei Varodi pe cât îl ştiu de vreun sfert de veac nu este adeptul bruscării vreunui text în căutarea unei formule (mai) "emancipate" a spectacolului, preferând montări aşezate, clasice, respectuoase faţă de autor şi fără excese testosteronic-(re)creative. Ce-i drept e şi foarte dificil să "tragi" spectacolul spre altă viziune decât a autorului pentru că "ceasornicarul" Dürrenmatt foarte atent la ritm şi căutând să evite lungimile deranjante dă indicaţii de punere în scenă foarte minuţioase, aproape ca nişte standarde tehnice obligatorii (inclusiv timpii tăcerilor!). Aşa că rezultatul este un spectacol care fără a fi agreabil este captivant prin atracţia exercitată de răul adus în scenă de actori cu aplomb, cu patos, cu detaşare, cu resemnare cinică, cu revoltă în genunchi. 11 reprize şi un epilog cu individualitate tematică scoasă din "acea mare mizerie care e familia". Nu avem parte de o partidă stilată,

combatanţii nu sunt nişte *scrimeuri*, sunt nişte *puncheuri* care caută -fără menajamente- numai lovitura decisivă. Doar gongul Mirelei Popescu îi mai salvează de acel K.O. care pândeşte la fiecare replică; gongul care le permite să-şi mai tragă sufletul şi să se pregătească pentru următoarea lovitură. Daaaar, o vorbă din bătrâni adaptată la situaţie spune că fie că dai, fie că primeşti, luptător te numeşti... Spectatorul este prins în partida de pugilat şi interesat să-i vadă sfârşitul, să vadă cine-i învingătorul căruia i se ridică mănuşa şi cine e luat cu targa. Şi, cine ştie, poate că a şi pariat pe vreunul dintre competitori...

Ar trebuie să menţionăm că acest *strindbergian "Dans al morţii"* şi varianta sa *dürrenmattiană* un sunt singurele creaţii având această temă lugubră tratată voios. Să mai menţionăm - " (1849), apoi "" (1874) de pesimistul iremediabil (1835-1921), sau de ciclul "*Cântecele şi dansurile morţii*" (1875-1877) de i (1839-1881), un Musorgski deja alcoolic şi decepţionat de societatea timpului (un Musorgski a cărui expresie nedumerită de lumea din jurul său a fost foarte bine prinsă de pictorul Ilia Repin). Sau contemporanul "" (2003), al formaţiei rock , ca să actualizăm, să up-datăm, o ţară...

"În literatură nu mi-au plăcut niciodată personajele pozitive, eroii... Acestea sunt -aproape întotdeauna- nişte clişee, nişte copii repetate până ce din original nu rămâne mai nimic. Prefer perplexitatea, îndoiala, nesiguranţa, nu pentru că acestea ar fi mai folositoare, ci pentru că aşa suntem construiţi: uimiţi, îndoiţi şi ezitanţi" scria marele scriitor José Saramago, în urmă cu vreun deceniu. Mergând pe urmele lui Saramago şi folosind o cunoscută formulă a lui Zola aş spune *j'accuse l'auteur de favoriser le personnage negative*... Un gen interesant de *favoritism,* ba chiar de *discriminare pozitivă a personajului negativ,* formulă pe care succesul o motivează şi pe care gustul public o acceptă şi aplaudă (între anumite limite!). Cred că dacă a văzut (sau citit) "*Play Strindberg*", Saramago a fost pe deplin mulţumit. Iar spectatorii care au văzut piesa la "*Davila*" - la fel.

Pornind de la îndreptăţitul dicton "ratat nu este caporalul care n-a ajuns sergent ci colonelul care n-a ajuns general" adaptat aici la "căpitanul care n-a ajuns maior", dar aplicabilă şi la actriţa personaj secundar din suita Medeei care n-a ajuns cap de afiş, în "Play Strindberg-ul dürrenmattian avem de-a face (şi) cu o dramă a ratării individuale dureros resimţită de cei doi soţi.

teatru

Mariana Şenilă-Vasiliu

Paradisul pierdut (V)

Să-ți înalți o casă odinioară cerea pricepere și materiale anume: lemnul să fie bine uscat, iar uscatul durează; șindrila, frecvent folosită la acoperișuri în Țara Moților, era tăiată tot din lemn uscat, chiar la fața locului de un meșter cu mâini noduroase, dar pricepute; fasonarea trunchiurilor de brad până să ajungă grinzi se făcea tot pe loc și cu multă îndemânare.

Am mers de nenumărate ori pe drumul ce duce de la Câmpeni la Abrud. Cel puțin în vacanța de vară a anului 1965 am făcut naveta la Abrud, unde găsisem un post de funcționar la un GAS, așa că învățasem drumul de 12 km pe de rost. Nu era pentru prima dată când în vacanțe, scurte iarna, lungi vara, mă angajam să lucrez pe câte undeva, indiferent ce, doar să mai câștig un ban pentru nevoile mele studențești - la Institutul de Arte „Ion Andreescu" de atunci, facultatea dura șase ani! Cu patru copii, din care doi plecați la studii la Cluj și Oradea, părinților le era greu să facă față cheltuielilor. Orice ban era bine venit, așa că, cu tot jindul de a avea parte de plăcerea timpului liber, acceptam să mă angajez pe te miri unde: la raion la secția de morărit, la serviciul Telefoane, unde făceam cartarea convorbirilor, manuale pe atunci; la GAS-ul din Abrud, unde mă ocupam de contabilitatea... animalelor - ai naibii viței creșteau repede și trebuia să-i trec dintr-o categorie în alta, lucru pe care-l uitam, așa că mă trezeam cu inflație, fie de viței de lapte, fie de juninci; la cartarea și legarea actelor dintr-o arhivă prăfuită, roasă de șoareci și așa mai departe. În timp ce colegii mei se înșoreau la plajă, eu stam vara închisă timp de trei luni într-un birou trăgând cu ochii la ceas doar-doar vine vremea de plecare acasă... Ce-i drept, descoperisem o metodă să trag parțial chiulul, citind pe neobservate vreuna din cărțile pe care le păstram deschise în sertarul biroului. Asta până când eram întreruptă cu discuții despre uium, viței, cartări telefonice și naiba mai știe despre ce. Așa am apucat să citesc într-o singură vară „Analele" lui Tacitus, „Ciuma" lui Camus, scrisorile adresate de Kafka tatălui său, „Baronul din copaci" al lui Calvino și ce oi mai fi reușit să citesc pe ascuns. Închipuiască-și oricine chinul meu de cititor împătimit nevoit să suporte o astfel de situație. Stoică, acceptam totuși tortura știind că din puținul câștigat voi putea să-mi cumpăr cele necesare, dar înainte de toate cărți. Pentru mine, vacanța începea abia când mă întorceam la facultate, iar în perioada examenelor eram de-a dreptul fericită, bucurându-mă de deplina libertate: nu mai aveam program fix și puteam să fac ce mă tăia capul.

Drumul dintre Roșia Montană și Câmpeni urmează firul apei tulburi a Abrudului sau Abrudelului, cum i se mai spune. Peisajul e blând, cu dealuri și muncele pe care stau retrase de la șosea mici gospodării țărănești. Aceeași geometrie variabilă a tarlalelor cu cartofi, aceleași mici lanuri de porumb și aceeași armie de pari de fasole fluturându-și în vânt frunzele precum steagurile verticale ale războinicilor medievali japonezi. Și toate astea prinse în întinderea verde a ierbii.

Bătrânele case moțești au dimensiuni modeste, cel mult două camere care dau în târnaț, împodobit vara cu ghivece de mușcate de toate culorile și cerceluși. Cățărate pe tălpoaiele de lemn, cu acoperișul lor țuguiat de șindrilă sau de paie, de multe ori par mai monumentale decât sunt în realitate, iar asta din cauza raportului dintre părți. Uneori acoperișul este egal în înălțime cu casa, iar alteori, prea înalt și lăsat, pare să o protejeze precum o cloșcă puii. Ceea ce lipsește arhitecturii și întregii arte țărănești din Apuseni este simțul decorativ. Asemeni îmbrăcăminții austere a moților, țopilor și mocanilor, brodate sau țesute doar în alb și negru, și împodobirea caselor este redusă la maximum. Ceea ce face fala arhitecturii din zona subcarpatică a Munteniei și Olteniei, care dă uneori construcțiilor frumuseți de chivot; ceea ce e mândria Maramureșului, arta prelucrării măiestre a lemnului, precum și explozia de culoare a icoanelor, îmbrăcăminții și cergilor, fantezia și jocul cu culorile, în Apuseni e redus la minimum. Totul în partea asta de țară se limitează la funcțional și strict necesar. Ca și viața sărăcăcioasă a moților. Timp de aproape două milenii, populația românească din Apuseni n-a trăit și nu s-a bucurat, ci a supraviețuit și a îndurat, ceea ce explică austeritatea în toate cele a locuitorilor și creațiilor.

Nu departe de casă stă șura peste care se ardică cușma de paie a acoperișului, groasă și densă menită să protejeze și să apere de frig viețățile de a căror bunăstare depinde viața oamenilor. Veche de vreme, bătută de ploi și vânt, acoperită iarna de un strat gros de zăpadă, cușma de paie rezistă decenii la rând tuturor năpraznelor ce se abat asupra ei, de te și întrebi cum este posibil așa ceva. O întâmplare de acum aproape cinci decenii, petrecută la Muzeul Viei și Pomiculturii din Golești-Argeș, avea să lămurească misterul neobișnuitei și îndelungii sale rezistențe. Tocmai fuseseră aduse din Apuseni două gospodării moțești, ambele acoperite la origine cu paie. Muzeografii și echipa de muncitori angajată s-au grăbit să le reconstituie întocmai, inclusiv acoperișurile, în care sens au fost aduse paie de la o gospodărie agricolă și în scurt timp lucrările au fost terminate. Cele două gospodării arătau identic cu cele din Țara Moților. Asta până la prima furtună când un vânt puternic a luat pe sus acoperișurile de paie. În fața dezastrului, muzeografii au rămas debusolați, nepricepând ce s-a putut întâmpla, doar ei făcuseră reconstituirea corect. Cum de în Apuseni acoperișurile de paie rezistă, rămânând neclintite zeci de ani la rând, chiar și pe cele mai năprasnice furtuni, iar la muzeu țtinuseră doar atât cât să fie inaugurate casele? Până la urmă enigma a fost lămurită și răul îndreptat. Ce se petrecuse? Se întâmplase că muzeul își procurase paiele de la o gospodărie agricolă, unde recoltatul grâului se făcuse cu o cositoare mecanică, or aceea toca paiele. În Apuseni, din contră, grâul, puțin cât se făcea, și secara, erau tăiate manual, cât mai de jos, ca să fie firul de pai mai lung. După care paiele erau legate în snopi mici cu care, treptat era clădit acoperișul gros și dens ce seamănă cu saltelele de papură din care sunt făcute insulele plutitoare de pe lacul Titicaca. Putea să dea buholtul/furtuna năprasnică specifică Apusenilor, să sufle vântul cât poftea, acoperișurile făcute din paie rezistau la orice. Dacă pentru muzeografi întâmplarea a fost neplăcută, pe de altă parte a fost în același timp o binevenită lecție despre restaurare. Din acel moment nu s-a mai lucrat cu oameni aduși doar pentru că aveau brațe și mâini puternice, ci au căutat meșteri specializați în construirea caselor tradiționale. Păcatul mare e că adevărații constructori sunt deja prea bătrâni, iar ucenici n-au; meșterii se sting unii după alții și n-are cine le lua locul. Sont morts les batisseurs....

Să-ți înalți o casă odinioară cerea pricepere și materiale anume: lemnul să fie bine uscat, iar uscatul durează; șindrila, frecvent folosită la acoperișuri în Țara Moților, era tăiată tot din lemn uscat, chiar la fața locului de un meșter cu mâini noduroase, dar pricepute; fasonarea trunchiurilor de brad până să ajungă grinzi se făcea pe loc și cu multă îndemânare. Am asistat la ridicarea noii case părintești care a înlocuit-o pe cea veche de peste o sută de ani. Nu-mi puteam lua ochii de la lucrul meșterilor, de la mâinile lor, de la îndemânarea cu care îmbinau trunchiurile de brad până se potriveau perfect. O vară întreagă, cât a durat construcția casei, un miros puternic de brad, rășină și cetină a plutit în aer. Vrei o casă astăzi? Nimic mai simplu, îți trebuie bolțari, niscaiva beton, niște fier-beton, tablă galvanizată, var pentru mortar și câteva găleți de lavabilă. Totul se cumpără de la magazin. Șantierul merge strună și în curând te muți în casă nouă mirosind a vopsea și nitrolac. A dispărut minunata concurență între cine ridică o casă mai frumoasă; astăzi concurența estetică nu mai există, totul se reduce la a cui e casa cea mai... mare. Și uite așa s-au pocit satele românești, cu case-magazii hidoase și fără niciun stil. Dacă înainte de catastrofala decizie a lui Ceaușescu de urbanizare a satelor românești, trecând prin sate făceam torticoli sucindu-mi capul când în dreapta, când la stânga ca să descopăr cele mai frumoase case țărănești vechi, astăzi nu știu cum să întorc mai repede capul ca să nu mai văd hidoșeniile cu care s-au procopsit oamenii din lipsă de bun simț și gust estetic. Tinerii abia așteaptă să închidă ochii „ăi bătrâni" ca să poată dărâma casa cea veche și apoi să ridice o hardughie nouă căreia îi spun casă.

Șoseaua urmează firul apei până când, la intrarea în Câmpeni cotește brusc la stânga, lăsând Abrudul cel tulbure să se verse în Arieș. Înainte vreme, intrarea în oraș se făcea firesc, o dată cu primele case modeste de la periferie. Asta până când orgoliul local a impus construirea unei porți simbolice de intrare în Țara Moților a cărei capitală nescrisă este orașul Câmpeni. Conform obiceiului, poarta a fost croită după gustul, ideile și indicațiile oficialităților, catastrofal ca întotdeauna. Spre marea mea dezamăgire și jenă, am aflat că punerea în practică a „ideilor" i-a aparținut tatei. M-a dus să-mi arate poarta. În fața kitschului patriotic, un talmeș-balmeș de bușteni făcuți turnuri deasupra cărora fuseseră montate două machete disproporționat de mici ale casei lui Avram Iancu de la Vidra barat de niște tulnice, am înghețat. Pentru mine, situația era îngrozitoare, îi datoram filial respect tatei, însă pregătirea profesională mă împiedica să mint. Oscilam între minciuna pioasă și adevărul crud... Lașă, m-am mulțumit cu o mișcare neutră a capului și o mormăială neinteligibilă. Știind cu câtă patimă a iubit până la moarte Apusenii și cât de puternice erau sentimentele patriotice ale tatei, îi puteam găsi scuze și-l puteam ierta, artistic însă... Cred că și-a dat seama de situație, însă a pus-o mai degrabă pe seama veșnicei tensiuni dintre noi atunci când era vorba despre artă, mai ales de cea contemporană pe care, apriori, o respingea. De atunci, până la moartea sa, n-am mai discutat nici despre poartă și nici despre arta contemporană.

Mica depresiune în care este așezat Câmpeniul e înconjurată de dealuri așezate parcă pe Cel-de-Sus anume să-l apere. Pe vreo doi-trei kilometri, de la gară și până la locul numit pe Baltă, se întind Podurile, un deal acoperit de o pădure densă de brad pe alocuri amestecat cu fag. Înspre Baltă, ea coboară până în dunga Arieșului de parcă armia vegetală veșnic însetată ar vrea să se adape. Nu departe de podul de fier ce traversează Arieșul Mic, în mijlocul pădurii, se deschide un luminiș unde odinioară câmpănarii sărbătoreau Maialul. Înarmate cu coșuri pline cu de-ale gurii, familiile se așezau pe iarbă, încingând un adevărat festin în cinstea venirii mult râvnitei primăveri. În anii 1950 când sărbătoarea de Maial a fost înlocuită de festivitățile de 1 Mai muncitoresc, cum locul din Poduri era mic și deci impropriu, serbarea s-a mutat pe un tăpșan unde se țineau matchurile de fotbal. Tot aici erau sărbătorite 23 August, ziua Eliberării României de sub jugul fascist, și 7 Noiembrie, ziua Marii Revoluții din... Octombrie. Liniștitul și veselul Maial din Poduri s-a transformat în îndopare gastronomico-politică, cu discursuri și scandări de lozinci amestecate cu liber la fleici și bere. Carnea de porc sfârâia pe grătare, bere pe săturate, totul spre satisfacerea poftelor ținute în frâu în restul anului, când orice se dădea numai pe cartelă, pe puncte cum se zicea, de la alimente la îmbrăcăminte și încălțăminte. De-a doua zi, odată cu împrăștierea mirosului de fripturi, oamenii coborau cu picioarele pe pământ și, cuminți, se așezau la cozi, la pâine, la carne, la...

Celălalt deal se numește Țiclu, denumire care nu știu de unde venea, dar care, pentru urechile mele, are mai degrabă o rezonanță nemțească decât românească. Dealul, în fapt un bolf/gâlmă uriașă de piatră format din șisturi de culoare violaceu-maronie închisă e sterp și

doar la jumătate din înălțimea lui e înconjurat de o cingătoare de pini bătrâni și răsuciți precum cei din tușurile chinezești. Rădăcinile lor sunt înfipte în piatră asemeni unor gheare, că la un moment dat nu-ți mai dai seama cine pe cine susține, gâlma pietroasă pinii sau pinii o susțin pe ea. Prezența aici a pinilor e cel puțin ciudată, nici altundeva în zonă nemaiexistând ăst conifer mediteranean prin excelență. De floră spontană nu poate fi vorba, dar nici vreun rost de a fi sădiți taman pe pietroiul uriaș nu găsesc. În lumina soarelui la apus, trunchiurile pinilor capătă o nuanță portocalie intensă de parcă ar fi luat foc. Hălăciuga coroanelor înghesuite unele în altele ca niște vălătuci groși și întunecați, de la depărtare pare un nor de fum gros și negru ce se înalță din trunchiurile-lumânări ale pinilor aprinși. Deși cingătoarea de pini-gardieni se ridică nu departe, în spatele casei noastre, aspectul bizar și neprimitor al Țiclului m-a oprit să trec de ea, asta deși în copilărie mai că nu era deal sau pâlc de pădure pe care să nu-l fi călcat. Țiclul nu m-a impresionat în sens negativ doar pe mine. Nicolae Iorga, care a făcut în 1906 o călătorie în Munții Apuseni, odată ajuns la Câmpeni, a fost profund impresionat de vedenia rotundă, mare și pietroasă într-atât încât în afara ei nu a mai văzut restul peisajului. În stilul său gongoric, istoricul descria orășelul ca fiind „câmp foarte îngust ce se deschide aici între namilele de piatră neagră înfoiată”. După felul în care descrie Câmpenii, se pare că Iorga nimerise chiar la intrare pe Valea Caselor, o strâmtură dominată nu de „namilele” de care vorbea, ci de o singură „namilă de piatră neagră înfoiată”, celelalte dealuri care mărginesc valea îngustă sunt acoperite de păduri impresionante de brad ce par a nu avea sfârșit. Pe coamă, Țiclul se continuă cu dealul Motorești, până când, brusc firul de apă al râulețului numit Valea Caselor, îi taie calea aproape de Certege. După o străveche cutumă, dealurile Apusenilor precum Motorești, Flocești, Bulzești, Alexăndrești, Groștior și altele care vor mai fi fiind, preiau numele sau poreclele familiilor care le locuiesc: Motora, Floca, Bulz, Alexandru și așa mai departe. Prin anii 1960, părându-li-se autorităților locale unele nume prea vulgare le-au schimbat, de exemplu Flocești a fost redenumit Florești. Schimbarea denumirilor a fost un act gratuit și chiar vătămător pentru memoria locului. Așa s-a întâmplat cu Valea Caselor a cărui denumire a fost schimbată în Transilvaniei. Or, Valea Caselor, unde a locuit cel puțin 150-200 de ani familia tatălui, a fost singura uliță rămasă intactă după pustiitorul incendiu din 1905. Ea era o mărturie concretă a felului în care arăta așezarea înainte de acea dată, de rest alegându-se doar scrumul. Nimeni însă nu și-a bătut capul cu caracterul ei istoric și documentar, nimănui nu i-a dat prin cap barem să facă relevee ale construcțiilor care au dat denumirea uliței și apei ce o însoțește. Procedând la atare schimbări de denumiri se pierde adevărata identitate a unui loc.

Din Valea Caselor, dacă o apuci peste dealul din față, Flocești, dai în Muncel, iar de acolo, încălecând încă o coamă, cobori direct în Mihoiești, așezarea moțească de pe Arieșul Mic, altădată minunat loc de pescuit păstrăvi sau lipani. Asta până a se construi barajul care a modificat radical peisajul și a alungat păstrăvii și lipanii, pești de apă curată ce au nevoie de șipote puternic curgătoare, de praguri, bulboane și mici cataracte. Seamănă cu moții, care nici ei n-au putut trăi în altă parte decât în Apuseni și nici bea altă apă. Dați-i unui moț, când îi e seste un pahar cu apă călăie: n-o va bea! Până apa nu e rece ca gheața, precum cea din izvoarele de munte, oricât de însetat ar fi nu va pune gura pe ea.

În copilărie, tot călărind dealurile și munții din preajmă, ajunsesem să știu pe de rost fiecare pâlc de pădure, fiecare pășune, fiecare tufiș, hat sau pârleaz, fiecare cărăruie. Astăzi însă, mă îndoiesc că aș mai recunoaște locurile, s-a construit mult, aiurea și în cele mai neașteptate locuri, iar barajul a modificat radical topografia Mihoeștilor și a dealurilor din preajmă. În fine, închizând cercul de apărare ce împresoară Câmpenii, chiar în dreptul vechii gări, stă teșit dealul Vârși. Într-o geometrie aleatorie, mici lanuri cultivate și fânețe urcă până în vârf. Case nu s-au prea ridicat, aici panta prea înclinată face construirea dificilă, iar urcușul cotidian aproape imposibil. Oamenii care își au terenuri în Vârși locuiesc fie în Câmpeni, fie prin apropierea orașului, iar de venit vin aici doar în raport cu muncile agricole sezoniere: la semănat, la căpălit, la cosit și polog, la recoltat și la strânsul otăvii. Vin, muncesc, stau o zi sau două, după care se înapoiază la casele lor, lăsând totul la voia Celui-de-Sus și a naturii... În spatele dealului Vârși, înspre Bistra, Lupșa, Baia de Arieș și Turda, se întind nesfârșiți codrii de brad care spre orizont albăstresc precum cerul în zi de vară, diafani și imateriali. La toate astea trebuie adăugată o insuliță de pe Arieșul Mic creată dintr-o despicătură de ape, pe care cineva ridicase ceea ce noi numeam un castel. Astăzi, el nu mai există, a fost dărâmat, iar insulița, care găzduia și un restaurant de vară, a fost înghițită de șuvoiul de ape revărsate frecvent după ploile torențiale.

Orașul, așa cum se prezintă în acest moment nu mai este cel de altădată. După catastrofalul incendiu din 1905, localnicii s-au străduit să-l refacă după puterile lor. Dacă la acestea se adaugă și „prefacerile” înnoitoarea, prin plombarea spațiilor dintre construcțiile vechi cu insipidele blocuri gen cutie de chibrituri, rezultatul este de o urâțenie fenomenală. Noroc cu câteva vile și construcții mai fanteziste, cu curți și scări interioare, terminate cu turnuri acoperite de cupole care tocmai prin anacronism aduc niscaiva sare și piper, urbanisticii haotice și fără stil târgulețului din creierii Apusenilor. În timpul incendiului din 1905, toate cele trei biserici, ortodoxă, catolică și unită, au ars până la temelie. Descrierea focului cel mare care a mistuit orășelul, pe atunci comună, a fost făcută de Iorga în termeni din care nu lipsesc trimiteri biblice la păcătoasele Sodoma și Gomora: „De multă vreme, un loc din Ardeal n-avusese să îndure o pedeapsă dumnezeiască așa de cumplită”. Fiecare cuvânt folosit de istoric în descrierea prăpădului aduce în fața ochilor cititorului imaginea apocaliptică a așezării cuprinse de vâlvătăile flăcărilor. Dar cea mai puternică imagine este cea a prăbușirii celor trei biserici „(...) cea unită a fost mai ales pusă la cale foarte rău, și, în mijlocul pocnirilor focului înțețit, al zarvei de oameni ce strigau de spaimă, răsună, ca un urlet de triumf al iadului, căderea clopotelor, care se prefăcură într-o grămadă de aramă topită”. Fără ocolișuri, istoricul insinuează pedeapsa cerească drept urmare a „neînțelegerilor confesionale, care aici n-au nici frâu, nici rușine și nici măcar o hotărnicie a cuviinței, (care) au împiedicat biserica unită să se trezească din ruinelei-i negre. Căci aici e locul unde preoții români de cele două confesii se spionează necontenit și nu pierd niciun prilej pentru a se jigni prin vorbe aspre și glume proaste sau a-și face rău prin ce fapte pot săvârși numai”. Gravarea în apă tare a moravurilor și năravurilor bisericești locale și a conflictelor de natură mai mult laică decât religioasă, concurența acerbă dintre protopopul ortodox și preotul unit este cât se poate de autentică. În ura lor reciprocă, antrenaseră și enoriașii celor două culte care se suduiau și insultau cu vorbe grele unii pe alții. Cincizeci de ani mai târziu, în plină ofensivă comunistă contra bisericii, râca dintre cele două comunități religioase, ortodoxă și unită, nu da semne de ostoială. Strigături jignitoare precum ”Uniți, cu ochii beliți” și „Ortodocși, cu ochii scoși”, încheiau adesea disputele mărunte ale copiilor. De erau întrebați ce înseamnă ortodocși sau uniți, habar n-aveau, se insultau doar pentru că așa auziseră de la părinții lor. Ura ilogică dintre cele două comunități creștine era moștenită și de ea profitau autoritățile comuniste. Sute de preoți, nu doar din Transilvania, ci din întreaga țară au fost arestați înfundând ani grei închisorile de la Sight, Gherla, Râmnicu Sărat și altele, unde, înfometați, torturați și bolnavi mulți dintre ei, și-au dat duhul. Cum spune părintele Arsenie Papacioc, comunismul a umplut cerul de sfinți. Acceptată oficial, biserica ortodoxă a fost, oarecum, în mai mică măsură ținta atacurilor dezlănțuite de autoritățile comuniste, dar a dat și ea destui martiri. Biserica unită, în schimb a avut enorm de suferit urmărindu-se chiar disoluția ei. Multe dintre bisericile de rit unit au fost închise și apoi transferate în patrimoniul celui ortodox, iar preoții arestați și închiși. Orice suspiciune de contact cu biserica romană atrăgea după sine întreg cortegiul de nenorociri, procese și întemnițări. Printre

Casa memorială „Avram Iancu”, Vidra de Sus, Alba

sculpturile prezentate în expoziția retrospectivă Gh.D. Anghel, din 1966 de la Sala Dales a figurat cea intitulată „Cărturarul”. Puțină lume a știut însă că nu era vorba despre un cărturar oarecare, ci ea îl reprezenta pe monseniorul Vladimir Ghica, reprezentant al Scaunului Apostolic în țara noastră, care printr-o decizie specială a Înaltului Scaun avea dreptul să oficieze bi-ritual slujbele, și în rit catolic și în rit bizantin. A fost întâiul slujitor al Bisericii din România care a înțeles că Dumnezeu e Unul și că indiferent de formă, romano-catolică, unită sau ortodoxă, El e deasupra a tot și toate. Cum era de așteptat, monseniorul Ghica a fost arestat și închis la Jilava, unde, ca urmare a regimului criminal de detenție a murit doi ani mai târziu. Cu atât mi-e mai greu să înțeleg cele ptrecute la Cluj cu aproape două decenii în urmă. Înfuriat de decizia de retrocedare a unei biserici a cultului unit/greco-catolic, care îi aparținuse acesteia de drept, dar care în perioada comunistă fusese cedată ritului ortodox, arhiepiscopul de atunci al Vadului, Feleacului și Clujului, Bartolomeu Anania, îmbrăcat în veșminte sacerdotale a ieșit în fruntea unui alai de preoți și enoriași pe strada mare a orașului, tunând și fulgerând împotriva hotărârii. Pe Bartolomeu Anania l-am prețuit ca scriitor și dramaturg și i-am citit cu sufletul la gură „Cerurile Oltului”, un volum despre vechile biserici și mânăstiri ortodoxe din Sudul țării, însă de la acea nefericită ieșire publică contra bisericii surori unite, mi-a fost greu să-l mai ascult vorbind. Gestul brutal de atunci i-a invalidat discursul creștin rostit din altar. Ura dintre cele două biserici, ambele creștine, ambele românești, alimentată din plin în perioada comunistă, continua după două sute de ani (Biserica Unită a fost creată prin unirea unei părți a bisericii ortodoxe transilvănene cu biserica catolică în urma Sinodului de la Alba Iulia din 1697), Dacă astfel de izbucniri înveninate au loc și astăzi, chiar la cel mai înalt nivel duhovnicesc, ce să mai mire reacțiile enoriașilor câmpănari asmuțiți de preoții locali de acum peste un secol... „Ortodocși, cu ochii scoși”... „Uniți, cu ochii beliți”... În loc să-i îndepărteze pe oameni de biserică, perioada comunistă mai mult i-a apropiat și a întărit această legătură. Cu atât sunt mai deconcentrate acum astfel de ieșiri ce țin mai mult de manifestări formal-religioase, exterioare esenței a ceea ce trebuie să însemne creștinismul: credința! Mai debusolată decât este la ora actuală lumea creștină în general n-a fost niciodată. Iar cea românească nu face excepție.

Acceptată oficial, biserica ortodoxă a fost, oarecum, în mai mică măsură ținta atacurilor dezlănțuite de autoritățile comuniste, dar a dat și ea destui martiri. Biserica unită, în schimb a avut enorm de suferit urmărindu-se chiar disoluția ei. Multe dintre bisericile de rit unit au fost închise și apoi transferate în patrimoniul celui ortodox, iar preoții arestați și închiși.

Știri de la Centrul Cultural Pitești

■ Primăria Municipiului Pitești a organizat prin Centrul Cultural Pitești, spectacolul muzical, sub genericul „Poveste de iubire”, dedicat Dragobetelui, sărbătoarea iubirii la români. Evenimentul, desfășurat la Centrul Multifuncțional Pitești, a cuprins un spectacol aniversar, prilejuit de împlinirea a 10 ani de la înființarea Grupului Folk P620, precum și un spectacol de folclor. Spectacolul aniversar a fost susținut de copii și tineri care urmează cursul de chitară, sub îndrumarea cantautorului Tiberiu Hărăguș, în cadrul Centrului Cultural Pitești, iar spectacolul de folclor a fost oferit de copiii și tinerii care urmează cursul de canto popular, desfășurat de profesorul de specialitate Valentin Grigorescu, în cadrul instituției, precum și de Grupul Vocal Zavaidoc al Centrului Cultural Pitești. Manifestarea a fost animată de tinerele prezentatoare Andreea Dinuț și Gina Dumitru.

„Universul Interior”

■ Centrul Cultural Pitești, prin Clubul de Istorie „Armand Călinescu” și redacția revistei-document „Restituiri Pitești” a organizat ediția din luna februarie a proiectului cultural-educativ, sub genericul „Piteștii și Marea Unire”, dedicat Centenarului României. La manifestarea coordonată de lector univ. dr. Marin Toma, redactorul-șef al revistei-document „Restituiri Pitești” au fost invitați să susțină prelegeri tematice profesor dr. Elena Ștefănică, de la Liceul Tehnologic „Mihai Viteazul” și conf.univ.dr. Marius Andreescu, judecător la Curtea de Apel Pitești. „Anul 1918 a reprezentat cea mai sublimă pagină a istoriei românilor, când s-a desăvârșit proiectul de țară al generației pașoptiste; acela de a realiza o Românie unită, independentă și modernă. În istorie s-au găsit actele constituționale ale Unirii, istoria este o realitate a trecutului în prezent și nu o simplă rememorare”, au subliniat distinșii oameni de cultură.

Piteștii și Marea Unire”

■ Centrul Cultural Pitești a organizat în Sala Ars Nova, lectura-spectacol, sub genericul „Poezia, ca expresie orfică a lumii”, pe marginea celor mai recente creații ale poetului și graficianului Florin Nicolescu. Originar din municipiul Curtea de Argeș, autorul a absolvit Liceul Militar din Breaza și a lucrat la Institutul de Proiectări Argeș. S-a remarcat în viața culturală a Piteștiului, printr-o serie de expoziții de grafică și prin lecturi publice din propriile creații literare. Despre noile sale lucrări au vorbit și au susținut o lectură publică poeții Simona Vasilescu și Constantin Teodor Craifaleanu. Florin Nicolescu preferă să-și exprime gândurile, trăirile, sentimentele și concepțiile despre problemele existențiale doar pe hârtie, dar îi face plăcere să asculte comentariile celor interesați de arta sa.

■ Centrul Cultural Pitești a organizat în Sala Ars Nova, ediția din luna martie a Clubului literar-artistic „Mona Vâlceanu”. La evenimentul inițiat și coordonat de profesoara-scriitoare și editor Mona Vâlceanu a fost invitată profesoara-scriitoare Anca Barbu. Manifestarea, dedicată Mărțișorului și Zilei Internaționale a Femeii a cuprins prezentarea cărților de proză, semnate de Anca Barbu, precum și un recital de romanțe și muzică clasică, oferit de profesoara Daniela Veronica Hodojeu. „Anca Barbu are arta descrierii, are condeiul naratorului, deși este matematician de formație”, a subliniat Mona Vâlceanu. „Am dedicat aceste cărți, în ordine cronologică, părinților mei, ambii judecători, a doua carte copiilor mei și cea de-a treia carte soțului meu, care m-a încurajat să fac tot ceea ce-mi place. Viața este foarte scurtă și ar trebui să facem mai mult pentru cei din jur. Veți fi fericiți dacă veți oferi ceva cetății, iar cărțile mele sunt darul meu pentru dumneavoastră”, le-a spus Anca Barbu celor prezenți.

■ Centrul Cultural Pitești a organizat un medalion artistic, dedicat Mărțișorului și Zilei Internaționale a Femeii. Manifestarea, desfășurată în Sala Ars Nova, a fost susținută de copiii care urmează Cercul de Pictură „Sensibilitate și Culoare”, coordonat în cadrul instituției de profesoara de arte plastice Elena Zavulovici. În fața auditoriului format din părinți și bunici, micii artiști au vernisat o expoziție tematică, prezentând lucrările realizate conform tehnicilor însușite la orele de curs, au recitat poezii și au interpretat cântece specifice primăverii.

■ Centrul Cultural Pitești a organizat în Sala Ars Nova, spectacolul muzical-literar, sub genericul „Mărțișoare pentru fiecare”, dedicat Mărțișorului și Zilei Internaționale a Femeii. Evenimentul a fost susținut de Trupa de teatru Robertto, formată din copii și tineri, care urmează cursul de actorie, coordonat de artistul Robert Chelmuș, în cadrul instituției. În fața publicului format din părinți, bunici și alți admiratori, talentații artiști au interpretat cu emoție și dăruire poezii, scenete și melodii de muzică populară și ușoară, toate dedicate celor mai iubite ființe din viața lor, mai ales mamei.

■ Centrul Cultural Pitești a organizat un spectacol de folclor, dedicat Zilei Internaționale a Femeii și celui mai tânăr anotimp. Manifestarea a fost susținută de copii și tineri care urmează cursul de canto popular, sub îndrumarea profesorului de specialitate Valentin Grigorescu, în cadrul Centrului Cultural Pitești, precum și de micuți, care urmează cursul de dans popular, coordonat de artistele Violeta Dincă și Rodica Oprican, în cadrul instituției. Artiștii au interpretat cu dăruire melodii îndrăgite de muzică populară, pe care le-au repetat la orele de curs și au încins hore muntenești, spre delectarea publicului iubitor de folclor. Ei au fost acompaniați muzical de maestrul Victor Buștean la vioară și de tânărul instrumentist și solist al Grupului Vocal Zavaidoc, Bogdan Leca, la orgă.

■ Centrul Cultural Pitești a organizat sub semnul Zilei Internaționale a Femeii o expoziție-eveniment, sub genericul „Transparent”, realizată de Mariana Frățița, membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România, Filiala Gorj. Originară din municipiul Piatra Neamț, autoarea a absolvit Institutul Politehnic Gheorghe Asachi din Iași, în anul 1985. Pasionată de artă, Mariana Frățița a urmat cursurile Școlii Populare de Artă – Secția Pictură din municipiul Târgu Jiu, acolo unde și-a întemeiat o familie și locuiește în prezent, și a absolvit Facultatea de Pedagogia Artelor Plastice și Decorative Constantin Brâncuși din Târgu Jiu, în anul 2012. S-a remarcat printr-o serie de expoziții personale la Târgu Jiu, Pitești, București, Râmnicu Vâlcea, Oradea, Curtea de Argeș. La vernisajul expoziției „Transparent” i-au fost alături cu aprecieri și mesaje de suflet, poeta Denisa Popescu, președintele Uniunii Artiștilor Plastici din România Filiala Pitești, Daniel Preduț, profesorii de arte plastice Ion Pantilie și Marius Ivanovici, președintele Ligii Scriitorilor Români Filiala Argeș, medicul-poet Adrian Mitroi, redactorul șef al revistei Cuvântul Argeșean, scriitorul Nicolae Cosmescu, poeta Cristina Onofre. La magia evenimentului au contribuit și membri ai Grupului Folk P620, care au susținut un recital de melodii dedicate mamei, dar și iubirii.

■ Centrul Cultural Pitești și Liga Scriitorilor Români Filiala Argeș au organizat în cadrul Cenaclului „Armonii Argeșene”, lansarea primului număr al revistei Cuvântul Argeșean. Noua apariție editorială, având-l redactor șef pe scriitorul Nicolae Cosmescu este publicația trimestrială a ligii, în care sunt promovați poeți și scriitori argeșeni, fie la început de drum, fie autori, care s-au afirmat deja în viața culturală a județului. Semnatarii primului număr al publicației au susținut cu acest prilej, o lectură, din materialele care au văzut lumina tiparului. Poeții Denisa Popescu, Nicolae Ionescu, Nicolae Braniște, Pușa Chiriță, Constantin Vărășcanu, Cristina Onofre, Marius Ionescu, Floricel Alexandru, Andreea Popa, Anda Benția, Alexandra Maria Bulgar, Denisa Coroja, Bogdana Demir, Doina Panaete,Dumitru Sima, Constantin Teodor Craifaleanu, Simona Vasilescu, Adrian Mitroi, scriitorii Mihail Ghițescu, George Ene, Nicolae Berbec, caligraful Petre Ghilencea, profesorii de limba și

„Poveste de iubire”

Spectacol de folclor dedicat Zilei Internaționale a Femeii

actualitate

literatura română Vasile Ghițescu, Letiția Brătulescu, promotorul cultural Adina Perianu, col.(r) Ion Stan și publicistul Gheorghe Mohor au participat la evenimentul editorial, coordonat și moderat de redactorul-șef al revistei Cuvântul Argeșean, scriitorul Nicolae Cosmescu.

■ Centrul Cultural Pitești a organizat expoziția de pictură în acuarelă și tempera, sub genericul „Universul Interior”, de Ara Max, artist plastic din Germania. Autoarea este din orașul Oberhausen, iar în prezent se află la Pitești, alături de soțul său, care lucrează la o companie din Argeș. Din pasiune pentru cultură, Ara Max a urmat o serie de cursuri, unde și-a cultivat talentul și aptitudinile artistice: pictură, ceramică, design vestimentar. A realizat peste 3 mii de lucrări de pictură și grafică, și a expus în Statele Unite ale Americii, Rusia, China, Letonia, Germania. La vernisajul expoziției de la Centrul Cultural Pitești a primit aprecieri de la poetele Denisa Popescu, Allora Albulescu, artistul plastic Ion Pantilie, redactorul-șef al revistei literare Cuvântul Argeșean, scriitorul Nicolae Cosmescu, președintele Ligii Scriitorilor Români Filiala Argeș, medicul-poet Adrian Mitroi, medicul-poet Constantin Teodor Craifaleanu, promotorul cultural Adina Perianu, poeta Cristina Onofre, poetul și graficianul Florin Nicolescu. Atmosfera a fost animată de copii și tineri de la Grupul Folk P620 din cadrul Centrului Cultural Pitești, care sub îndrumarea cantautorului Tiberiu Hărăguș au susținut un recital de melodii folk, bine primit de autoare și de publicul prezent la eveniment.

CARMEN ELENA SALUB

„Transparent”

Teatrul zilelor noastre

Stand-up comedy

În Pitești, la ”Ilfoveanu”. Spre fine de februar`. Pe la ceas de seară, cu omăt afară. One woman show inedit, binevenit, reușit. Mamă și fiică lucrând în tandem, ca să le iasă cu rost...

Socot c-a ieșit. Fincă optzeci de oameni au aplaudat lung și apăsat. Au felicitat și au comentat pe larg, cu entuziasm. Protagonista meritând aceasta. Pentru efort, ingeniozitate, curaj, expresivitate, mesaj, incisivitate. O știm mulți, de-atâția ani. Actriță la ”Davila”, mereu în prim-plan. Actualmente însă nemaiputând să apară pe scena teatrului în care e angajată. Ceea ce, probabil, a pus-o la treabă în spațiul numit la-nceput. Un loc potrivit, underground aș zice. C-un aer conspirativ, din plin sugestiv. Pentru ce-a vrut ea să spună ca-n minți să rămână...

Luminița Borta a avut tărie rostind ce-a rostit. Clar chibzuit, cert cumpănit, foarte nimerit. Năravuri semnalând, moravuri înfierând. Corupția, fățărnicia, lașitatea și prostia. Pumnul în gură băgat. Groapa de gunoi la care ne-aruncă, iarăși, ăia cu puterea. Nemernicia celor cu bani, pile, cunoștințe, relații. Disprețu` lor pentru ceilalți. Lumea românească din ziua de azi. Alienarea autohtonă revigorată vădit și nefericit...

”City break” este satiră cu tâlc. Râzi când o auzi, da` te pune și pe gânduri instant. Căci critică până la vârf bolnava noastră societate și mediul politic tarat apăsat. Răspândind firesc și-un pic de durere. Trauma artistei, inevitabil, o cere...

Îndrumată regizoral de fiica-i, Ania Cazan, Luminița etalează și cu ăst prilej din talentul ei. Declarând, la fine, că n-o să se lase și-o lupta acerb. Teatrul fiindu-i a vieții menire cât resurse-o avea să-l facă și d-aici încolo. Îi doresc să poată ca încă să scoată adevăr din replici. Subtil și benefic, să înfrunte vrednic tot ce e malefic. Din belșug, vizibil, pe plai mioritic...

ADRIAN SIMEANU

Dare de seamă despre Balta Albă...

(urmare din p. 24)

pielii și prin ea asupra întregului organism pătrund și alți factori: substanțele volatile, ioni de compuși anorganici (natriu, potasiu, calciu, magneziu, fier) și organici, substanțe biologic active, asemănătoare hormonilor sexuali. Gradul de penetrare depinde de temperatura nămolului. Cu cât e mai cald, cu atât pielea devine mai permeabilă, circulația sângelui se intensifică și are loc o puternică stimulare a sistemului nervos central și a glandelor. Cea mai populară formă de terapie cu nămol este cea prin care corpul (cu excepția capului și a zonei inimii) se unge cu loțiunea magică după care se face expunerea la soare până se usucă. Apoi se fac băi în apa mării sau în lacurile sapropelice. Această metodă mai e numită popular: „o baie rece de nămol”.

Contemporana Baltă Albă, sub semnul Milion-ului absolut

Stăpânul de azi a stațiunii Balta Albă pare să fie societatea Milion SRL. Ea oferă, pentru mașini, servicii complete de vânzări și reparații. Pentru oameni, ea deține motelul, căsuțele și restaurantul non stop. Ca să poți intra în baltă trebuie să treci, contra sumei de 5 lei, prin proprietatea firmei Milion. Te încasează, operativ, o țigancă tânără și amabilă care se plictisește de moarte, din lipsă de clienți serioși, la barul de pe plajă. Niște pensionari se ung cu nămol, luat din niște găleți puse, generos, la dispoziția turiștilor. Ei stau la soare și așteaptă să se usuce. Intră, apoi, timid în baltă și se freacă, peste tot, c-un șomoiog de paie. Deapănă diverse amintiri cu alți pensionari de prin zonă. Când ajung la punctul culminant, nu îndrăznesc să-i ceară partenerului de dialog să-l frece pe spate. Preferă să-și cheme nevasta, așa, ca să nu-i iasă vorbe gratuite. Dacă vrei să te dai cu barca prevăzută cu vâsle (maxim patru persoane), te duci la “Milion” și achiți 10 lei pentru o jumătate de oră. O oră are, desigur, un preț dublu. Hidrobicicleta e 5 lei, tot pentru o jumătate de oră. Un traseu cu șalupa e 75 de lei. Toate aceste activități acvatice sunt, probabil, potențiale pentru că n-am văzut nici o mișcare în acest sens. Ele existau în oferta turistică dar nu le-am văzut ancorate la ponton. Acesta înainta în lac și se termina cu o ciupercă artistică prevăzută c-un bar, mese și bănci de lemn. Acolo, la bar, ai fi putut comanda o cafea cu 3 lei și o bere la halbă cu același preț. Asta în cazul că ar fi fost deschis. După cum arăta barul, suntem îndreptățiți să credem că barmanul a dat demult, din motive necunoscute nouă, bir cu fugiții. La localul motelului cam bătea vântul pentru că eram doar câțiva mușterii. Cetățeanul A. Petrică, un domn atletic cu niște ochelari prevăzuți cu o ramă fină, ni se recomandă a fi chiar patronul. El ia comanda, el o transmite la bucătărie și el ne și servește. Am fi vrut să mâncăm pește dar nu avea. Momentan. Patronul A. Petrică (conform ecusonului regulamentar) ne-a oferit tradiționala ciorbă de burtă, niște grătare și câțiva mici. În cazul c-am fi vrut să ne folosim telefoanele sau tabletele, un afiș mic, lipit de-un copac, ne informa că e „3 lei doza legătură aplicată”. Dacă am fi vrut să ne răcorim, d. Milion avea un bogat sortiment de înghețată: panda, wow șorbet, Bucuria copiilor, rom stick, stick choco, rom sandvich, big milk, kids twiste, rom green, magnum și magnum double caramel sau choco. Am achitat nota de plată și am ieșit de pe proprietatea d-lui Milion. Lacul era liniștit și câteva bivolițe pășteau extrem de plictisite. Iarba era pârjolită de soare, nu era nici un copac care să ofere o oază de umbră și de răcoare omului și animalului. În curtea privată, am zărit cum trona un butoi supradimensionat, cu doagele vopsite în galben și mov, strânse în cercuri albe de fier. Deasupra butoiului era o vegetație abundentă, ca spuma revărsată a unei halbe de bere. Ea se prelingea, pe doage-n jos, până la înălțimea unei motociclete rusești vechi, folosită ca decor, și ajungea în zona verde împrejmuită de gard. O casă în Balta Albă cu 4 camere, bucătărie, două holuri, sobe de teracotă, bucătărie de vară, șopron, grajd, beci, fântână în curte, apă curentă și un teren de 1.800 mp cu vie, căpșuni și pomi fructiferi făcea, cu totul, 11.500 euro. Dacă sunt case și terenuri la prețuri acceptabile e și pentru că elevii din Balta Albă nu au parte de un microbuz școlar. Așa că le e mai aproape să învețe, mergând pe jos, în județul Brăila decât să studieze, acasă, în județul Buzău. Zugraful franțez n-ar fi foarte fericit să afle că mai există, tocmai în secolul XXI, „acest problem”.

SFÂRȘIT (NEFERICIT...)

Post Scriptum

La înapoiere, am vrut să vedem și Amara iar apoi s-o luăm spre Ghergheasa ca să revenim în drumul principal. Am dat de un drum proaspăt pietruit și mi-era teama că pietrele ce scrâșneau sub roțile Logan-ului o să se răzvrătească și-o să-mi ajungă-n fix în parbriz. La orizont ni se arăta, ca o pată neagră pe câmpia, arsă de un soare nemilos, o turmă de bivolițe. Ea era păzită de-un tânăr văcar și de-o la fel de jună țigancă. Fata ne-a asigurat că drumul spre Sălcioara și Rubla-i la fel de rău și c-ar fi mai bine să ne întorcem. Pe drum, tanti Aurica ne spune că bunicii noștri obișnuiau să meargă și la Căineni Băi. Ca să ajungem acolo ar fi trebuit să facem un ocol prin Slăvărești și Plăsoiu, pe la coada Bălții Amara. La sfatul înțelept al țigăncii am renunțat și la acest ocol.

Nota redacției: *O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendința scriitorilor actuali – incitați de tehnica ultramodernă – este să trimită același text la cât mai multe publicații. Ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. De aceea, îi anunțăm pe colaboratorii noștri că **Argeș** nu publică decât texte originale, care nu au apărut inițial în volume, reviste etc., iar textele nu le primește decât în format electronic, cu diacritice.*

Număr ilustrat cu picturi de Ștefan Luchian.

Revista **ARGEȘ** poate fi procurată și prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediție fiind suportate de către expeditor.

IMPORTANT! Vă puteți abona pentru anul 2018, costul abonamentului fiind de 42 lei/an. Plata se face prin mandat poștal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Pitești, Casa Cărții, Pitești, O.P. 1, cod 110013. Tel./fax: 0248/219976.

ARGEȘ
- **Revistă lunară de cultură**
- Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Pitești** și a **Uniunii Scriitorilor din România**
- Editată de **Centrul Cultural Pitești**
- Membră **ARIEL**

Senior editor: **CALINIC, Arhiepiscop al Argeșului și Muscelului**
Redactor-șef: **DUMITRU AUGUSTIN DOMAN** (augustindoman@yahoo.com, http://www.blogdoman.blogspot.com)
Consilieri editoriali: **NICOLAE OPREA, MARIN IONIȚĂ**
Redactori: **MARIANA ȘENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU**
Tehnoredactor: **SIMONA FUSARU**

Redacția: Pitești, Casa Cărții, Centrul Cultural Pitești; **http:** www.centrul-cultural-pitesti.ro; **tel./fax:** 0248/219976
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la SC Argeșul liber SA
ARG PRESS

Fiecare autor care semnează în revista **ARGEȘ** răspunde moral și juridic de conținutul afirmațiilor sale. Textele și fotografiile aduse în redacție nu se înapoiază.

actualitate